

Kuopion kansallinen kaupunkipuisto

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMA

Kaupunginhallitus 24.10.2022

KUOPIO

Ympäristöministeriö on myöntänyt tälle hankkeelle / investoinnille rahoitusta kansallisten kaupunkipuistojen harkinnanvaraisista kunnostus- ja kehittämisavustuksista 2020.

Kansallinen kaupunkipuisto on Suomen maankäyttö- ja rakennuslaissa määritelty kaupunkiympäristössä sijaitseva puistojen, arvokkaiden kulttuuri- ja luonnonmaisemien sekä virkistysalueiden muodostama laaja kokonaisuus, jonka säilyttämiseen ja hoitamiseen kaupunki on sitoutunut. Suomessa on tällä hetkellä kymmenen kansallista kaupunkipuistoa: Hämeenlinnassa (perustettu 2001), Porissa (2002), Heinolassa (2002), Hangossa (2008), Porvoossa (2010), Turussa (2013), Kotkassa (2014), Forssassa (2015), Kuopiossa (2017) ja Kokkolassa (2020).

Julkaisija Kuopion kaupunki, 2022

Työryhmä

Kuopion kaupunki

Heli Laurinen, yleiskaavapäällikkö, työryhmän johto, maankäytön suunnittelu

Masa O. Wacklin, kaupunginpuutarhuri, puistot ja muut viheralueet

Sirpa Nieminen, suunnitteluhortonomi, puistot ja muut viheralueet

Jaana Niska, suunnitteluhortonomi, puistot ja muut viheralueet

Seppo Jauhiainen, kaupunginmetsänhoitaja,
saariston virkistyskäyttö ja kehittäminen

Aada Mustonen, suunnittelija, kulttuuriympäristöt

Juho-Pekka Hukkanen, suunnittelija, maankäytön suunnittelu

Sirke Sormunen, suunnitteluavustaja

Ramboll Finland Oy

Sonja Semeri, projektipäällikkö, pääsuunnittelija

Inna Ampuja, osallistaminen

Tiina Virta, ekologia, kartat

Sini Miettinen, metsänhoito

Nelli Nenonen, avustava suunnittelija

Antti Kumpula, kartat

Koonnut Ramboll Finland Oy

Kuvat Ramboll Finland Oy, ellei toisin mainita.

Kansikuvat

Kuopion kaupunki, Kuopio-Tahko Markkinointi (vas. yläriivi),

Wille Markkanen (vas. alarivi)

1	JOHDANTO	6
1.1	Lyhyesti kansallisista kaupunkipuistoista	6
1.1.1	Kansallisten kaupunkipuistojen kriteerit	7
1.1.2	Alueelliset ja lainsäädännölliset lähtökohdat	7
1.2	Kuopion kansallisen kaupunkipuiston perustaminen.....	8
1.3	Hoito- ja käyttösuunnitelma.....	9
2	KUOPION KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON ALUE	11
2.1	Kuopion kansallisen kaupunkipuiston sisältö.....	11
2.2	Maanomistus	11
2.3	Kaavallinen tilanne	11
2.4	Suojelupäätökset	14
2.5	Rooli kansallisten kaupunkipuistojen verkostossa	17
3	HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN LAADINTA	19
3.1	Tehtävät	19
3.2	Selvitykset ja suunnitelmat.....	19
3.3	Osallistaminen	20
3.4	Sisältö ja käyttöohje.....	22
4	HOIDON JA KÄYTÖN YLEISET TAVOITTEET	23
4.1	Visio.....	23
4.2	Yleiset tavoitteet ja toimenpiteet koko kansallisen kaupunkipuiston alueella.....	26
4.2.1	Kulttuuriympäristön arvot	26
4.2.2	Luontoarvot ja viheralueet	27
4.2.3	Palvelut ja virkistyskäyttö	29
4.2.4	Saavutettavuuden varmistaminen: liikkuminen ja yhteydet	31
5	HOIDON, KÄYTÖN JA KEHITTÄMISEN TAVOITTEET SEKÄ TOIMENPITEET OSA-ALUEITTAIN	33
5.1	Väinölänniemi	34
5.1.1	Osa-alueen kuvaus	34
5.1.2	Alueen kaavatilanne ja maanomistus.....	35
5.1.3	Suojelu- ja arvokohteet	35
5.1.4	Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen	37

5.2 Satama.....	40
5.2.1 Osa-alueen kuvaus	40
5.2.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus.....	41
5.2.3 Suojelu- ja arvokohteet	41
5.2.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen	43
5.3 Kuopionlahti ja Haapaniemi	45
5.3.1 Osa-alueen kuvaus	45
5.3.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus.....	47
5.3.3 Suojelu- ja arvokohteet	48
5.3.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen	49
5.4 Vanhat kaupunkikorttelit	53
5.4.1 Osa-alueen kuvaus	53
5.4.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus.....	64
5.4.3 Suojelu- ja arvokohteet	64
5.4.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen	67
5.5 Maljalahti (puistot, puutalokorttelit, vankila)	69
5.5.1 Osa-alueen kuvaus	69
5.5.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus.....	72
5.5.3 Suojelu- ja arvokohteet	72
5.5.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen	74
5.6 Valkeisenlammen ympäristö	75
5.6.1 Osa-alueen kuvaus	75
5.6.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus.....	77
5.6.3 Suojelu- ja arvokohteet	77
5.6.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen	79
5.7 Kasarmi, entinen paloasema, Sankaripuisto ja Puistokatu	81
5.7.1 Osa-alueen kuvaus	81
5.7.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus.....	84
5.7.3 Suojelu- ja arvokohteet	84
5.7.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen	86

5.8 Saaristo	88
5.8.1 Osa-alueen kuvaus	88
5.8.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus	90
5.8.3 Suojelu- ja arvokohteet	92
5.8.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen	98
6 KUOPION KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON TUNNETTUUDEN JA PROFIILIN KEHITTÄMINEN	103
6.1 Tunnettuuden ja profiilin kehittämisen tavoitteet	103
6.2 Tunnettuuden ja profiilin kehittämisen toimenpiteet	103
6.2.1 Markkinointi	103
6.2.2 Tuotteistaminen	104
6.2.3 Tapahtumat	105
6.2.4 Tiedon saatavuus ja saavutettavuus digitaalisesti	105
6.2.5 Tiedon saatavuus paikan päällä	106
7 YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN	108
7.1 Yhteistyön tavoitteet	108
7.2 Toimijoiden ja sidosryhmien yhteistyöhön liittyvät toimenpiteet	109
7.3 Kansallisten kaupunkipuistojen verkosto	110
8 KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON JATKOTOIMENPITEET	111
8.1 Hoito- ja käyttösuunnitelman toimeenpano / toteutus	111
8.2 Hoito- ja käyttösuunnitelman vaikutusten arviointi	111
8.3 Hoito- ja käyttösuunnitelman päivittäminen	111
8.4 Kansallisen kaupunkipuiston täydentäminen	112
9 KIRJALLISUUS	113
10 LIITTEET	116

1 JOHDANTO

1.1 Lyhyesti kansallisista kaupunkipuistoista

Kansallinen kaupunkipuisto on Suomen maankäyttö- ja rakennuslaissa määritelty kaupunkiympäristössä sijaitseva puistojen, arvokkaiden kulttuuri- ja luonnonmaisemien sekä virkistysalueiden muodostama laaja kokonaisuus, jonka säilyttämiseen ja hoitamiseen kaupunki on sitoutunut.

Suomessa on tällä hetkellä (huhtikuu 2022) kymmenen kansallista kaupunkipuistoa: Hämeenlinnassa (perustettu 2001), Porissa (2002), Heinolassa (2002), Hangossa (2008), Porvoossa (2010), Turussa (2013), Kotkassa (2014), Forssassa (2015), Kuopiossa (2017) ja Kokkolassa (2020). Lisäksi Ympäristöministeriön 30.9.2021 tekemällä päätöksellä Savonlinnaan on perustettu Suomen yhdestoista kansallinen kaupunkipuisto, mutta päätös ei ole lainvoimainen, sillä siitä on valitettu Itä-Suomen hallinto-oikeuteen.

Kansallinen kaupunkipuisto voidaan perustaa kaupunkimaiseen ympäristöön kuuluvan alueen kulttuuri- tai luonnonmaiseman kauneuden, luonnon monimuotoisuuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien kaupunkikuvallisten, sosiaalisten, virkistysellisten tai muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi. Kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan osoittaa alueita, jotka on maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa kaavassa osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston tarkoituksen kannalta sopivaan käyttöön. Puistoon osoitetaan ensi sijassa kunnan, valtion tai muun julkisyhteisön omistuksessa olevia alueita. Omistajan suostumuksella puistoon voidaan osoittaa muita alueita. Omistajan suostumus ei ole kuitenkaan tarpeen, jos puiston perustamispäätöksessä tai hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei anneta aluetta koskevia 70 §:ssä tarkoitettuja määräyksiä. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132, 68 §, muutettu 2009 30.12.2008/1129.)

1.1.1 Kansallisten kaupunkipuistojen kriteerit

Ympäristöministeriö on asettanut kansallisille kaupunkipuistoille seuraavat kriteerit:

1. Sisällön kriteeri

Kansallisen kaupunkipuiston tulee sisältää kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita, kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden ymmärtämisen kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen sekä puistoarkkitehtonisesti tai esteettisesti merkittäviä puistoja ja viheralueita.

2. Laajuuden ja eheyden kriteeri

Kansallisen kaupunkipuiston tulee olla puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön sekä viherrakenteeltaan niin yhtenäinen, että sitä pitkin on mahdollista siirtyä kaupunginosasta toiseen.

3. Ekologisuuden ja jatkuvuuden kriteeri

Ekologisessa mielessä on tärkeää, että alueelle muodostuu lajiston siirtymisen ja vuorovaihtuksen mahdollistavia ekologisia käytäviä ja että se on jatkuva, eli liittyy välittömästi ilman selvää rajaa kaupungin ulkopuolisiin luonnonalueisiin tai sitä ympäröivään maaseutuun.

4. Kaupunkikeskeisyyden kriteeri

Kansallinen kaupunkipuisto on osa kaupunkirakennetta. Olennaista on, että se alkaa kaupungin ydinkeskustasta tai sen välittömästä läheisyydestä.

1.1.2 Alueelliset ja lainsäädännölliset lähtökohdat

Kansallisen kaupunkipuiston alueiden käytön suunnittelussa, kehittämisessä ja käytössä on huomioitava mm. seuraavat lait, määräykset, ohjelmat ja ohjeet.

Lait:

- maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132, muutettu 2005 ja 2009: valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, kansallinen kaupunkipuisto
- muinaismuistolaki 17.6.1963/295, muutettu 2019: kiinteät muinaisjäännökset
- laki rakennusperinnön suojelemisesta 4.6.2010/498
- asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta (480/85) (asetus 480/85 on lakikautettu suojelun välineenä, mutta ennen lain rakennusperinnön suojelemisesta 4.6.2010/498 voimaantuloa asetuksen 480/1985 nojalla tehdyt suojelupäätökset pysyvät kuitenkin voimassa)
- kirkkolaki 26.11.1993/1054: kirkkorakennukset ja vanhat hautausmaat
- laki ortodoksisesta kirkosta 10.11.2006/985: kirkon tai rukoushuoneen suojelu

- tulvariskien hallinnasta 24.6.2010/620, muutettu 2020 ja 2021
- luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096, muutettu 2009, 2014 ja 2017: luontotyyppit ja Natura-alueet
- metsälaki 12.12.1996/1093, muutettu 2013: erityisen tärkeät elinympäristöt
- vesilaki 27.5.2011/587: vesiluontotyyppien suojelu

Valtakunnalliset ohjelmat ja inventoinnit:

- valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet
- Natura 2000 -alueet
- valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
- valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY
- Museoviraston ylläpitämät tiedot arkeologisesta kulttuuriperinnöstä

Kunnalliset alueidenkäytön ohjauskeinot:

- asema-, yleis- ja maakuntakaava
- rakennusjärjestys
- alue- ja omistajakohtaiset hoito- ja käyttösuunnitelmat

Rakennusvalvonnan ohjauskeinot:

- maankäyttö- ja rakennuslaki
- maankäyttö- ja rakennusasetus 10.9.1999/895
- asemakaavat ja niihin liittyvät rakennustapaohjeet
- yleiskaavat- ja osayleiskaavat sekä niihin liittyvät selvitykset
- rakennusjärjestys
- muut rakennetun ympäristön selvitykset ja julkaisut

Kansallinen kaupunkipuisto voi auttaa muun muassa seuraavien hankkeiden, ohjelmien ja strategioiden toteutumisessa:

- Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma, Apoli. Kuopion kaupunki.
- Hyvinvoiva Kuopio 2030. Kuopion kaupunki.
- Kasvava Kuopio -toimenpideohjelma. Kuopion kaupunki.
- Kuopion resurssiviisausohjelma. Kuopion kaupunki.

1.2 Kuopion kansallisen kaupunkipuiston perustaminen

Kaupunginhallitus päätti vuonna 2000 selvittää mahdollisuudet kansallisen kaupunkipuiston saamiseksi Kuopioon. Seuraavana vuonna alkanut selvitystyö keskeytyi kiireellisten kaavoitustöiden vuoksi ja alkoi uudelleen 2005. Esiselvityksen väliraportti valmistui 2006.

Kaupunginhallitus käsitteli väliraportin ja hyväksyi sen jatkosuunnittelun pohjaksi. Esiraportti toimitettiin tutustuttavaksi ympäristöministeriöön. Hanke eli hiljaiseloa vuosina 2006 - 2015. Kesäkuussa 2015 hanketta esiteltiin kaupunginhallitukselle, joka päätti valmistelun siirtymisestä hakemusvaiheeseen. Kansallisen kaupunkipuiston aluerajausta muokattiin keväällä 2016. Kaupunginvaltuusto päätti 22.5.2017 hakea kansallisen kaupunkipuiston perustamista. Viimeistellyt hakemusasialkirjat toimitettiin ympäristöministeriöön 13.9.2017. Kuopion kansallinen kaupunkipuisto perustettiin ympäristöministeriön päätöksellä 11.12.2017 (päättös n:o YM 3/5541/2017). Luvussa 2 Kuopion kansallisen kaupunkipuiston alueen nykytilanne on esitelty tarkemmin Kuopion kansallisen kaupunkipuiston alueen erityispiirteitä.

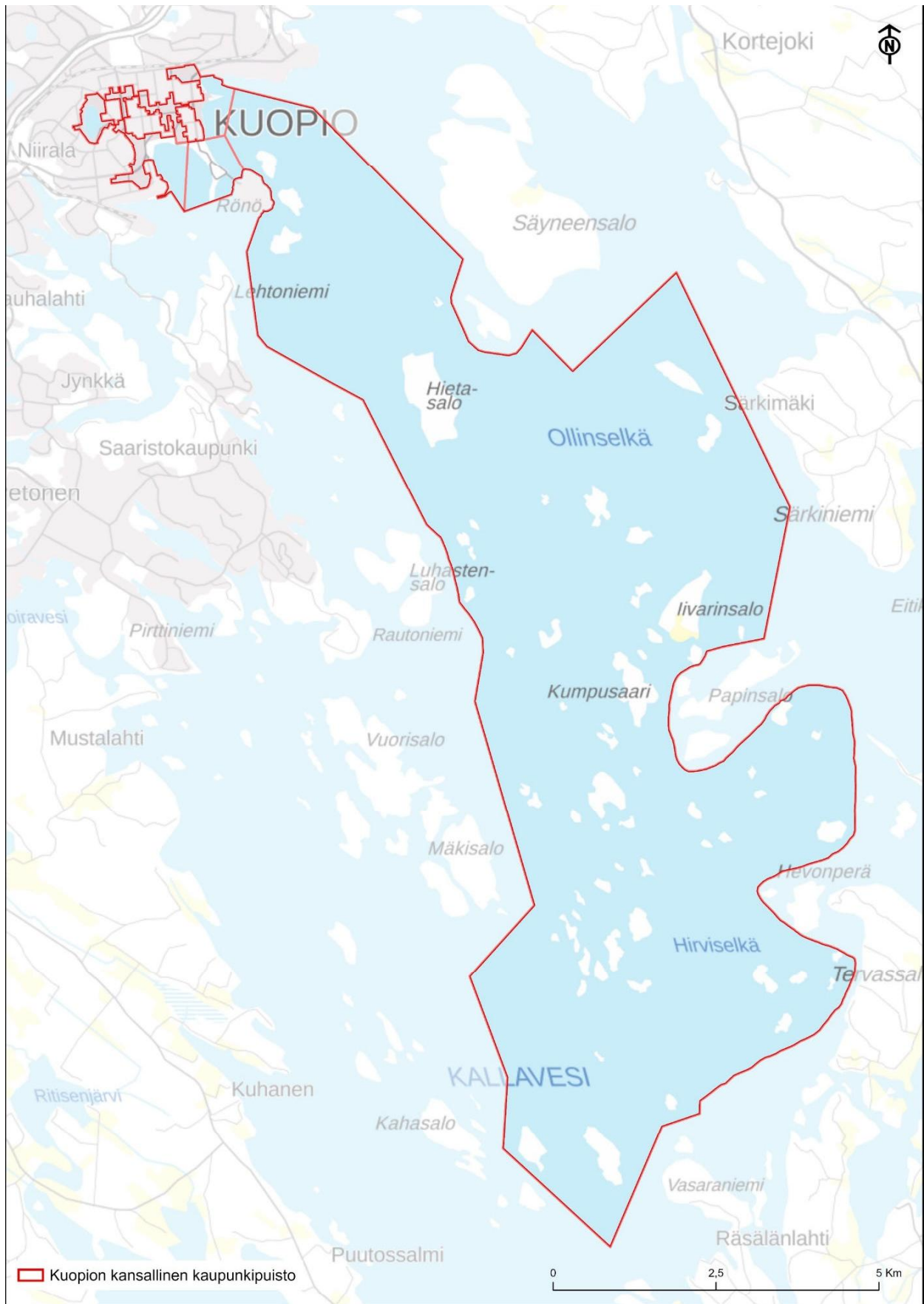
1.3 Hoito- ja käyttösuunnitelma

Kansalliselle kaupunkipuistolle tulee maankäyttö- ja rakennuslain 70 §:n mukaan laatia hoito- ja käyttösuunnitelma. Kansallisen kaupunkipuiston perustamispäätökseen voidaan ottaa alueen olennaisten arvojen säilyttämisen kannalta tarpeellisia määräyksiä. Muut alueen hoidon ja käytön kannalta tarpeelliset määräykset annetaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

Kuopion kansalliseen kaupunkipuistopäätökseen on otettu seuraava maankäyttö- ja rakennuslain 70 §:ssä tarkoitettu määräys: kaupunki käynnistää asemakaavan laatimisen Väinölänniemien alueelle siten, että alue osoitetaan virkistys- ja puistoalueeksi.

Hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelu tehdään vuorovaikutuksessa niiden tahojen kanssa, joiden oloihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa. Hoito- ja käyttösuunnitelma on huomioitava kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvan alueen kaavoituksessa ja muussa suunnittelussa sekä päätöksenteossa. Ympäristöministeriö hyväksyy hoito- ja käyttösuunnitelman. Luvussa 3 Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinta on esitetty tarkemmin suunnitelman laadintaan liittyvät asiat.

Ympäristöministeriö on myöntänyt tälle hankkeelle rahoitusta kansallisten kaupunkipuistojen harkinnanvaraisista kunnostus- ja kehittämisavustuksista 2020.

Kuva 1-1. Kuopion kansallisen kaupunkipuiston rajaus.

2 KUOPION KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON ALUE

2.1 Kuopion kansallisen kaupunkipuiston sisältö

Kuopion kansallinen kaupunkipuisto käsittää kahdeksan osa-aluetta Kallaveden saaristosta rannan puistojen, virkistysalueiden ja rakennettujen kulttuuriympäristöjen kautta keskustan kaupunkikortteleihin ja Valkeisenlampeen.

Alueen pinta-ala on noin 7300 ha, josta vesialuetta on noin 6800 ha.

Kuopion kansallisen kaupunkipuiston alue on kulttuurimaisemaltaan kaunista Kallaveden rantaa ja sisämaan saaristoa. Kuopion kansallinen kaupunkipuisto kertoo sisämaanvesistön saarten esihistoriallisen ajan metsästäjä-keräilijäväestön elämäntarinaa jatkuen saarten pienviljelijöihin ja kalastajiin historiallisella ajalla. Ajan saatossa yhdyskunta kehittyi kaupankäynnin ja teollisuustoimintojen tyysijaksi. Myöhemmässä historiassa korostuu kaupungin asema maakunnan pääkaupunkina ja Itä-Suomen suurimpana kaupunkina. Alueeseen liittyy kaupan ja liikenteen kautta merkittäväksi kaupungiksi muodostuneen alueen monipuolisia kulttuuriympäristöjä. Maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettuja erityisiä arvoja on alueella runsaasti.

Tarkempi kuvaus kansallisen kaupunkipuiston sisällöstä osa-alueittain on esitetty kappaleessa 5.

2.2 Maanomistus

Puistot, katualueet sekä suurin osa kansallisen kaupunkipuiston vesialueista ovat kaupungin omistuksessa. Kirkot ympäristöineen sekä hautausmaa ovat seurakuntien omistuksessa. Asuintontit ja alueen vanhat teollisuusrakennukset ovat yksityisomistuksessa. Tarkemmat maanomistustiedot on esitetty kappaleessa 5.

2.3 Kaavallinen tilanne

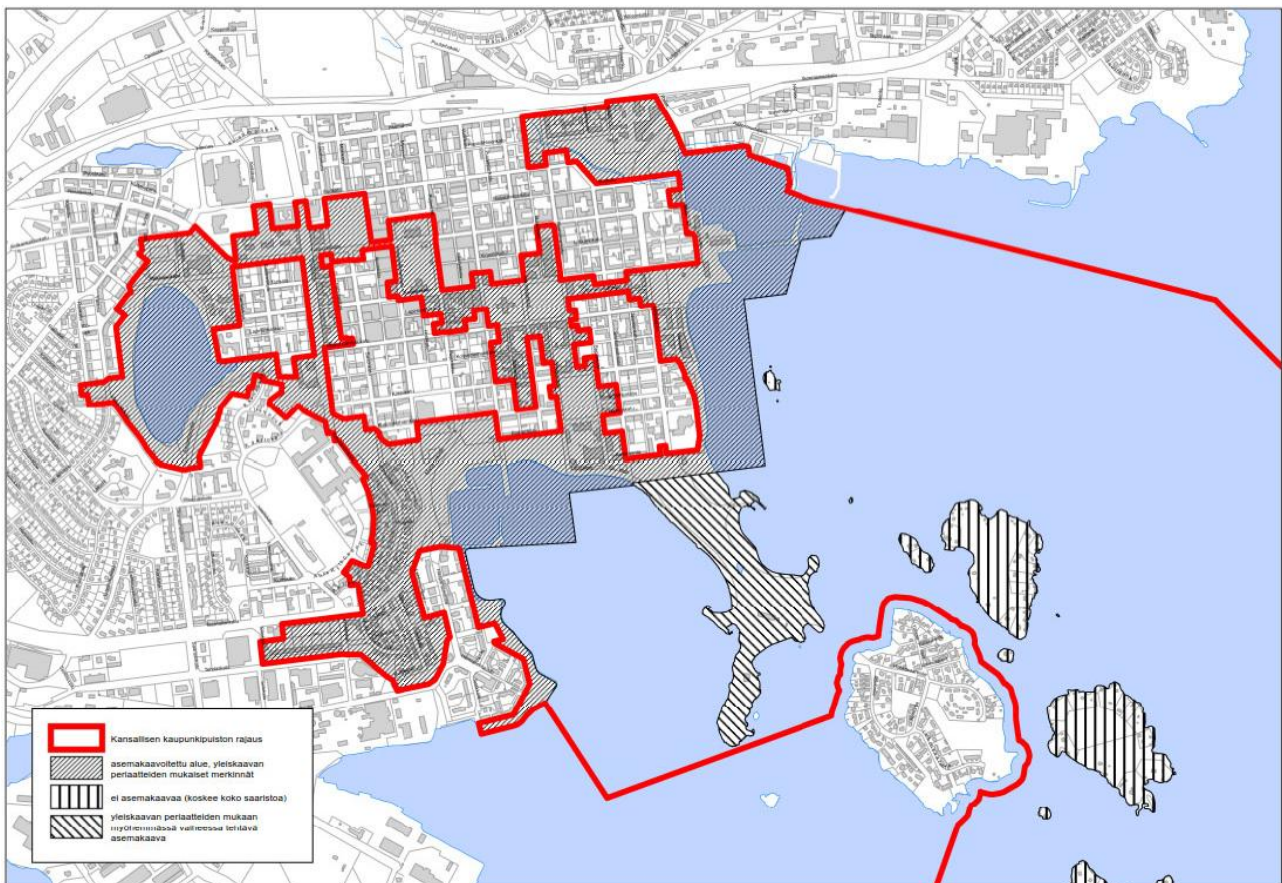
Kansallisen kaupunkipuiston eteläisimmällä osalla on voimassa Etelä-Kuopion yleiskaava ja itäisellä alueella Kuopion Itärannan yleiskaava, jotka on molemmat vahvistettu ympäristöministeriössä 1994. Pohjoisella alueella on voimassa keskeisen kaupunkialueen yleiskaava, joka on hyväksytty kaupunginvaltuustossa vuonna 2000. Uusimpina yleiskaavoina alueella on Hietasalon yleiskaava, joka on vahvistettu vuonna 2017 ja Itkonniemi - Vanha-Asema, joka on vahvistettu vuonna 2020.

Edellä mainitut yleiskaavat ohjaavat asemakaavojen muutoksia tai uusia asemakaavoja. Lisäksi alueeseen kuuluu luonnonsuojelualueita Vehmersalmen, Soisalon länsiosien ja Vuorisalon rantaosayleiskaavasta sekä Ritoniemen osayleiskaavasta.

Lisäksi Kuopion seudun maakuntakaava (vahvistettu Ympäristöministeriössä 3.7.2008) ohjaa niiden vesialueiden käyttöä, joita ei yleiskaavassa ole kaavaan sisällytetty - Ollinselällä kaksi vesialuetta (pinta-ala yht. 25 ha).

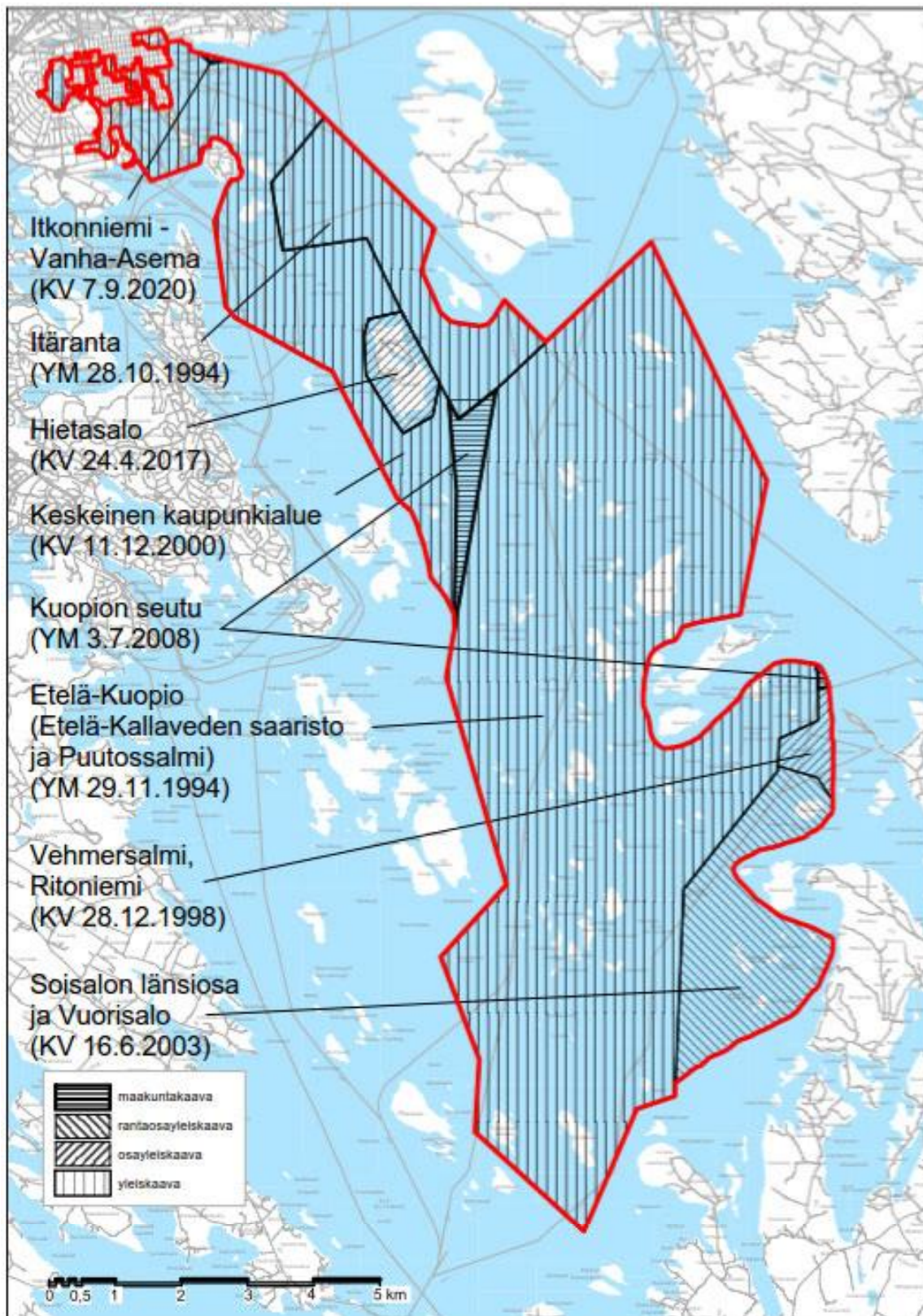
Kaupunkirakenteeseen kuuluvat kansallisen kaupunkipuiston alueet on asemakaavoitettu lukuun ottamatta Väinölänniemeä. Kuopion kansalliseen kaupunkipuistopäätökseen sisältyvän määräyksen mukaan kaupunki käynnistää asemakaavan laatimisen Väinölänniemen alueelle siten, että alue osoitetaan virkistys- ja puistoalueeksi. Saaristossa ei ole asemakaavoitettuja alueita.

Kuopion kaupunki on käynnistänyt Keskustan osayleiskaavan laadintatyön. Kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma on ollut julkisesti nähtävänä 2.3. - 16.3.2020. Vireillä olevat asemakaavat on kerrottu osa-alueiden kuvauksissa luvussa 5.

Kuva 2-1. Kuopion kansallisen kaupunkipuiston kaavoitustilanne asemakaavojen osalta.

Kuva 2-2. Kuopion kansallisen kaupunkipuiston kaavoitustilanne yleiskaavojen osalta. Lähes koko alue on yleiskaavoitettu. Maakuntakaava on voimassa koko alueella, mutta kartalla maakuntakaavan alueeksi (Kuopion seutu) on osoitettu vain alue, jolla ei ole voimassa olevaa yleiskaavaa.

2.4 Suojelupäätökset

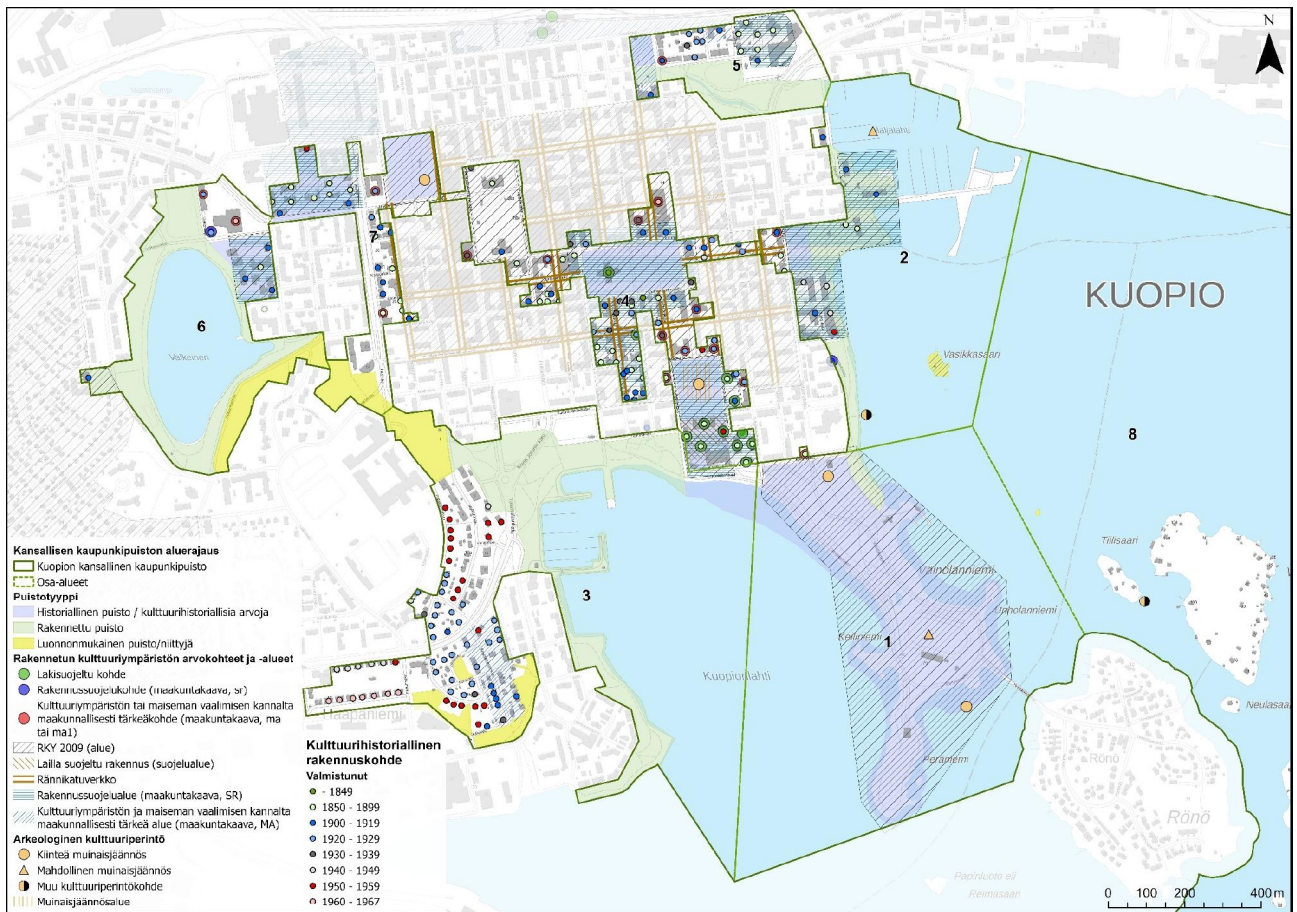
Valtakunnallisesti merkittäviä rakennetun kulttuuriympäristön kohteita (RKY) kansallisen kaupunkipuiston alueella on yksitoista: Väinölänniemen kaupunkipuisto, satama-alue, Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu, tori, rännikatuverkko, Snellmanin puisto, tuomiokirkko ja puukorttelit, vankila, Niiralan tyyppitaloalue, lääninsairaala, kasarmialue ja Sankaripuisto. Kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeitä alueita ja kohteita on runsaasti, mm. Vasikkasaari, hotelli Atlas, Pohjois-Savon maakuntakirjasto, Minna Canthin puisto, Niiralan koulu, kaupunginteatteri ja useat asuinrakennukset.

Kuopion kansallisen kaupunkipuiston alueella sijaitsee useita arkeologisen kulttuuriperinnön kohteita. Puistoalueen arkeologiset kohteet liittyvät kolmeen pääteemaan: Kuopioon maakunnan historiallisena keskuksena, varhaismetallikauteen ja vedenalaiseen kulttuuriperintöön eli tarkemmin hylkyihin. Muinaismuistolaki (295/1963) rauhoittaa automaattisesti ilman eri toimenpiteitä lain piiriin kuuluvat kiinteät muinaisjäännökset ja kieltää sellaiset toimenpiteet, jotka saattavat olla vaaraksi muinaisjäännökseen säilymiselle. Maankäyttö ja rakennuslain perusteella voidaan kiinteiden muinaisjäännosten ohella suojella myös muuta arkeologista kulttuuriperintöä (muut kulttuuriperintökohteet). Mahdolliset muinaisjäännökset ovat käytävissä olevien tietojen (esim. arkistolähteet, esiselvitykset tai ilmoitukset) perusteella mahdollisesti kiinteitä muinaisjäännöksiä, mutta luotettava määrittely edellyttää lisäselvityksiä. Ajantasaiset tiedot arkeologisesta kulttuuriperinnöstä löytyvät Museoviraston kulttuuriperinnön palveluikkunasta kypfi.fi. Tiedot voi tarkastaa myös alueellisesta vastuumuseosta. Kuopion kansallisen kaupunkipuiston alueella sijaitsee useita muinaisjäännostkohteita, mm. Vanha Pappila, Hatsalan hautausmaa ja Tiilisaari.

Rakennetun kulttuuriympäristön suojelukohteita alueella ovat kaavasuojellut kohteet, rakennussuojelulla suojellut kohteet sekä kirkkolaila suojeltu Tuomiokirkko. Asema- ja yleiskaavojen kulttuuriympäristön suojelumerkinnot on esitetty liitteen 1 kartoilla ja kohdeuettelossa.

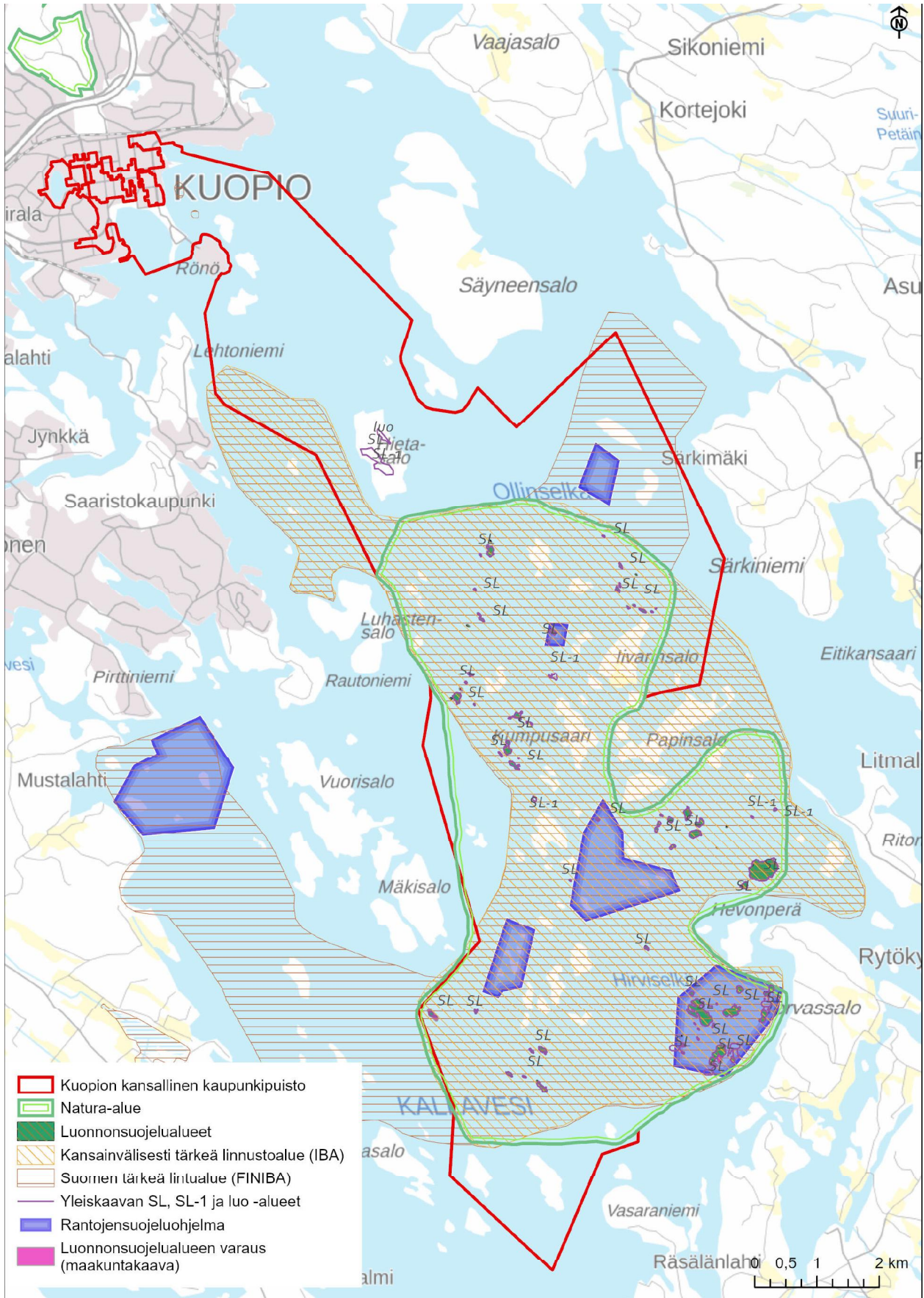
Kansallisen kaupunkipuiston rajauksen sisälle jäävä Keski-Kallaveden saaristoalue on rauhoitettu luonnonsuojelulain nojalla. Lisäksi muita luonnonsuojelualueita on saariston alueella 5. Yksittäiseen luonnonsuojelualueeseen kuuluu useita saaria ja luotoja. Keski-Kallaveden suojelualue kuuluu osana samannimiseen Natura 2000-alueeseen (FI0600036), johon suojeltujen saarten ja luotojen lisäksi kuuluu myös laaja vesialue. Kallaveden saariston Natura-alue on arvokas linnustonsuojelukohde, saaristossa on myös kasvistollisesti edustavia kalkkikallioita ja luonnontilaisia vanhoja metsiä.

Tarkemmat suojelupäätöstiedot on esitelty osa-alueittain luvussa 5.

Kuva 2-3. Kuopion kansallisen kaupunkipuiston keskusta-alueen puistotyypit sekä kulttuuriympäristön arvokohteet ja -alueet (rakennetun kulttuuriympäristön lakisuojellut kohteet sekä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat alueet ja kohteet, arkeologinen kulttuuriperintö). Rakennusten valmistumisajankohta on merkitty kartalle, mikäli se on ollut rekisteritiedoissa.

Kuva 2-4. Kuopion kansallisen kaupunkipiiston luonnonympäristön suojelualueet.

2.5 Rooli kansallisten kaupunkipuistojen verkostossa

Jokainen Suomen kansallisista kaupunkipuistoista tuo verkostoon omaleimaisen lisänsä. Yhdessä ne muodostavat kertomusta Suomen kehityksestä ja muutoksesta.

Kuopiossa Kallavesi on ratkaiseva kaupungin kehitykselle. Vesistö on ollut tärkeä kulkuväylä ja ravinnon lähde sekä merkittävä virkistyksen lähde. Kuopio rakentui vilkkaan kaupankäynnin liikenteelliseen solmukohtaan, mikä palveli myöhemmin myös teollisuuden kehittymistä alueelle. Yhteys teollisuusalueen ja sisävesistön välillä on säilynyt; eri-ikäiset teollisuusrakennukset nousevat näkyville kehittyneen ja yhä aktiivisen sataman maisemassa. Kuopion kansallisen kaupunkipuiston vahvuuksia ovat omaleimainen sisävesisaaristo ja kaupungin kehitys hallinnon, kirkon, kaupan, teollisuuden, koulutuksen ja sivistyksen kaupunkina. Kuopiossa on nähtävissä kaupankäynnin, teollisuuden ja asuinrakentamisen historia vaiheineen ja rakennustapoineen. Niiden ympärille on muodostunut yhdyskunta, jonka osat - puistot, asuinalueet, palvelurakennukset - muodostavat ainutlaatuisen kerroksellisen kaupunkirakenteen.

Kuva: Kuopion kaupunki / Vicente Serra

3 HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN LAADINTA

3.1 Tehtävät

Hoito- ja käyttösuunnitelma antaa kaavatilanteeseen perustuvia, konkreettisia ohjeita alueiden erityisarvot huomioon ottavalle kehittämiselle, mutta on luonteeltaan yhteen vetävä ja yleispiirteinen. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa määritellään visio kaupunkikuvan kehittämiseksi ja hyvän ympäristön toteuttamiseksi. Se ohjaa muun muassa kaavoitusta, katu-, viher- ja rakennusten suunnittelua sekä rakentamista. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa annetut määräykset, ohjeet ja suositukset perustuvat kaavatilanteeseen ja ne ovat yleispiirteisiä. Lisäksi suunnitelma asettaa tavoitteita (alueen) yrityksille ja yhteisöille.

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa otetaan huomioon kansallisen kaupunkipuiston alueen kehittämisen kannalta tarpeelliset määräykset, jotta kehitys olisi yhtenäistä, oivaltavaa ja kansallisten kaupunkipuistojen ominaispiirteitä kunnioittavaa. Hoito- ja käyttösuunnitelman avulla on tarkoitus edistää alueen vetovoimaisuutta hyödyntäen sen olemassa olevia vahvuuksia. Suunnitelma toimii keskeisenä lähtökohtana alueen virkistyskäytön ja matkailun edistämiseksi.

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetään kaavojen muutostarpeita ja tavoitteita muutostyölle. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa tarkennetaan alueen hoidon ja käytön sekä kehittämisen periaatteet. Yksityiskohtaisia käytännön hoitotöitä ohjaavat edelleen alue- tai omistajakohtaiset laaditut ja ylläpidetyt hoito- ja käyttösuunnitelmat, joiden ei tule olla ristiriidassa kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa määritettyjen periaatteiden kanssa.

Hoito- ja käyttösuunnitelmalla ei ole oikeusvaikutuksia toisin kuin kaavoilla ja lopullisesti sen hyväksyy ympäristöministeriö. Alueen käytön suunnittelun tulee perustua riittävään vaikutusten arviointiin (MRL 5§).

3.2 Selvitykset ja suunnitelmat

Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa on hyödynnetty sen osa-alueita koskevia aiemmin tehtyjä selvityksiä ja suunnitelmia. Nämä aineistot on listattu kunkin osa-alueen kohdalle luvussa 5.

Kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaan liittyen valmistui vuonna 2020 Kuopion kansallisen kaupunkipuiston *Etelä-Kallaveden saariston virkistyspalveluiden perusselvitys ja kehittämissuunnitelma* (Mikael Halme 10/2020, Kuopion kaupunki). Kesän 2020 aikana kansallisen kaupunkipuiston n. 90 saarikohdetta on käyty läpi inventoimalla saariston virkistyspalvelut rakenteineen. Saariston perusselvitykseen ja kehittämissuunnitelman perusteella on laadittu hankesuunnitelma: *Kuopion kaupungin Etelä-Kallaveden saariston*

virkestyspalveluiden kunnostus ja kehittäminen osana kansallista kaupunkipuistoa (Kuopion kaupunki 19.11.2020). Hankesuunnitelmassa esitetään saariston virkestyspalveluiden korjaustoimet ja alustavat kustannusarviot. Hankesuunnitelmaa on toteutettu Ympäristöministeriön erillistukirahoituksella syksyn 2021 aikana.

Vuoden 2021 aikana on myös suunniteltu kansallisen kaupunkipuiston teemareitistöjä sekä opastusta ja graafista ilmettä.

3.3 Osallistaminen

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan hoito- ja käyttösuunnitelman laadinta tulee tapahtua vuorovaikutuksessa niiden tahojen kanssa, joiden oloihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa. Hoito- ja käyttösuunnitelmaa on valmisteltu osin virkatyönä ja osin konsulttityönä. Valmistelua on ohjannut kaupungin poikkihallinnollinen työryhmä (esitelty sivulla 2).

Hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelutyö on perustunut olemassa oleviin tietoihin sekä tarkoitukseen soveltuviin selvityksiin, joita on täydennetty osallistamisen avulla saaduilla lisätiedoilla.

Tärkeä osa hoito- ja käyttösuunnitelman laatimista oli löytää osallisten kanssa yhteinen näkemys kansallisen kaupunkipuiston alueella tapahtuvalle toiminnalle ja kehittämiselle pitkällä tähtäimellä. Suunnitelma laadittiin tiiviissä vuorovaikutuksessa asukkaiden, päättäjien, elinkeinoelämän ja yhdistysten osallisten kanssa.

Suunnitelman laatimista varten perustettiin osallispaneeli, joka kokoontui kolmesti suunnitelman laadinnan aikana:

- Ensimmäisessä kokoontumisessa tunnistettiin Kuopion kansallisen kaupunkipuiston hoidon ja käytön visio ja tavoitteet.
- Toisessa kokoontumisessa työstettiin toimenpiteitä Kuopion kansallisen kaupunkipuiston osa-alueiden hoitoon ja käyttöön.
- Kolmannessa kokoontumisessa työstettiin toimenpiteitä Kuopion kansallisen kaupunkipuiston tunnettuuden ja yhteistyön kehittämiseen.

Kokoontumisten välillä paneeli keskusteli ja kommentoi materiaalia sille perustetussa Teams-ryhmässä.

Paneeliin kuuluneita tahoja olivat:

- Ahtijahti Oy
- Aktiiviveneilijät / Kuopio
- Humak / Kuopion Vammaisneuvosto
- Invalidiliitto ry
- Kallaveden kalatalousalue
- Kehitysyhtiö SavoGrow / Lakeland 2 -hanke
- Kuopion kaupunki / kunnallistekninen suunnittelu
- Kuopion kaupunki / metsät ja vesialueet
- Kuopion kaupunki / strateginen maankäyttö

- Kuopion kaupunki / ympäristösuunnittelupalvelut
- Kuopion kaupunki / alueelliset ympäristösuojelupalvelut
- Kuopion kaupunki / kyp kaupunkisuunnittelupalvelut
- Kuopion kaupunki / maaomaisuuden hallintapalvelut
- Kuopion keskustan kehittämissyhdystys ry
- Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys ry
- Kuopion Oppaat
- Kuopion pursiseura
- Kuopion Saana
- Lohimaa Fishing Services
- Matkailukeskus Rauhalampi
- Merikotkatyöryhmä / sääksirengastaja / KLYY
- Minna Canthin talo ry
- Niiralan Omakotiyhdistys ry
- Original Sokos Hotel Puijonsarvi / Osuuskauppa PeeÄssä
- Pidä Saaristo Siistinä ry
- Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo / Kuopion kultt.hist.museo
- Pohjois-Savon ELY-keskus
- Pohjois-Savon Wanhat Laiwat ry
- Suomen Kalastusopaskilta

Osallispaneelin lisäksi suunnitelmasta järjestettiin kaksi kaikille avointa yleisötilaisuutta:

- Ensimmäisessä yleisötilaisuudessa 22.6.2021 käsiteltiin kansallisen kaupunkipuiston hoidon ja käytön tavoitteita, tarpeita ja toiveita. Osallistujilla oli mahdollisuus täydentää ja kommentoida tavoitteita ja alustavia toimenpiteitä, joita oli tunnustettu osallispaneelin kanssa.
- Toisessa yleisötilaisuudessa 26.10.2021 käsiteltiin suunnitelman luonnosta ja ohjeistettiin nähtävilläolon aikainen palautteenanto.

Suunnitelman etenemistä oli mahdollista seurata [Kuopion kaupungin kansallinen kaupunkipuisto -verkkosivuilla](https://www.kuopio.fi/kansallinen-kaupunkipuisto-verkkosivuilla) (<https://www.kuopio.fi/kansallinen-kaupunkipuisto>).

Hoito- ja käyttösuunnitelman luonnos oli nähtävillä 27.10. - 10.11.2021. Nähtävilläolon aikana annettiin mahdollisuus kertoa mielipiteitä sen sisällöstä ja viranomaisille lähetettiin lausuntopyyntö. Nettisivujen kautta oli mahdollista antaa palautetta Harava-kyselyalustan kautta. Haravaan vastasi kymmenkunta henkilöä ja erillisiä kommentteja saatiin 58 kappaletta. Hoito- ja käyttösuunnitelmasta antoivat lausuntonsa Pohjois-Savon ELY-keskus ja alueellinen vastuumuseo eli Kuopion Kulttuurihistoriallinen museo. Palautetta saatiin myös sähköpostitse neljältä henkilöltä.

Nähtävillä olon jälkeen hoito- ja käyttösuunnitelman raporttiluonnokseen tehtiin ja korjauksia lausuntojen ja mielipiteiden pohjalta. Oleellimmat muutokset koskivat luonnonsuojelutietojen selventämistä ja arkeologisen kulttuuriperinnön kohdetietojen tarkistamista. Joihinkin esitettyihin toimenpiteisiin tehtiin pieniä muokkauksia ja tavoitteita vastaavia lisäyksiä. Toimenpiteistä poistettiin suojeluperusteiden vankilan seinän hyödyntäminen esimerkiksi muraalitaiteelle. Saadun palautteen vuoksi tunnustettiin tarve järjestää neuvottelu ELY-keskuksen kanssa erityisesti Natura-alueen luontotyyppien tuleviin kartoituksiin ja suojelutarpeeseen sekä vaikutusten arviointiin liittyen.

3.4 Sisältö ja käyttöohje

Tämän raportin alussa, luvuissa 1 - 3 on kuvattu kansallisen kaupunkipuiston lainsäädäntöä ja muita yleisiä periaatteita, Kuopion kansallisen kaupunkipuiston perustaminen ja siihen kuuluvat alueet yleispiirteisesti sekä tämän hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen vaiheet.

Luvussa 4 kuvataan Kuopion kansallisen kaupunkipuiston hoidon, käytön ja kehittämisen visio sekä yleiset hoidon ja käytön tavoitteet. Luvussa kuvataan, mihin suuntaan alueita halutaan yleisesti kehittää ja mitä arvojen säilyvyyden kannalta on huomioitava. Tavoitteita on asetettu kansallisen kaupunkipuiston kulttuuriympäristön arvoihin, luontoarvoihin, viheralueisiin, palveluihin, virkistyskäyttöön ja saavutettavuuden varmistamiseen liittyen.

Luvussa 5 kuvataan kansallisen kaupunkipuiston osa-aluekohtaiset ominaispiirteet sekä hoidon ja käytön tavoitteet ja toimenpiteet. Kustakin osa-alueesta kerrotaan aluksi yleiskuvaus, kaavatilanne ja maanomistus sekä suojelu- ja arvokohteet. Osa-alueittain on tunnistettu alueprofiilin eli identiteetin osatekijöitä alueen hoidon, käytön ja kehittämisen tavoitteiden määrittämiseksi. Jokaisesta osa-alueesta on listattu hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät tärkeimmät tavoitteet. Sen jälkeen osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen esitetään teemakohtaisina toimenpidelistoina koskien yleisiä toimenpiteitä (kuten kaavan laatimisen tarvetta), kulttuuriympäristön arvoja, viheralueita, maisema- ja luontoarvoja, saavutettavuutta (liikkuminen ja yhteydet) sekä palveluja ja virkistyskäyttöä. Lopuksi listataan osa-aluetta koskevat muut suunnitelmat ja selvitykset.

Luvussa 6 esitetään tavoitteita, ideoita ja toimenpiteitä Kuopion kansallisen kaupunkipuiston tunnettuuden ja profiilin kehittämiseen. Tavoitteissa ja toimenpiteissä otetaan kantaa markkinointiin, tuotteistamiseen, tapahtumiin ja tiedon saavutettavuuteen sekä digitaalisesti että paikan päällä.

Luvussa 7 kerrotaan Kuopion kansallisen kaupunkipuiston toimijaverkoston yhteistyön tavoitteista ja toimenpiteistä. Yhteistyön edistäminen liittyy myös kansallisten kaupunkipuistojen verkostoon.

Luvussa 8 kuvataan periaatteet, miten hoito- ja käyttösuunnitelmaa on tarkoitus toteuttaa, miten suunnitelmaa on tarkoitus päivittää ja millaisia suunnitelmia kaupunkipuiston alueen täydentämiseen on.

Raportissa käytetään paikoin lyhennettä KKP, jolla tarkoitetaan kansallista kaupunkipuistoa.

4 HOIDON JA KÄYTÖN YLEISET TAVOITTEET

4.1 Visio

Kuopion kansallisen hoito- ja käyttösuunnitelmaa ohjaavat tavoitteet ja vision osatekijät, jotka antavat lähtökohdat alueittaisten toimenpiteiden määrittelylle. Visio kertoo, mitä hoito- ja käyttösuunnitelmalla halutaan ylläpitää, vahvistaa ja kehittää. Kuopion kansallisen kaupunkipuiston visio rakentui sidosryhmäyhteistyönä (osallispaneeli) ja sai tarinallisen muodon. Visiolla pyritään vastaamaan kysymyksiin:

- Mistä Kuopion kansallinen kaupunkipuisto tunnetaan vuonna 2030?
- Mitä näet Kuopion kansallisessa kaupunkipuistossa vuonna 2030?

Omaleimainen ja monipuolinen kulttuuri- ja luonnonympäristö identiteetin rakentajana ja helposti saavutettavana elämysten estradina.

Kuopio tunnetaan Järvi-Suomen elinvoimaisena ja kauniina pääkaupunkina. Kaupunkipuisto on hieno kokonaisuus, jossa vehreä ja tiivis kaupunkiympäristö puistoineen ja rakennuksineen yhdistyy Kallaveteen ja saaristoon. Matkailijat saapuvat Kuopioon kuultuaan sen savolaista tunnelmaa henkivästä kaupunkipuistosta.

Saavutettavan lähisaariston ansiosta täällä on mahdollisuus kokea huippuluontoelämykset päivässä tai parissa, ja ohjeet kiertelyyn ovat kaikkien saatavilla! Liikkuminen on toimivaa, valitse vain kulkupelisi: kävely- ja pyöräilyreitit vievät katkeamatta läpi kohteiden, eikä tässä veneilijöiden kaupungissa sovi unohtaa Suomen parasta kaupunkivenepalvelua, jonka sähköistetyt ja aurinkokennoin varustetut veneet kuljettavat saarelta toiselle.

Kaupunkilaiset ovat omaksuneet kaupunkipuiston omakseen ja ovat siitä ylpeitä, ja kävijöiden palaute on positiivista. Iloa niin paikallisille kuin vierailijoille tarjoaa omaleimainen järviolueen saaristokulttuuri ja savolainen elämänmeno.

Kaupunkipuisto palveleekin niin arki- kuin vapaa-ajanympäristönä. Ympäristöstä nauttimisen lisäksi puisto tarjoaa mahdollisuuksia viettää vapaa-aikaa samanhenkisten ihmisten kanssa niin rennompien kuin aktiivisempienkin harrastusten parissa, luonnossa retkeillen tai rantakahvilassa ihmisvilinää katsellen. Luonnon virkistyskäyttöön liittyvät pienyrittäjien tarjoamat palvelut ovat huippuluokkaa, ja matkailupalveluja on tarjolla niin innokkaille kalastajille, puutarhureille kuin järvi- ja saaristoluonnon monimuotoisuutta ihailemaan tulleille matkailijoille. Kauniit viheralueet jatkuvat kaupunkiympäristön hoidetuissa puistoissa. Keskustan puistot ja rännikatujen kuppilat vilisevät tapahtumia ja kulttuuria ympäri vuoden ja vuorokauden.

Saariston luonnossa viihtyvät niin virkistyskäyttäjät, kasvit kuin eläimetkin.

Kuopion kansallisen kaupunkipuiston saaristo on kaikkien kaupunkilaisten, sekä lisääntyvässä määrin myös kansainvälisten vierailijoiden suosima rento ja vireä luonto-, ulkoilu- ja virkistysalue.

Matka puhtaan, rauhallisen luonnon sekä vireämpien palvelukeskusten ääreen taittuu helposti. Liikenne vesillä on vilkasta – vierailijoita kuljettaa säännöllinen reittiliikenne, ja omilla veneillä retkeilijöitä sekä melojia on runsain määrin. Seikkailunhaluiset voivat kokeilla myös vasta lanseerattua saariliftauspalvelua!

Monimuotoinen, luonnontilainen saaristoluonto kukoistaa suuressa osassa puistoa. Täällä vierailijat voivat kokea kauniit saaristomaisemat ja kuunnella hiljaisuutta sekä rikkaan lintulajiston ääniä.

Monipuolinen, aktiivinen ja hyvin ohjattu virkistyskäyttö on mahdollistettu tarjoamalla retkeilijöille opastettuja reittejä, grillipaikkoja ja laavuja, autiotupia, esteettömiä ja siistejä rantautumispaikkoja ja laitureita. Hietasalo on kuin Kuopion Riviera henkiessään 20-luvun tunnelmaa värikkäine pukukoppeineen.

Kuopion historiaa ja monimuotoista elämää huokuva keskusta ja virkistävine rantoineen on tärkeä osa arkiympäristöä ja kansainvälisestikin kiinnostava matkailukohde.

Kansallinen kaupunkipuisto on vahvistanut kehitystä, jossa kaavoituksessa ja rakentamisessa on huomioitu luontoarvot ja luonnon tuominen keskelle kaupunkia tiiviin rakentamisen lomaan. Vanhat puut tuovat tunnelmaa ja hoideissa puistoissa on mukava pysähtyä kahville.

Mantereen puolella erityisesti kaupungin kehityksen vaiheita ja rakennusten kerroksellisuutta voi seurata historian lähteille johdattelevien opasteiden avulla. Virtuaaliopasteet antavat mahdollisuuden kurkata myös tulevaan! Kaupunkiympäristössäkkin kansallisen kaupunkipuiston kohteet on helppo hahmottaa opasteiden viitoittamalla omatoimisilla reiteillä, ja matkailijoilla on mahdollisuus osallistua myös opastetuille kierroksille kuulemaan alueen kasvillisuudesta, historiasta ja kehityksestä. Laadukkaat reitit johtavat puistosta puistoon, ja esteettömistä reiteistä ja opasteista voivat nauttia kaikki vierailijat.

Kansallinen kaupunkipuisto on suosittu ajanviettokohde, ja aluevarauksia pienille ja keskisuurille tapahtumille hyödynnetään aktiivisesti. Kävelijät ja pyöräilijät löytävät mm. paikalliset leikkipaikat ja padel-kentät vaivatta.

Monipuolisten palveluiden satama-alue on kehittynyt entisestään, ja suosittu vierasvenepalvelu kuljettaa kaupunkilaisia ja vierailijoita saaristoon. Rantoja löytyy ihailtavaksi monenlaisia – niin rakennettuja kuin luonnontilaisia. Vilkkaista palvelukeskuksista nauttiville vierailijoille löytyy pelipaikkoja ja hyvin hoidettuja puistoja kahviloineen. Vanha kulttuuriympäristö tuo näihin keskukseen tunnelmaa.

Parhaille paikoille kerääntyy ihmisiä niin ihailemaan auringonnousua ja –laskua kuin nauttimaan rantojen keskipäivän paahteesta.

4.2 Yleiset tavoitteet ja toimenpiteet koko kansallisen kaupunkipuiston alueella

Kuopion kansallisen kaupunkipuiston hoidolle, käytölle ja kehittämiselle on tunnistettu yleisiä, koko aluetta koskevia tavoitteita ja keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Osa tavoitteista pohjaa jo kansallisen kaupunkipuiston perustamista koskevaan lainsäädäntöön, osa tavoitteista liittyvät Kuopion kansallisen kaupungin erityispiirteisiin. Osallispaneelin kanssa työstetyt yleiset tavoitteet koskien kulttuuriympäristön ja luonnon arvoja, viheralueita, palveluita, virkistyskäyttöä sekä alueiden saavutettavuutta on listattu alla. Luvuissa 6 ja 7 käsitellään kansallisen kaupunkipuiston tunnettuuden ja profiilin kehittämisen sekä yhteistyön tavoitteita ja toimenpiteitä.

Joitakin osallisten esittämiä toimenpide-ehdotuksia ei otettu mukaan tähän Kuopion kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaan. Jotkut esitetyt asiat eivät liittyneet kansallisen kaupunkipuiston alueelle tai suunnitelman sisältöön. Skeittipaikkoja esitettiin useille osa-alueille ja tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa päätettiin ehdottaa skeittipaikkojen perustamisen selvittämistä tietyille, Kuopion skeittipaikkojen tarveselvityksessä (15.6.2021) esiin nostetuille alueille keskustassa tai sen läheisyydessä. Puuseikkailupuiston / kiipeilypuiston ehdotus Väinölänniemelle ei työryhmän näkemyksen mukaan ollut toteuttamiskelpoinen huomioiden alueen reunaehdot ja luonne. Suihkulähteitä toivottiin myös useisiin kohteisiin, joihin sen ei katsottu sopivan. Työryhmä ehdottaa suihkulähteen toteuttamista Valkeisenlammelle.

4.2.1 Kulttuuriympäristön arvot

Kulttuuriympäristön arvot ovat yksi osa kansallisen kaupunkipuiston perustaa. Arvojen turvaaminen ja paikoin myös palauttaminen edellyttää yhteisiä tavoitteita ja toimia, kuten:

- Tunnistetaan alueiden erityispiirteet ja suunnitellaan niiden myötä hoito ja käyttö.
- Tuotetaan opasmateriaalia kohteiden kunnostustyöhön.
- Lisätään tiedottamalla ja neuvonnalla ymmärrystä ja tietämystä vanhojen talojen arvoista ja hoidosta.
- Kuvataiteen, ympäristötaiteen yms. näkyminen kaupunkiympäristössä on tärkeää: esimerkiksi veistokset, installaatiot, valoteokset jne.

Alueellinen vastuumuseo on alueensa kulttuuriperinnön asiantuntija ja museoviranomainen, jonka tehtävät perustuvat Museolakiin (314/2019). Yhteydenpito alueellisen vastuumuseon kanssa on tärkeää erityisesti silloin, kun on tarvetta muuttaa, korjata tai muulla tavalla kehittää kulttuuriympäristön tunnettuja arvokohteita. Kulttuuriympäristön tunnettuja arvokohteiden muuttaminen, korjaaminen tai kehittäminen yleensä asemakaavoitetuilla alueilla on luvanvaraista.

- Kaikissa hankkeissa, kuten esimerkiksi kaupunkipuiston käyttöön liittyvissä hoito- ja kunnostustöissä, tulee ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa maa- ja vesialueiden arkeologinen kulttuuriperintö. Suunnitelmista ja toimenpiteistä tulee hyvissä ajoin pyytää lausunto museoviranomaisilta. Myös muinaisjäännösten hoito on luvan varaista toimintaa (esimerkiksi opaskylttien pystyttäminen tai saavutettavuutta edistävät rakenteet katsotaan hoitotoimenpiteeksi muinaisjäännöksen alueella tai sen välittömässä läheisyydessä).
- Asiakaspinnassa toimii kaupungin rakennusvalvonta ja lupa-asioissa päätöksen tekevä osapuoli rakennusvalvontaviranomainen.
- Laaditaan ohjeet laajennus- ja uudistamistarpeiden toteuttamiseen. Annetaan taloyhtiöille ja yksityistalouksille korjaus- ja kunnostusneuvontaa.
- Muistetaan oikeat prosessit käytössä ja hoidossa lakisuojeiluissa kohteissa.
- Lisäksi huomioidaan erityisesti Kuopion kaupungin rakennusjärjestyksen kohta 52 a § Rakennusperintö:
  - Tehtäessä luvanvaraisia toimenpiteitä liitekartan (liite 5) mukaisilla valtakunnallisesti merkittäviksi rakennetuiksi ympäristöiksi luokitelluilla alueilla tulee suunnittelun ja rakentamisen laatuun kiinnittää erityistä huomiota. Alueella olevaa rakennuskantaa ja pihapiirejä tulee säilyttää ja korjata perinteitä vaalien. Uudisrakentamisen tulee tapahtua alueen kulttuurihistoriallisia ja maisemallisia arvoja ja laatua korostetusti huomioiden. Edellä mainittu tulee ottaa huomioon myös Pohjois-Savon maakuntakaavassa osoitetuilla maakunnallisesti arvokkaiksi kulttuuriympäristöiksi määritellyillä alueilla. Lisäksi on huomioitava kaupungin hyväksymien kulttuuriympäristöön liittyvien ohjelmien tavoitteet ja periaatteet.

Kulttuurihistorian, kulttuuriympäristön arvojen ja muiden kulttuurin osatekijöiden esiintuominen ja tunnetuksi tekeminen edesauttaa arvojen säilymistä. Kulttuuriympäristöä voidaan tuoda esiin esimerkiksi alueen tiedottamisessa ja markkinoinnissa:

- Tarinallinen kerronta - historian henkilöt Kuopiossa
- Opasteet ja muut infot "kiännetty myös savvoon"
- Opastetaan korttelipihoilla hyötykasvien viljelyyn.
- Miten keskusta on kehittynyt / laajentunut aikojen kuluessa - voidaanko jotenkin tuoda esille?

4.2.2 Luontoarvot ja viheralueet

Kulttuuriympäristön arvojen ohella luontoarvot ovat tärkeä osa kansallisen kaupunkipuiston perustaa. Viheralueilla arvot liittyvät erityisesti kaupunkiympäristössä alueiden käyttöön, mutta myös luonnon monimuotoisuuteen. Kuopion kansallisen kaupunkipuiston saaristo on erityisen merkittävä luonto- ja virkistyskäyttöalue lähellä urbaania kaupunkikeskustaa.

Luonto-, virkistys- ja viheralueiden käyttöön, hoitoon ja kehittämiseen liittyen on tunnistettu seuraavia yleisiä tavoitteita sekä toimenpiteitä.

Alueiden erityispiirteiden tunnistaminen ja niiden myötä hoidon ja käytön suunnittelu liittyen viheralueisiin:

- Kehitetään puistoalueille omat teemat ja kohderyhmät. Kehitetään kohteen erityispiirteet huomioiden niin monimuotoista luonnontilaista aluetta kuin rakennettuja, hyvin hoidettuja alueita, lisäten luontopohjaisuutta hoidetun rinnalle.
- Kunnioitetaan ja vahvistetaan olemassa olevaa. Suunnitellaan ja toteutetaan muutoksia alueiden sietokyvyn ehdoilla.
- Vahvistetaan ekosysteemipalveluiden kohdekohtaisia erityispiirteitä, huomioidaan marjat, sienet ja kalat.
- Viheralueiden monipuolistaminen, kuten kaupunkiviljelyalueiden lisääminen keskusta- ja taskupuistojen kehittäminen.
- Määritellään rakennetut ja luonnolliset rannat sekä uimarannat.
- Tapahtumajärjestämisen huomioiminen viheralueiden kehittämisessä.
- Kuopion Apolissa (arkkitehtuuripoliittinen ohjelma) esitetyn tavoitteen edistäminen turvaisi myös kansallisen kaupunkipuiston alueiden kehittämistä arvoja säilyttäen: "Tehdään Kuopioon Viherpoliittinen ohjelma, jossa sovitaan viherrakenteen ja historiallisten puistojen kehittämisen linjaukset pitkällä tähtäimellä."

Hoidon ja kunnossapidon turvaaminen on koettu tärkeänä toimena arvojen säilyttämiseen:

- Varataan riittävät resurssit hoitoon ja kunnossapitoon.
- Pehmeillä tavoilla hoidetut saariston metsät.

Maisema-arvojen säilyttäminen ja kehittäminen on tärkeää viheralueiden ohella muussa ympäristössä:

- Esimerkiksi tärkeiden näkymien kartoittaminen ja avaamisia kohteen erityispiirteet huomioiden.

Luonnon monimuotoisuuden sekä ekologisen verkoston ylläpitäminen ja kehittäminen turvataan kansallisessa kaupunkipuistossa:

- Monimuotoinen ja kerroksellinen kasvillisuus. Mantereella puustoiset alueet toimivat usein lintujen pesimäympäristönä.
- Vaalitaan vanhaa puustoa puistoissa ja tonteilla. Vaalitaan puiden hyvinvointia ja hoidetaan niin, että turvallisuus säilyy mahdollisimman vanhaksi. Ennakoidaan niin, että on uutta puustoa, kun elinkaari päättyy. Hyödynnetään lahoppuuta. Maisemassa merkittävien isojen puiden / katupuiden suojeleminen ja kehittäminen KKP:n alueella on koettu tarpeelliseksi.

- Kuopion Apolissa (arkkitehtuuripoliittinen ohjelma) esitetyn tavoitteen edistäminen liittyy KKP:n puustotavoitteisiin: ”Inventoidaan rakennettujen ympäristöjen kaupunkipuumaisuus mm. puukujanteet, ja tehdään kaupunkipuulinjaus.
- Niittyjen ja ketojen kunnossapito ja kehittäminen. Kansallisen kaupunkipuiston alueella kokonaisuutena avoimena pidettävien alueiden ja niittyjen määrän lisäämistä tulisi tarkastella.
- Vesiluonnon monimuotoisuuden ja vedenlaadun turvaaminen, vesienhoito.
- Tarpeellisten suojelutoimenpiteiden määrittely.
- Saaristossa suojeluun liittyvien toimien, kuten maihinnousukieltojen viestiminen lintujen pesintäaikaan on tärkeää.
- Ilmastonmuutoksen torjunta: Kiinnitetään huomiota viheralueiden ja puiden merkitykseen ilmastonmuutoksen torjunnassa.
- Hulevesiä käytetään mahdollisuuksien mukaan osana puisto- ja virkistysalueiden kastelujärjestelmiä sekä viihtyisyyttä ja luonnon monimuotoisuutta lisäävinä elementteinä.

Ympäristökasvatus ja tiedotus liittyen luonnon arvoihin:

- Luonnonsuojelualueiden ominaispiirteet ihmisten tietoon, informaation jakaminen ja opastus
- Roskaton luonto, fiksut roskikset
- Kalasääsken livekamera

4.2.3 Palvelut ja virkistyskäyttö

Yksityisten ja julkisten toimijoiden tarjoavat palvelut ovat tärkeä osa Kuopion kansallisen kaupunkipuiston käyttöä. Paikallisten arkiympäristön sekä matkailukohteiden monipuolisuuden ja viihtyisyyden takaamiseksi alueella tarvitaan palveluita ja kunnossapitoa.

Perustana palveluille voidaan pitää tavoitetta, että alueen käytön kannalta oleelliset peruspalvelut ovat kunnossa koko kansallisen kaupunkipuiston alueella.

- Lisätään / parannetaan yleisö-WC:itä, lisätään saariston kuivakäymälöitä.
- Viestitään saariston jätehuollosta selkeästi.
- Lisätään / parannetaan tulipaikkoja, laavuja, katoksia ja muita retkeilypalveluja.
- Turvataan polttopuuhuolto laavuilla / tulipaikoilla.
- Lisätään / parannetaan liikuntavälineiden, kuten suksien, lumikenkien, retkiluistimien, potkukelkkojen, moottorikelkkojen, pyörien, rullaluistimien, kajakkien, kanoottien, veneiden ja sup-lautojen vuokraus- ja käytön opastuspalveluita.

- Korjataan tai poistetaan huonokuntoiset rakenteet.
- Mahdollistetaan kahvila-, ravintola- ja kioskipalveluita.

Palveluiden kehittämisessä huomioitavia lähtökohtia:

- Käytön ja toimintojen kohdentaminen alueen erityispiirteet huomioiden
- Monipuolistetaan palveluita.
- Teemoitetaan toiminnallisuus ajanviettoon ja kohtaamiseen sopivalla tasolla (koirapuistot, piknik-puistot, kaupunkiviljely, esim. puistoittain). Tarjotaan alueita erilaisille toiminnoille esim. yhteisöpuutarha, jäällä luisteltavat seikkailuleikkipaikat, kuntoilupaikat reittien varsilla, piknikpuisto grilleineen, kesäkahvilat, teemapuistot (valo, kukat, taide ja kulttuuri, aktiviteetit).
- Varmistetaan rauhallisten ja hiljaisten paikkojen säilyminen ja saavutettavuus.
- Korostetaan luonnon monimuotoisuutta ja vuosikiertoa (kasvi- ja linnustotieto, tuoksut ja äänet, luontopolut maalla ja vesillä).
- Tarjotaan vesiympäristöön sopivia palveluita, kuten saunalauttoja.

Veneilyn, saariston palveluiden (ja saavutettavuuden) kehittäminen nousi tärkeäksi teemaksi.

- Pienvenepaikat ja niiden määrä tutkittava kokonaisuutena Saastamoisenpuisto - Maria Jotunin puistosta - Väinölänniemelle saakka. Samalla voisi tutkia olisiko kaupunkiveneiden paikka Väinölänniemien uimarannalta satamaan päin nykyisten telavenepaikkojen kohdalla.
- Mahdollistetaan laituripalvelut. Tarjotaan oheispalveluja veneilyn yhteyteen, esim. vuokravenepalvelut ja Maljalahden vierasvenesatama, vierasvenesatamista liikennöinti kaupungille (vilkkufillarit, bussit, vuokra-autot), sekä helposti löytyvä tieto käyttäjille olemassa olevista palveluista. Tarjotaan suppailijoille ja melojille rantautumispaikkoja.
- Päivitetään ja uusitaan virkistyspalvelut saaristossa (esim. huussit, polttopuut, esteettömyys, huolto). Kehitetään autiotupaverkosto, tarjotaan varaustupia ja vuokrattavia mökkejä ja saunoja sekä siirrettäviä laavuja (talvisin, vuokrauspalvelu?). Viestitään jätehuollosta selkeästi. Huomioidaan esteettömyys myös luontokohteissa, esim. grillipaikat.
- Kehitetään Hietasaloa matkailullisesti (palvelut, viemärointi).
- Mahdollistetaan yrityksille elämispalvelujen kehittäminen, neljän vuodenajan huomiointi.

4.2.4 Saavutettavuuden varmistaminen: liikkuminen ja yhteydet

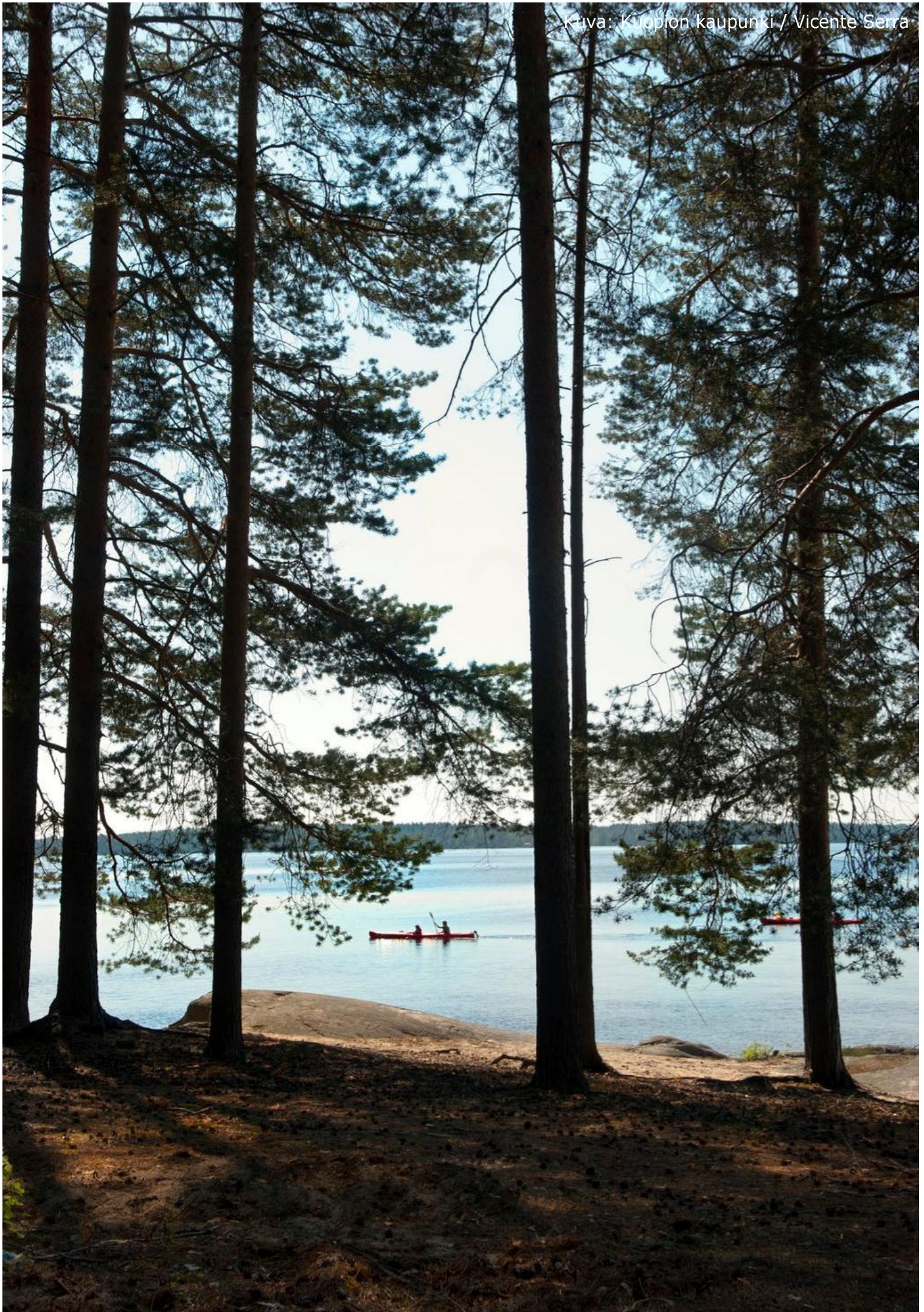
Kansallisen kaupunkipuiston käytön ja hyödyntämisen kannalta on tärkeää, että sen alueet ovat helposti saavutettavissa ja käytettävissä. Tämän varmistamiseksi kansallisen kaupunkipuiston alueella parannetaan reitistöjä, esteettömyyttä ja saavutettavuuteen liittyviä palveluita.

- Varmistetaan hyvät kävely- ja pyöräilymahdollisuudet. Kiinnitetään reittien parantamisen lisäksi huomiota pyöräilyverkoston toimivuuteen.
- Esille nousseita kehitettäviä reittejä:
  - Kehitetään opastettu, turvallinen kevyen liikenteen reitti torilta Väinölänniemelle, Satamaan ja Kuopionlahden puistoihin.
  - Kehitetään selkeä yhteys Kuopionlahden ja sataman välille Väinölänniemen tyvessä.
  - Järjestetään Kuopionlahtea kiertävän rantareitin leventäminen ja talvikunnossapito.
  - Kehitetään käveltävä ja lenkkeiltävä yhteys Valkeisenlammen ja Aarneenpuiston välille.
  - Kunnostetaan ja opastetaan Hietasalon ja Iivarisalon reitit.
- Pysäköinnin järjestelyt tarpeen mukaan, viheralueita säästäen. Keskitetään pysäköinti esim. Toriparkkiin, josta kaupunkipuiston kohteet ovat saavutettavissa. Selvitetään kuinka invapysäköinti mahdollistettaisiin lähelle kohteita katuverkkoa hyödyntämällä. Varataan kohteiden lähellä olevaan katuverkkoon myös skootteri-pysäköintiä.
- Kohteiden esteettömään saavuttavuuden kiinnitetään huomiota ja kehitetään kohteen arvot huomioivalla tavalla. Laaditaan esteettömyyskartoitukset nykyisille reiteille, sekä parantamissuunnitelmat ja aikataulut. Huomioidaan erilaiset apuvälineiden käyttäjät ja liikuntarajoitteisten palvelut. Lisätään opastukseen tieto reittien esteettömyydestä.

Saariston saavutettavuuden kehittäminen on noussut tärkeäksi teemaksi. Saariston tulisi olla saavutettavissa myös veneettömille ja erityisryhmille.

- Turvataan reittiliikenteen toiminta. Lisätään sisävesilaivabusseja ja julkista liikennettä saaristoon kesäaikaan. Tehdään Hietasalosta Kuopion Vepsä, reittiliikenne säännölliseksi.
- Turvataan julkinen ja yksityinen veneily ja tarjotaan Suomen paras kaupunkivenepalvelu. Yhteisöllistetään liikkumista, esim. kimpakyytipalvelu saaristoon.
- Tarjotaan vuokralle veneitä, kajakkeja ja kanootteja. Opastetaan vuokraajia veneilyn turvallisuusasioista ja turvallisista reiteistä.
- Varmistetaan kohteiden saavutettavuus rantautumispaikoilla ja digitaalisilla esitteilyillä. Varmistetaan saavutettavuus ja esteettömyys kaikille. Kehitetään laituriverkosto, kaikille vapaita veneenlaskupaikkoja ja parkkitilaa.

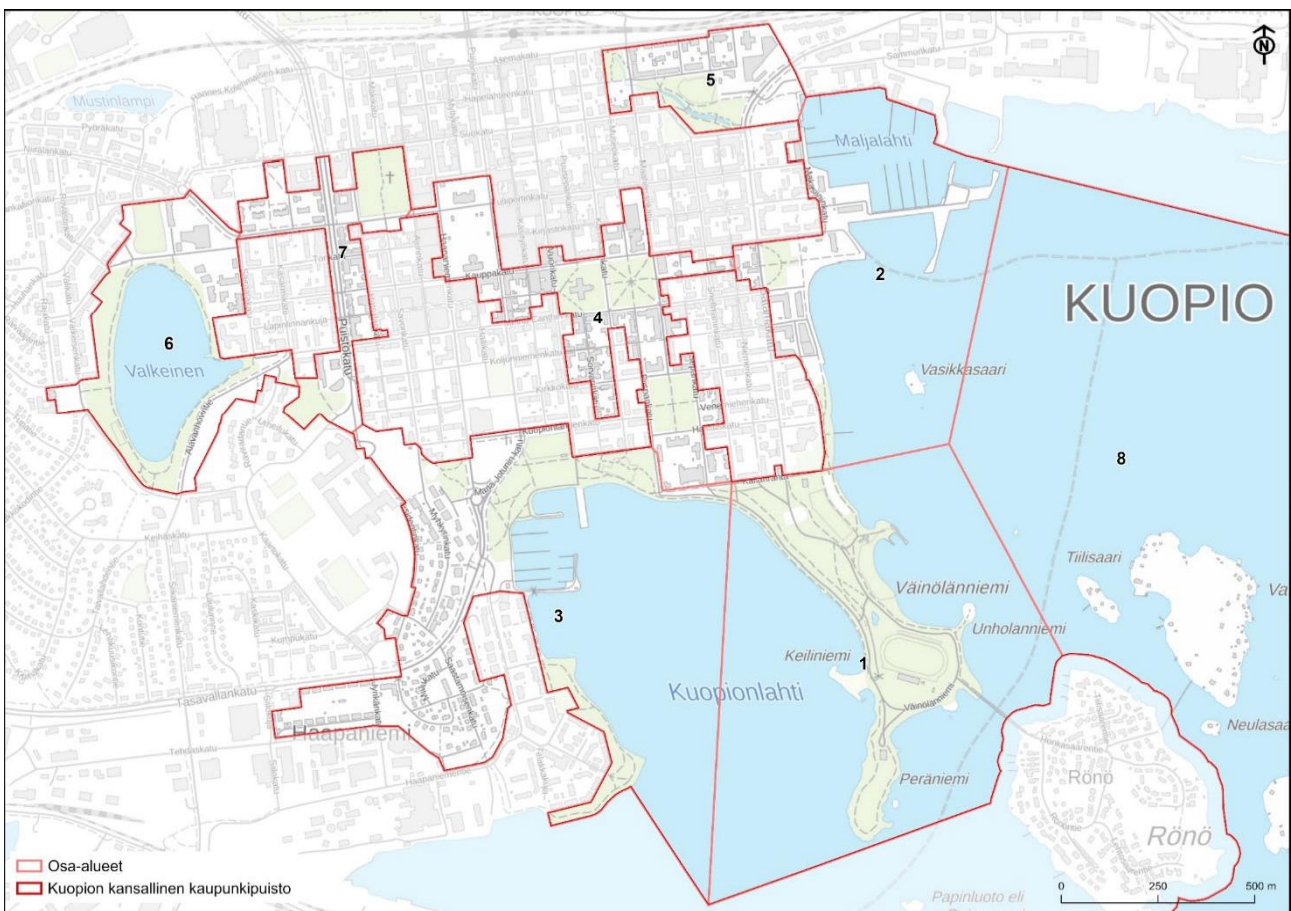

5 HOIDON, KÄYTÖN JA KEHITTÄMISEN TAVOITTEET SEKÄ TOIMENPITEET OSA-ALUEITTAIN

Hoito- ja käyttösuunnitelman 8 osa-alueita ovat:

1. Väinölänniemi
2. Satama
3. Kuopionlahti ja Haapaniemi
4. Vanhat kaupunkikorttelit
5. Maljalahti (puistot, puutalokorttelit, vankila)
6. Valkeisenlammen ympäristö
7. Kasarmi, entinen paloasema, Sankaripuisto ja Puistokatu
8. Saaristo

Kuva 5-1. Kuopion kansallisen kaupunkipuiston osa-alueet mantereella (numerot 1 - 7). Saariston osa-alue on esitetty kokonaisuudessaan kuvassa Kuva 1-1 ja osa-alueen kuvauksessa luvussa 5.8.

5.1 Väinölänniemi

5.1.1 Osa-alueen kuvaus

Väinölänniemi (alun perin Pappilanniemi ja Kinnulanniemi) on historiallisesti merkittävä ympäristö, jonka vaiheet entisenä pappilan sijaintipaikkana ulottuvat Kuopion kirkkopitäjän perustamiseen yli 450 vuoden taakse, jolloin niemi tunnettiin yhtenä nykyisen Kuopionniemen seitsemästä asuinpaikasta. Pappilaksi pakkolunastettiin Väinölänniemen tyvessä sijainnut tila Olli Lappalaiselta, korvaukseksi hän sai uuden tilan toisaalta. Pappilakaudella niemessä oli kaupunkilaisten viljelypalstoja, kirkonpalvelijoiden torppia ja vanha hautausmaa Väinölänniemen kärjessä. Väinölänniemen osa-aluetta on hallinnut pappila sekä hautausmaa keskeisesti aina 1850-luvulle saakka. Väinölänniemen hautausmaa perustettiin kohta vuoden 1775 jälkeen ja sen korvasi vuonna 1811 käyttöön otettu Hatsalan hautausmaa (nykyinen Sankaripuisto). Tarkkaa tietoa ei ole olemassa siitä, koska Väinölänniemelle on tehty ensimmäiset ja toisaalta viimeiset hautaukset.

Suomen ensimmäisiin kansalle rakennettuihin puistoihin kuuluvan Väinölänniemen puistohistoria alkaa 1800-luvun puolivälistä: pappilan maat liitettiin kaupungin maihin vuonna 1858. Sen jälkeen niemeä kunnostettiin teitä rakentamalla ja puita raivaamalla. Keskeinen puistoalue käytävineen, nurmikenttineen ja puineen noudattaa V.A. Drewniokin 1860-luvulla laatimaa ja maamme ensimmäisiin koulutettuihin puutarhureihin kuuluneen kuopiolaisen Mårten Gabriel Steniuksen vuonna 1886 täydentämää suunnitelmaa.

Väinölänniemi on kansallisesti tunnetuimpia puistojamme. Lähes yli 150 vuotta kestäneen puistovaiheensa ajan sillä on ollut tärkeä merkitys tapahtumapaikkana ja kaupunkilaisten kokoontumispaikkana sekä tunnettuna matkailukohteena.

Alun perin puiston ohella kaupunkilaisia virkisti kylpylä (kylpylätoiminta alkoi vuonna 1863 ja jatkui aina vuoteen 1928 saakka, jolloin rakennus purettiin), uimalaitos uimahuoneineen sekä kesäravintola (Peräniemen ensimmäinen kesäravintola avattiin vuonna 1861 ja purettiin vuonna 1897). Uusi kesäravintola, Peräniemen kasino, valmistui vuonna 1902 (Eskil HinderSSon). Sen julkisivussa on Väinö Lätin tekemä Kuopion ensimmäisen puhelimen muistomerkki vuodelta 1988. Väinölänniemellä oli myös kookas teatterihuone vuodelta 1882 (Väinölänniemen Hovi / Lottahovi, Sebastian Gripenbergin), joka tuhoutui tulipalossa vuonna 1967, mistä on alueella vuonna 2018 pystytetty muistomerkki. Näiden lisäksi alueella oli juhlakenttä, soittolava, vesimyymälät ja paviljongit (Matkailijayhdistys rakennutti vuonna 1889 kolme pientä paviljonkia, jotka edelleenkin ovat olemassa niemekkeiden nenissä Unholanniemessä, Peräniemessä ja Rönönsalmella).

Väinölänniemen rantapromenadi on ollut kaupunkilaisten suuressa suosiossa vuosikymmeniä. Hannes Kolehmainen on saanut Väinölänniemelle Heikki Konttisen veistämän patsaan Helsingin olympialaisten yhteydessä vuonna 1952. Väinölänniemen harjanteella on myös "Tila"-veistos (Hannu Siren, 1995). Nykyisin niemellä on urheilukentän lisäksi moneen kertaan uusittu uimala ja kaksi uimarantaa: Keilinniemi ja urheilukentän eteläpuoli sekä ten-

niskentät, joista ensimmäinen rakennettiin jo vuonna 1911. Tenniskenttien viereen on rakennettu Padel-kenttiä. Väinölänniemen yhdistää Rönön saaren vuonna 1989 valmistunut silta.

Kansallisen kaupunkipuiston alueella on myös Raninin olut- ja virvoitusjuomatehtaan 1800-luvun lopulta oleva asuinrakennus Korukulma.

Väinölänniemi on kaupungin virkistysellinen keidas ympäri vuoden jalankulku- ja pyöräilyreitteineen, hiihtolatuineen, uimaloineen ja monine pelikenttineen. Kaupunkilaisten pienvenepaikkoja on ollut aiemmin myös Kuopionlahden rannalla Väinölänniemen tyvessä. Väinölänniemi on helposti saavutettavissa keskustan kupeessa.

Maisemallisesti Väinölänniemi on erityinen sen pitkän niemen ansiosta. Väinölänniemeltä aukeaa näkymiä järvelle moneen suuntaan. Niemen kärjestä aukeaa näkymä myös Puijolle.

5.1.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus

Alueella ei ole asemakaavaa lukuun ottamatta Korukulman tonttia, joka on osoitettu asunto- ja liikerakennusten korttelialueeksi. Yleiskaavassa alue on merkinnällä V/s (virkistysalue, jolla ympäristö säilytetään) sekä pv-1 (pohjavesialue). Lisäksi siellä on yksittäinen ET-merkintä (yhdyskuntateknisen huollon alue).

Korukulman tonttia lukuun ottamatta alue on Kuopion kaupungin omistama.

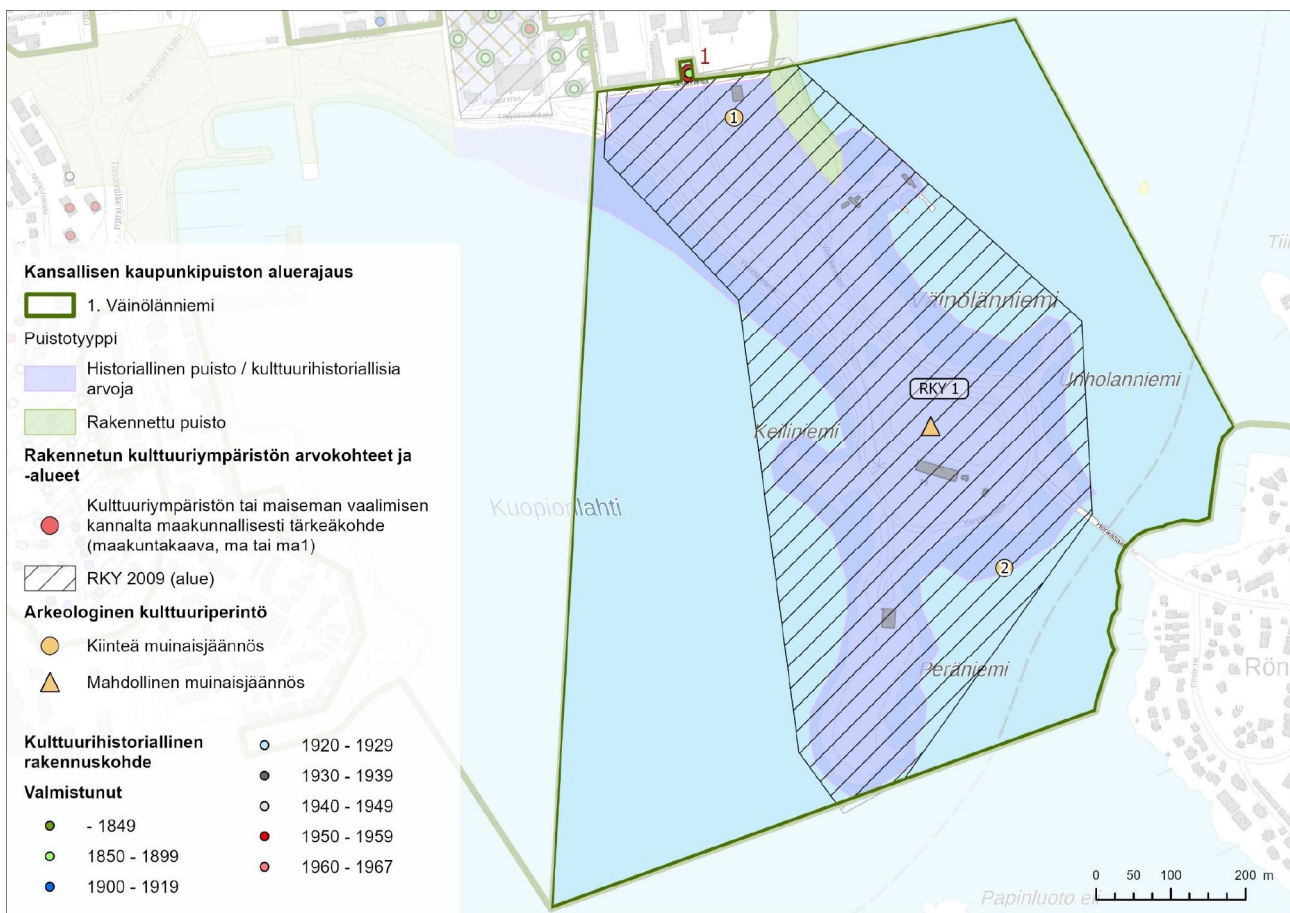
5.1.3 Suojelu- ja arvokohteet

Kulttuuriympäristön suojelu- ja arvokohteet

Väinölänniemi on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi (RKY 2009, Museovirasto). Peräniemen ja Rönön saaren välillä, varsin matalassa vedessä on kiinteä muinaisjäänös: puijen hylyn ruotomainen, soutuvenettä huomattavasti isomman aluksen jääne. Alueen keskustan puoleisella laidalla on historiallisen ajan kiinteä muinaisjäänös, Vanhan Pappilan paikka. Väinölänniemen hautausmaa on mahdollinen muinaisjäänös. Maakuntakaavassa on alueelle osoitettu kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeä kohde, Korukulma, joka on myös yleis- ja asemakaavalla suojeltu. Yleiskaavassa koko alue on osoitettu suojeltavana viheralueena (V/s) ja lisäksi suojelukohteina on osoitettu Peräniemen kasino sekä kolme huvimajaa.

Kaikki osa-alueen asema- ja yleiskaavojen rakennetun kulttuuriympäristön suojelumerkinnot on esitetty liitteen 1 kartoilla ja kohdeluettelossa. Seuraavassa taulukossa ja kartalla (Kuva 5-2) on osoitettu osa-alueen kulttuuriympäristön arvokohteet perustuen Museoviraston rekisteritietoihin ja maakuntakaavan aineistoihin.

Kulttuuriympäristön arvokohde (Museovirasto ja maakuntakaava)	Kohde kartalla: Numero ja / tai nimi
Arkeologinen kulttuuriperintö	Kiinteä muinaisjäännös 1: Vanha pappila, historiallinen asuinpaikka, pappila (1000027651) Kiinteä muinaisjäännös 2: Peräniemi, puinen hylky (2655) Mahdollinen muinaisjäännös: Väinölänniemi hautausmaa, historiallinen hautausmaa (297500003)
Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	RKY 1: Väinölänniemen kaupunkipuisto
Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeä kohde	1: Korukulma, asuintalo Kallanranta 1

Kuva 5-2. Väinölänniemen osa-alueen rajaus, puistotyyppi ja kulttuuriympäristön arvokohteet (rakennetun kulttuuriympäristön valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat alueet ja kohteet, arkeologinen kulttuuriperintö). Rakennusten valmistumisajankohta on merkitty kartalle, mikäli se on ollut rekisteritiedoissa.

Luonnonympäristön suojelu- ja arvokohteet

Väinölänniemi yhdistää ruutukaavakeskustan puistot Kallaveden saaristoon. Väinölänniemeltä pääsee puistoreittejä myöten Kuopionlahdelle ja edelleen Valkeisenpuiston kautta Kasarminpuistoon. Rantoja myöten Väinölänniemeltä kulkee puistoreitti Matkustajasatamaan ja sieltä Hapelähteenpuiston kautta Minna Canthin puistoon. Lääninhallituksen pihapuiston kautta Väinölänniemi on yhteydessä keskustan puistokortteleihin ja sieltä rännikatuja myöten torille ja Sankaripuistoon.

Väinölänniemi on osa kaupungin halki kulkevaa luode-kaakkosuuntaista harjujaksoa. Kallavedeen työntyvällä niemellä on runsaasti erityyppistä rantavyöhykettä, mikä tekee niemestä ekologisesti monipuolisen. Osa rannoista on luonnonmukaisia, osa rakennettuja. Alueella on runsaasti vanhoja, 80 – 100 -vuotiaita metsälehmuksia: Väinölänniemen vanhat puistopuut ovat merkittävä elinympäristö monipuoliselle eliöstölle. Puistoon on jätetty puistonhoitotöiden yhteydessä järeitä metsälehmuksen runkoja sekä maapuiksi että pystypötkelöiksi lisäämään kaupunkiluonnon monimuotoisuutta ja parantamaan järeätä lahoppua vaativien eliölajien elinympäristöjä. Väinölänniemen monipuolisuutta lisää luonnonmukaisena säilynyt Peräniemi komeine rantakallioineen ja kilpikaarnaisine mäntyineen. Väinölänniemen tyvellä Kuopionlahden puolella on ruoikkoisia rantoja, joilla pesii silkkiuikkuyhdyskunta. Niemeä rajaava Kuopionlahti ja sen takana sijaitseva Haapaniemen syväsatama ovat sisämaan merkittävämpiä selkä- ja naurulokkien levähdyspaikkoja kevätmuuton aikana. Väinölänniemellä on tehty havaintoja liito-oravasta. Väinölänniemellä on säilynyt Kuopion ainoa soikkoratamoesiintymä jyrkässä harjutörmässä. Esiintymä on vanhaa perua, sillä samalta alueelta on kerätty soikkoratamonäytteitä ainakin 1906, mahdollisesti jo 1800-luvulla. Esiintymän tilaa seurataan vuosittain ja sitä hoidetaan niittämällä.

5.1.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen

Väinölänniemeltä tunnistettiin seuraavia alueprofiilin eli identiteetin osatekijöitä alueen hoidon, käytön ja kehittämisen tavoitteiden määrittelemiseksi:

- Historiallinen maisemapuisto
- Ulkoilureitit, liikunta-alueet, toiminnallinen virkistyskäyttö
- Yhteys Kallaveden maisemien ja rantojen käytön myötä

Väinölänniemen hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät tärkeimmät tavoitteet

- Väinölänniemen suunnittelu kokonaisuutena historiallisia arvoja vahvistaen ja esiin tuoden
- Tiedon jakaminen opasteilla ja digitaalisesti

- Kohteiden esteettömyyden saavuttavuuden kiinnitetään huomiota ja kehitetään kohteen arvot huomioivalla tavalla
- Varmistetaan hyvät kävely- ja pyöräilymahdollisuudet
- Turvataan ja kehitetään vesillä liikkumisen palveluita
- Luonnon monimuotoisuuden sekä ekologisen verkoston ylläpitäminen ja kehittäminen

Väinölänniemen hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät toimenpiteet teemoittain

Yleiset

- Laaditaan alueelle asemakaava ja tarvittavat selvitykset, kuten arkeologinen inventointi. Osana kaavaprosessia on syytä laatia alueen arvot huomioiva koko alueen kehittämis- ja hoitosuunnitelma, liikenteen kehittämissuunnitelma sekä rakentamistapaohjeet. Huomioidaan alueen väljyys ja vapaa tila jatkosuunnittelussa. Asemakaavassa on tutkittava palveluiden kehittämisen mahdollisuudet, kuten kahvilat ja ravintolat.
- Toteutetaan alueelle Kansallisen kaupunkipuiston perustamismuistomerkki.

Kulttuuriympäristön arvot

- Laaditaan hoitosuunnitelma huvimajojen ja kasinon kunnossapitoon.
- Palautetaan viitteellisesti teatteritalon paikka esim. sokkelin muodossa ja kylpylän paikka lehmusmajoineen. Toteutetaan paikallinen kulttuuripolku / virtuaalimaailma, jossa voisi nähdä alueen vanhoja kohteita, kuten teatterin, kylpylän kasinon ja lastenrannan.
- Tuodaan Itkonniemen yrttitarha teatteritalon aukiolle lisäämään kohteen kiinnostavuutta puutarhamatkailun näkökulmasta.
- Vaalitaan alueen urheilukulttuurin arvoja.

Viheralueet, maisema- ja luontoarvot

- Laaditaan alueen puuston kehittämis- ja hoitosuunnitelma, jossa huomioidaan puuston osalta luonnonmukaiset alueet sekä harkitut näkymien avaamiset järvelle. Puuston hoitotoimenpiteitä jatketaan ja puustoa täydennetään tarpeen mukaan. Ylläpidetään nykyisiä näkymäpaikkoja avoimina mm. Peräniemen kasinon lähitöllä. Vanhoja puita on syytä tutkia säännöllisesti.
- Kehitetään nurmialueista niittyjä ja lisätään edelleen sipulikukkien määrää vanhan puuston alueella.
- Lisätään alueelle lahoppuuta.
- Soikkoratamoesiintymän tilaa seurataan vuosittain ja sitä hoidetaan niittämällä.
- Hiekkaharju geologisena muodostumana nostetaan tietoisuuteen opastuksen avulla.
- Kehitetään Joutsenlammen ympäristöä.

Saavutettavuus: liikkuminen ja yhteydet

- Laaditaan alueella asemakaavatyön yhteydessä liikenteen kehittämissuunnitelma, jossa määritellään alueen liikenneverkko ja talvikunnossapidettävät väylät. Autoliikenteen keskittäminen tietyille väylille on koettu tarpeelliseksi.
- Edistetään Väinölänniemen tyven alueella selkeän kevyen liikenteen reitin toteuttamista Kuopionlahden ja Sataman välille.

Palvelut ja virkistys

- Tehdään ja opastetaan Peräniemen länsirannalle sup-lautailijoille ja melojille rantautumispaikka.
- Keiliniemen uimarantaa kehitetään pikkulapsiystävällisenä.
- Uudistetaan puistokalusteet.
- Lisätään / parannetaan yleisö-WC:itä.
- Lisätään alueelle koirien kakkapussiautomaatteja ja suurennetaan roska-astioita.

Laaditut suunnitelmat ja selvitykset

- Kuopion seudun kulttuuriympäristö seutukunnan vahvuudeksi. Kulttuuriympäristöselvitys Kuopion seudun maakuntakaavaa varten. Pohjois-Savon liitto. 2006.
- Kuopion kulttuuriympäristö – Strategia ja hoito-ohjeet. Kuopion kaupunki. 2007.
- Väinölänniemen käyttösuunnitelman tarkistus, Liikenneverkkovaihtoehdot. Kuopion kaupunki 5.11.2007.
- Väinölänniemen Tenniskeskus, tie- ja pysäköintialue. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristön palvelualue, viher- ja virkistysalue. 19.7.2011.
- Väinölänniemi puiden kuntotutkimuksen tulokset. 2013.
- Väinölänniemi, täydennysistutuksen periaatteet, VIH2209-2. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristön palvelualue, viher- ja virkistysalue. 8.11.2013.
- Väinölänniemen sipulikukka-alueet. 2016.
- Väinölänniemen täydennysistutus vaihe 1, VIH2437. Kuopion kaupunki, kaupunkisuunnittelupalvelut, kunnallistekninen suunnittelu. 25.10.2018.
- Väinölänniemen ulkokuntosali ja vanha uimalan p-alue, rakentamissuunnitelmat. Kuopion kaupunki, kaupunkisuunnittelupalvelut, kunnallistekninen suunnittelu. 2022.

Kansallisen kaupunkipuiston alueelle kuuluvat puisto- ja katumiljöösuunnitelmat on arkistoitu viher- ja virkistysaluesuunnittelun sähköiseen arkistoon suunnitelmanumerolla VIH 2622.

5.2 Satama

5.2.1 Osa-alueen kuvaus

Satama-alueen vanhat osat (varastot, tulli- ja pakkahuone ja satamakonttori) ja siihen rajautuvat uudemmat osat (Raninin mylly, viinatehtaan piippu, entisen Oy Savo-Karjala tukkuliikkeen ja SOK:n rakennukset) muodostavat kulttuurihistoriallisesti merkittävän kokonaisuuden. Satamamiljööseen liittyy myös muuta Kuopion vanhaa rakennuskantaa (kivinen asuinrakennus ”Sataman Helmi”, puurakenteiset Puijon Kilta ja asuinrakennus Satamakatu 24).

Ranininranta ja Koljonniemi

Alueelle kaavoitetut kerrostalot ja hotelli valmistuivat pääosin 1980-luvun loppupuolella ja ranta rakennettiin tuolloin puistoksi. Hotellin kohdalla on pieni venelaituri sekä rannalla pienvenäpaikkoja. Raninin punatiilisten teollisuusrakennusten ohella Koljonniemelle antaa oman leimansa entisten keskusvarastojen funktionalismi. Satamapuiston eteläreunalla on kautta maan SOK:n tyypillinen toimisto- ja varastorakennus (Erkki Huttunen ja Paavo Riihimäki). Entisen satama-altaan paikalle rakennettu rakennuskokonaisuus valmistui vuonna 1941. Tämän takana rantaviivalla on muita satamaan valmistuneita keskusosuusliikkeiden ja keskustukkukauppojen varastoja, jotka muodostavat edustavan funktionalististen varastorakennusten ryhmän 1930- ja 1940-luvuilta.

Koljonniemi on kuulunut 1500-luvun puolivälistä tunnetun Koljolan talon maihin. Kaupungin alkuaikoina siinä oli kruunun viinanpolttimo. Paikalla on sijainnut aiemmin myös Lignell & Piispasen likööritehdas ja paikalle on rakennettu asuinkerrostalo. Myös vanha tehdas purettiin kadun toiselta puolelta jo 1980-luvulla rakennetun kerrostalokorttelin tieltä: tehtaan savupiippu on kuitenkin säilytetty ja siihen kiinnitetty muistoreliefi on jätetty kertomaan 1800-luvulta lähtien toimineen yhtiön perustajasta, kauppaneuvos Gustaf Raninista (Paavo Halonen, 1989). Ennen 1880-luvulla rakennettua ja myöhemmin laajennettua punatiilistä myllyrakennusta alueella oli tuulimylly. Lisäksi tuulimyllyjä on ollut aivan rannan lähituntumassa sijaitsevassa Vasikkasaassa, parhaimmillaan kolmekin samanaikaisesti. Niistä muistuttaa saareen 1980-luvun puolivälissä pystytetty mylly. Raninin myllyn tiloihin on myös rakennettu asuntoja.

Satamatori ja -puisto

Valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin ympäristöihin kuuluva satama on ollut kaupungin kaupan ja liikenteen portti lähiympäristöstä ja kaukomailta. Rantatorilla, myöhemmällä Satamatorilla käytiin etupäässä kesäkauppaa. Tästä ajasta kertovat sataman vanhimmat rakennukset, 1850-luvun tulli- ja pakkahuone, vähän nuorempi satamakonttori (aiemmin Vaakahuone) sekä 1900-luvun alkukymmeniltä olevat puiset varastomakasiinit.

Satamatorin reunataloissa oli sataman toiminnan aikana liikkeitä, mm. Kauppakadun ja Vahtivuorenkadun välisten talojen lankkuaitaan oli avattu väliaikaisia myymälöitä.

Nykyisen Satamapuiston alue oli osa laajaa Rantatoria, jonka keskellä on ollut yksi kaupungin puisista 1880-luvulla rakennetuista vesimyymälöistä, kioskeista. Sen ympärille istutetut puut ennakoivat Satamapuistoa, joka toteutettiin maamme tunnetuimpiin puutarha- ja puistosuunnittelijoihin lukeutuvan Bengt Schalinin johdolla 1930-luvulla. Satamapuisto on saneerattu 1990-luvulla ja Schalinille tyypilliset symmetriaratkaisut osin palautettu. Merkittävä osa puistoa on taiteilija Jaakko Rönkön suunnittelema ympäristötaideteos, Georg Magnus (Yrjö Maunu) Sprengportenin muistomerkki vuodelta 1995. Sen lisäksi puistossa on Suomen ensimmäisen kadettikoulun muistomerkki (1980).

Sataman uusi kausi alkoi 1980-luvulla, kun se saneerattiin pitkän hiljaiselon jälkeen toriksi. Viimeisten vuosikymmenten kuluessa Satamatorista on tullut yksi nykyaikaisen kaupunkikulttuurin suosituista tapahtumapaikoista esiintymislavoineen, jossa myös matkailulliset intressit ovat olleet näkyvästi esillä. Myös risteilykäytössä olevat vanhat valkokylkiset matkustajalaivat jatkavat pitkän historian traditiota uudessa tehtävässä risteilyaluksina. Sataman uusi aallonmurtaja on valmistunut vuonna 2020. Aallonmurtajalla on rantaviivaa mukailevia kevyen liikenteen väyliä, venepaikkoja pienemmille veneille ja suuremmille risteilijöille ja oleskelualueita. Tällä hetkellä aallonmurtajan itäpäätyyn on suunnitteilla saunamaailma.

Nykyisin Maljalahteen keskittyy merkittävä määrä alueen veneilystä: alueella on noin 600 laituriipaikkaa, noin 50 vierasvenepaikkaa ja noin 40 soutuvenepaikkaa (aallonmurtajan päädyssä). Maljalahten vierasvenepalveluita pyritään parantamaan kesästä 2022 eteenpäin.

Maisema

Satamasta aukeaa hienot järvinäkymät Kallavedelle sekä aallonmurtajalta kohti kaupunkia ja Puijooa. Satamapuisto on osa kirkonmäeltä avautuvaa aksiaalista kaupunkinäköalaa.

5.2.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus

Asemakaavassa alueen puistoalueet ovat merkinnöillä VP, PI, muut merkinnät ovat LV, LS, AL, ALP, TK, Ya ja W.

Alue on pääosin Kuopion kaupungin omistama, yksityisiä ovat neljä teollisuustonttia ja kaksi vanhaa asuinrakennusta.

5.2.3 Suojelu- ja arvokohteet

Kulttuuriympäristön suojelu- ja arvokohteet

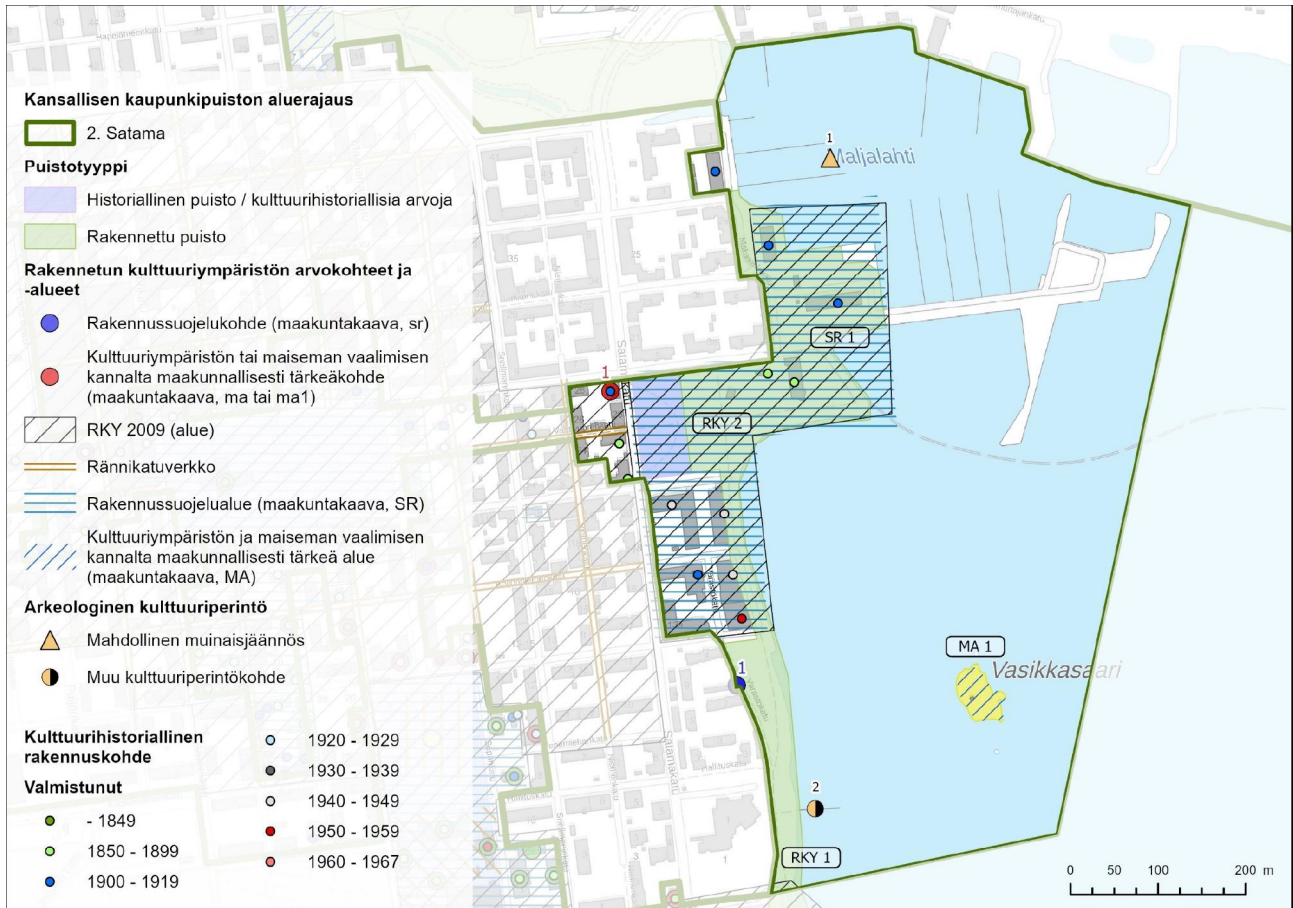
Kuopion satama-alue on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY). Vasikkasaari on merkitty maakuntakaavaan kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimisen kannalta tärkeänä alueena (MA). Puistoilla ei ole kaavoissa suojelumerkintää.

Alueella on useita rakennushistoriallisia kohteita 1800- ja 1900 -luvuilta, jotka ovat asema- ja yleiskaavoissa suojeltuja ja säilytettäviä. Satama-alueen varastot (sr-1, sr-2, sr-15), tulli- ja pakkahuone (sr-2) sekä satamakonttori (sr-1) ovat asemakaavassa suojeltuja tai säilytettäviä rakennuksia. Satamamiljööseen liittyvät satamapuiston reunalle sijoittuvat Kuopion vanhin kivinen asuinrakennus ”Sataman Helmi” (sr-8) sekä puurakenteiset asuinrakennus Satamakatu 24 (sr-9) ja Puijon Kilta (sr-9) ovat asemakaavaan merkittviä säilytettäviä rakennuksia. Myös sataman historiaan liittyvät Raninin mylly (sr-16) ja viinatehtaan piippu (sr-3) ovat kaavassa säilytettäviä. Sataman alueen rakennuksista myös SOK:n rakennuksilla on asemakaavassa suojelumerkintä (sr-30 ja sr-31). Entisen Oy Savo-Karjala tukkuliikkeen (nykyisin Sairaala Ite Lasaretin) ja entisen Osuustukkukaupan rakennuksella (nykyisin Tiehallinto) ei ole asemakaavassa suojelumerkintää, mutta ovat yleiskaavassa merkinnällä SR-2.

Maljalahden venesataman vierasvenelaiturin eteläisen poijurivin päässä sijaitsee mahdollinen muinaisjäänös, ehjä järeästä puutavarasta rakennetun laivan tai lotjan hylky, joka makaa pystyssä pohjalla. Hotelli Scandicin ponttoonilaiturin alla sijaitsee, mahdollinen muinaisjäänös, puisen aluksen tai useamman aluksen hylky, jotka ovat hajonneet alueelle.

Kaikki osa-alueen asema- ja yleiskaavojen rakennetun kulttuuriympäristön suojelumerkinnät on esitetty liitteen 1 kartoilla ja kohdeluettelossa. Seuraavassa taulukossa ja kartalla (Kuva 5-3) on osoitettu osa-alueen kulttuuriympäristön arvokohteet perustuen Museoviraston rekisteritietoihin ja maakuntakaavan aineistoihin.

Kulttuuriympäristön arvokohde (Museovirasto ja maakuntakaava)	Kohde kartalla: Numero ja / tai nimi
Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	RKY 1: Väinölänniemen kaupunkipuisto RKY 2: Kuopion satama-alue
Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeä kohde	1: Ravintola Sataman Helmi, Bastmanin talo
Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeä alue	MA 1: Vasikkasaari
Rakennussuojelualue (maakuntakaava)	SR 1: Kuopion satama
Rakennussuojelukohde (maakuntakaava)	1: Viinatehtaan piippu
Arkeologinen kulttuuriperintö	Mahdollinen muinaisjäänös 1: Maljalahti, puinen hylky (1000027499) Muu kulttuuriperintökohde 1: Kuopionlahti, puinen hylky (1000032693)

Kuva 5-3. Sataman osa-alueen rajaus, puistotyyppi ja kulttuuriympäristön arvokohteet sekä -alueet (rakennetun kulttuuriympäristön valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat alueet ja kohteet, arkeologinen kulttuuriperintö). Rakennusten valmistumisajankohta on merkitty kartalle, mikäli se on ollut rekisteritiedoissa.

Luonnonympäristön suojelu- ja arvokohteet

Vasikkasaari on monimuotoinen saari. Siellä on useina kesinä pesinyt yksi Kallaveden suurimmista naurulokkiyhdyksunnistä. Satamapuisto on osa Kallaveden rannan vihreää linjaa, joka jatkuu Maljapuron vartta Isolle hautausmaalle ja edelleen Puijolle. Satamareitin luontoarvot liittyvät hienoihin järvimaisemiin.

5.2.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen

Satamasta tunnistettiin seuraavia alueprofiilin eli identiteetin osatekijöitä alueen hoidon, käytön ja kehittämisen tavoitteiden määrittelemiseksi:

- Merkittävä paikka kaupungin synnylle ja kehitykselle
- Matkailun vetovoimakohte: sataman palvelut ja yhteydet Kallavedelle
- Historiallinen puisto ja arvorakennukset

Sataman hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät tärkeimmät tavoitteet

- Tiedon jakaminen opasteilla ja digitaalisesti
- Kohteiden esteettömyyden saavuttavuuden kiinnitetään huomiota ja kehitetään kohteen arvot huomioivalla tavalla
- Turvataan ja kehitetään vesillä liikkumisen palveluita
- Turvataan kulttuuriympäristön arvot
- Luonnon monimuotoisuuden sekä ekologisen verkoston ylläpitäminen ja kehittäminen

Sataman hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät toimenpiteet teemoittain

Kulttuuriympäristön arvot

- Kulttuurihistoriallinen rakennuskanta, satamapuisto ja muu ympäristö säilytetään.
- Alueen historian tunnettuutta edistetään, esimerkkinä aallonmurtajalle tehdyt historialliset valokuvat.
- Vasikkasaaren maisemaa hoidetaan.
- Palautetaan satamarakennusten alkuperäinen vaalea väri.
- Sprengtportenin muistomerkkiin kuuluvan labyrintti- ympäristötaideteoksen taiteilijan Jaakko Rönkön näkemyksen mukaisen valkoisen kvartsiittihiekan palauttamista voisi tutkia, kun leikkipaikkatoiminnot ovat korvautuneet sataman leikkialueella.

Viheralueet, maisema- ja luontoarvot

- Yleiset alueet ja puistot pidetään hoidoltaan arvoisessaan luokassa ja huomioidaan rakennettujen ympäristöjen laatu ja mielenkiintoisuus.
- Palautetaan Satamapuiston keskiakselille näyttävät kesäkukat.
- Rantapuusto-pilariston uusiutumisesta huolehditaan.
- Kaupunkilinnuille (pienet lajit) sallitaan ja luodaan elin- ja pesintäpaikkoja.

Saavutettavuus: liikkuminen ja yhteydet

- Tarjotaan oheispalveluja veneilyyn liittyen, esim. vuokravenepalvelut, vierasvenesatamista liikennöinti kaupungille (vilkkufillarit, bussit, vuokra-autot), sekä helposti löytyvä tieto käyttäjille olemassa olevista palveluista.
- Tutkitaan mahdollisuutta sähköisille kaupunkiveneille.
- Yhteisöllistetään liikkumista, esim. kimpakyytipalvelu saaristoon.
- Kartoitetaan ja seurataan sataman pysäköinnin käyttöastetta, toimivuutta ja tarvetta.

Palvelut ja virkistys

- Määritellään palvelujen toiminta-alueet selkeästi huomioiden muun muassa historiallisen puiston ja torialueen kestävyys.
- Lisätään aktiviteettien ja ohjelmapalvelujen tarjoajia huomioiden satama-alueen käyttö eri vuodenaikoina sekä palveluiden toisiaan täydentävät hyödyt.
- Kehitetään satamaa yhdessä alueen yritysten kanssa.
- Mahdollistetaan omaehtoista liikkumista myös väliaikaisin ratkaisuin, kuten ulkoiluvälineillä (esimerkkinä kesällä 2021 koekäytössä ollut ulkoliikuntalaitteisto).
- Leikkialue säilytetään keskeisellä paikalla.
- Melojille ja sup-lautailijoille mahdollistetaan hyvät lähtöpaikat aallonmurtajalle.
- Sataman tapahtumatarjontaa lisätään esimerkiksi venetsialaisilla.

Laaditut suunnitelmat ja selvitykset

- Kuopion seudun kulttuuriympäristö seutukunnan vahvuudeksi. Kulttuuriympäristöselvitys Kuopion seudun maakuntakaavaa varten. Pohjois-Savon liitto. 2006.
- Kuopion kulttuuriympäristö – Strategia ja hoito-ohjeet. Kuopion kaupunki. 2007.
- Maljapuro - Matkustajasatama käyttösuunnitelma, Kuopion kaupunki 23.11.2015.
- Matkustajasatama, miljöösuunnitelmat vuonna 1998 - 2004.
- Matkustajasatama ja Satamapuisto, kalusteiden ja varusteiden uusinta. 2015.
- Matkustajasatama, aallonmurtaja, miljöösuunnitelmat (4 kpl). 2018.

Kansallisen kaupunkipuiston alueelle kuuluvat puisto- ja katumiljöösuunnitelmat on arkistoitu viher- ja virkistysaluesuunnittelun sähköiseen arkistoon suunnitelmanumerolla VIH 2622.

5.3 Kuopionlahti ja Haapaniemi

5.3.1 Osa-alueen kuvaus

Alueen kulttuuriarvot liittyvät alueen käyttöön ja alueen kulttuurihistorialliset arvot liittyvät työväen asuinrakennuskohteisiin. Suojaisa Kuopionlahti on palvellut erityisesti kaupungin lämmityspuuhuoltoa. Myös kaupungin pyykkärien pyykkivät keskittyivät Kuopionlahdelle. Nykyisin Kuopionlahdella on 250 laituripaikkaa, 125 soutuvenepaikkaa ja vierasvenelaituri (n. 6 paikkaa).

Brahenpuisto

Brahenkadun ja Kuopionlahden väliin jäävä puisto on saanut nimensä kreivi Pietari Brahesta, joka perusti vanhan Kuopion vuonna 1653. Tämän lyhytaikaiseksi jääneen kaupungin

asemakaava-alue käsitti osan nykyistä Brahenpuistoa ja kulmauksen läheisestä Piispanpuistosta, jossa on kuvanveistäjä Olli Halosen Pietari Brahen muistomerkki vuodelta 1985.

Vaikka puisto nimellään viittaa kaupungin vanhimpaan historiaan, on Brahenpuisto kanta-kaupungin nuorimpia puistoja. Parhaiten se tunnetaan leikkipuistona ja siihen liittyen myös talvipuistona. Lapsuutensa talvisena leikkipaikkana vuosikymmenten takaa sitä muistelevat myös monet kuopiolaiset, kun he "laskivat samulia" kauppias Samoilloffin talon edustalla sijainneesta mäestä.

Maria Jotunin puisto

Väinölänniemen ja Haapaniemen kainalossa sijaitseva Maria Jotunin puisto on entistä Kuopionlahden pohjaa, joka on muodostettu puistoksi 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun puolivälissä Musiikkikeskuksen valmistuttua. Vanhemmat kuopiolaiset muistavat paikalla aiemmin sijainneen kaupungin halkotarhan valtaisine halkopinoineen. Suojaisa lahti on myös vanhastaan ollut veneiden säilytyspaikka. Aiemmin ranta oli tunnettu Korholanrantana, jossa Haapaniemen puolella oli kaupungin pyykkihuone huuhtelupaikkoineen. Alueella on yhä matonpesupaikka. Nyt puisto rajautuu Kuopionlahden pallokenttään, jossa myös kiertävät sirkukset ja tivolit pysähtyvät. Maria Jotunin puistoon on sijoitettu islantilaistaiteilija Rúrin Experimental Environment Kuopion tienoo -ympäristötaitetapahtumaan tehty teos Kuopio Observatorium (1995).

Aarneenpuisto

Puiston kulmaukseen laski aikoinaan Valkeisenlammesta Minna Canthin kadun päästä lähtenyt Valkeisen puro. Aarneenpuisto on nimetty kalliolle 1890-luvun alussa talonsa rakentaneen ja opettajana ja yhteiskunnallisena vaikuttajana tunnetun Elisabeth Stenius-Aarneenkallion mukaan. Samalla mäellä on nyt 1960-luvulla rakennettu terassitalojen rivistö, joiden pihaan vievän Aarneenkallionkadun varressa on uusi puukujanne entisen taloon johdaneen koivukujan sijaan. Varsinainen puistoalue istutuksineen on 1980-luvun alkupuoliskolta. Puisto on saneerattu vuonna 2005 ja sinne on istutettu suuri määrä erikoishavupuita ja -pensaita. Lisäksi puistossa on runsaasti valtakunnalliseen kasvien menestymistutkimukseen liittyvää kasvillisuutta. Puistossa on Elisabeth Stenius-Aarneenkallion muistomerkki vuodelta 1991 (Anu Matilainen).

Myhkyrinpuisto

Parhaiten Myhkyrinkadun yläpuolella oleva mäki tunnetaan Kuopiossa edelleenkin Tuovilanmäkenä mäellä sijainneen Tuovisten talon mukaan. Myhkyrinkadun ja Presidentinkadun väliin jäävän kallioisen rinteeseen puistosuunnitelma on 1980-luvulta, jota ollaan päivittämässä.

Haapaniemen vanhin asutus

Maakunnallisesti ja paikallisesti merkittävät 1900- ja 1920-lukujen työväen asuinrakennusten / -talojen alue sekä 1940- ja 1960-luvuilla rakennetut pienkerrostalot muistuttavat Haapaniemen teollisuushistoriasta jäljellä olevien teollisuusrakennusten ohella. Erityisesti Pre-

sidentinkadun varrella sijaitsevat 1920-luvun tyyppi-pientaloja sisältävät korttelit muodostavat rakentamistavasta ja valmiista pihamiljööstä johtuen yhtenäisen ja korkealuokkaisen ympäristön.

Haapaniemen pientaloalue syntyi teollisuuden ja asuntopulan tarpeisiin. Tehdastyöntekijät tarvitsivat asuntoja ja kaupungissa vallinneen asuntopulan vuoksi pientalotonteista oli puutetta. Tätä 1910- ja 1920-luvuilla Kuopiossa vallinnutta asuntopulaa helpottamaan kaupunki luovutti asuintontteja pientalojen rakentamista varten myös Haapaniemeltä. Rakennuksia varten laadittiin tyyppi-piirustukset sosiaaliviraston tyyppi-piirustusten pohjalta (Juho Nykänen). Haapaniemen vanhimmat, vuosisadan ensimmäisellä kymmenluvulla tehdyt rakennukset ovat kortteleissa 36 ja 37. Pihat ovat suojaisia asuntopihoja, joilla osin on runsas kasvillisuus. Lähinnä Presidentinkadun varren alueella tyyppillisimmät rakennukset ovat 1920-luvulla pystytetyt kahden perheen asuintalot. Alueella on säilynyt Kuopion ainoa yleinen kaivo. Tasavallankadun ja Tehdaskadun välisellä kaistaleella on teollisuuden käyttöön rakennettu kaksikerroksisten asuintalojen yhtenäinen kokonaisuus. Tähän kortteliin rakennettiin vuosina 1946 - 1961 yli kymmenen asuinkerrostaloa Saastamoisen työntekijöille, osan rakennuksista suunnitteli arkkitehti Jaakko Koskinen.

Maisema

Osa-alue muodostuu Kuopionlahden pohjukan rantapuistoista ja Haapaniemen rakennetusta rinteestä. Tasavallankadulta avautuu näkymälinja Kuopion ydinkeskustan yli. Paikoin Haapaniemen alueella oleva kallioinen rinne on jyrkkä ja se rajaa kaupunkitilaa katujen varrella.

5.3.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus

Brahen- ja Maria Jotunin puistot sekä Kuopionlahdenpuisto on asemakaavoitettu puistoiksi, jotka ovat luonteeltaan puoliavoimia ja joissa vesistösuhteeseen ja rantaraitin jatkuvuuteen tulee kiinnittää huomiota (VP-5). Alueita saa käyttää myös erilaisten tapahtumatoimintojen järjestämiseen. Kuopionlahden kenttä on merkitty urheilu- ja virkistyspalvelujen alueeksi, jossa voidaan järjestää erilaisia tapahtumatoimintoja (VU-5). Kuopionlahden rantaan sijoituu venevalkama-alue LV-4. Aarneenpuisto on asemakaavassa puisto, jossa tulee korostaa luonnonmukaisuutta sekä luonnonmonimuotoisuutta ja välittävää merkitystä puistoalueiden sarjassa (VP-6). Myhkyrin- ja Aarneenkallionpuistot ovat puistomerkinä VP. Kuopionlahdenpuiston ja -kentän länsipuolella on asemakaavaan merkitty Kuopionlahdentori. Maria Jotunin puiston sisäpuolella on rakentamaton liike-, matkailu- ja yleistä toimintaa palvelevien rakennusten korttelialue, jossa rakennusten tulee avautua pääsääntöisesti vesistön suuntaan ja kokonaisuus tulee sovittaa arkkitehtuuriin ja materiaalivalintojen osalta puisto-ympäristöön sopivaksi (KLY-1).

Maria Jotunin kadun pohjoispuolella on vireillä hotelli- ja kongressikeskuksen asemakaavan muutos, joka on osa laajempaa Kuopionlahden kaupunkikehityshanketta. Asemakaavan muutoksella on tarkoitus ratkaista hotelli- ja kongressikeskuksen toteutusmahdollisuudet.

Alue on pääosin kaupungin omistuksessa.

5.3.3 Suojelu- ja arvokohteet

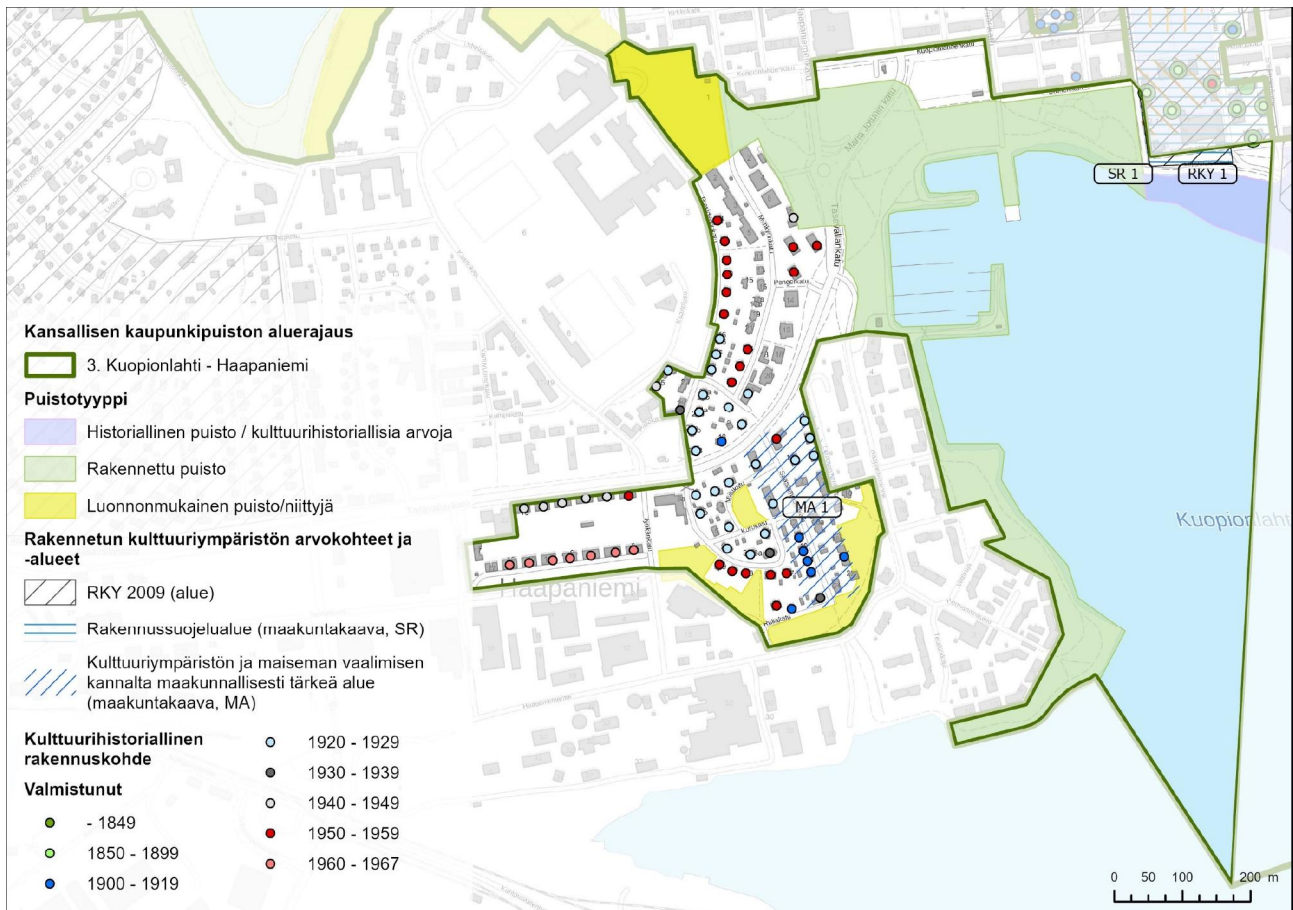
Kulttuuriympäristön suojelu- ja arvokohteet

Haapaniemen työväen asuinalue kuuluu Saastamoisenkadun ja Lehtoniemenkadun osalta maakunnallisesti arvokkaaseen alueeseen. Haapaniemen vanhimmalla asutuksella on yleiskaavassa merkintä A/s ja AP/s. 1920-luvun asuinrivitaloilla (Tasavallankatu 4 ja Asunto-osakeyhtiö Yritys) asemakaavassa sr-2 suojelumerkinnot. Puistoilla ei ole suojelumerkintää asemakaavoissa.

Kaikki osa-alueen asema- ja yleiskaavojen rakennetun kulttuuriympäristön suojelumerkinnot on esitetty liitteen 1 kartoilla ja kohdeluettelossa. Seuraavassa taulukossa ja kartalla (Kuva 5-4) on osoitettu osa-alueen kulttuuriympäristön arvokohteet perustuen Museoviraston rekisteritietoihin ja maakuntakaavan aineistoihin.

Kulttuuriympäristön arvokohde (Museovirasto ja maakuntakaava)	Kohde kartalla: Numero ja / tai nimi
Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	RKY 1: Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu
Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeä alue	MA 1: Saastamoisenkatu ja Lehtoniemenkatu
Rakennussuojelualue (maakuntakaava)	SR 1: Piispanpuiston ympäristö

Kuva 5-4. Kuopionlahden ja Haapaniemen osa-alueen rajausta, puistotyyppi ja kulttuuriympäristön arvokohteet sekä -alueet (rakennettun kulttuuriympäristön valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat alueet ja kohteet). Rakennusten valmistumisajankohdat on merkitty kartalle, mikäli se on ollut rekisteritiedoissa.

Luonnonympäristön suojele- ja arvokohteet

Kuopionlahden rantaa reunustava vihervyöhyke jatkuu Haapaniemenkadun yli Aarneenpuistoon ja toimii viherkäytävänä Väinölänniemeltä asti Ison hautausmaan ja Puijon suuntaan. Myhkyrinpuisto edustaa metsäisiä viherkeitaita urbaanissa kaupunkimiljöössä.

Väinölänniemen tyvessä Kuopionlahden puolella on ruovikkoisia, luonnonmukaisia rantoja, joilla pesii useita silkkiuikkupareja. Pesät ovat rannassa olevalta kävelytieltä hyvin nähtävissä ja ulkoilijat seuraavat uikkujen pesintämenestystä tiiviisti. Jäidenlähdön aikaan rannassa pääsee myös näkemään aivan rantaveteen kutemaan nousevia hauenvonkaleita ja vaikkapa piisamin tai vesimyyrän puuhailuja.

5.3.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen

Kuopionlahden ja Haapaniemen osa-alueella tunnistettiin seuraavia alueprofiilin eli identiteetin osatekijöitä alueen hoidon, käytön ja kehittämisen tavoitteiden määrittämiseksi:

- Haapaniemen työväen asuinkorttelit tärkeä osa kaupungin historiaa
- Toiminnallinen ranta satamineen ja puistoinen, monikäyttöinen rantareitti
- Myhkyrinpuiston metsäinen viherkeidas ja Aarneenpuisto osana Valkeisen ja Kallaveden rannan alueen yhdistävää viheryhteyttä

Kuopionlahden ja Haapaniemen hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät tärkeimmät tavoitteet

- Tiedon jakaminen opasteilla ja digitaalisesti
- Kohteiden esteettömmään saavuttavuuden kiinnitetään huomiota ja kehitetään kohteen arvot huomioivalla tavalla
- Varmistetaan hyvät kävely- ja pyöräilymahdollisuudet
- Turvataan ja kehitetään vesillä liikkumisen palveluita
- Luonnon monimuotoisuuden sekä ekologisen verkoston ylläpitäminen ja kehittäminen
- Turvataan kulttuuriympäristön arvot

Kuopionlahden ja Haapaniemen hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät toimenpiteet teemoittain

Yleiset

- Päivitetään vanhin asemakaava ja asemakaavojen suojelumerkinnot ajan tasalle.
- Tehdään kaikessa alueelle liittyvässä yhteistyötä Wanhan Haapaniemen asukasyhdistyksen kanssa.

Kulttuuriympäristön arvot

- Suojellaan asemakaavalla esimerkiksi Niiralan kulman ruskeat talot. Rullapuiston kiviportaiden suojeleminen
- Miilukatu 2 pihalla olevan korttelikaivon entisöiminen ja suojelustatuksen päivittäminen
- Laaditaan Haapaniemen alueelle rakennustapaohjeet ja lähiympäristösuunnitelma (osana asemakaavan päivitystä) ja laaditaan ohjeet kulttuuriympäristön hoito-, korjaus- ja kunnostustyöhön. Nimetään yhteyshenkilö, joka konsultoi kulttuurihistoriallisten rakennusten korjaustöissä.
- Erikoinen piha- / koristekasvillisuus inventoidaan ja kootaan geeni- / kasvipankiksi.
- Opastetaan korttelipihoilla kulttuuriympäristöön sopivien hyötykasvien viljelyyn ja puutarhakasvien hoitoa.
- Tuotetaan ja hyödynnetään aineistoa alueen historiasta ja kulttuuriympäristön arvokohteista:

- Alueen rakennusten historia- ja alkuperätietojen kerääminen, mm. kuvamateriaalit, rakennuspiirustukset yhteistyössä mm. Vanhan Haapaniemen asukasyhdistyksen kanssa
- Kerätään arvokasta historiatietoa alueen henkilöistä ja tapahtumista mm. opastettujen kierrosten aineksiksi.
- Merkittäviin rakennuksiin asennetaan tietokyltit: rakennuksen nimi, suunnittelija ja pari sanaa historiasta. Erityisesti Saastamoisen rullatehtaan historian esilletuonti ja Saastamoisen muistolaatta
- Kehitetään mobiilisovellus-peli (Taidemuseon patsaspelin tyyliin) liittyen alueen historiaan.
- Tuotetaan taidetta sähkökaappeihin (yhteistyö asukasyhdistys, Urbaani ry ja Kuopion Energia, Kuopion museo).

Viheralueet, maisema- ja luontoarvot

- Huomioidaan kasvillisuuden ominaispiirteet ja lisätään tietoa esim. nimikyltein.
- Suunnitellaan ja toteutetaan rantapuistojen kasvillisuuden kehittäminen ja hoito. Määritellään rakennetut ja luonnolliset rannat sekä uimarannat. Ranta-alueiden puuston käsittelyn suunnittelu ja tarvittaessa myös näkymien avaamista ja pusikoitumisen estämistä, jotta on tilaa maisemapuulle.
- Kuopionlahden rantaa reunustavan hopeapajurivistön säilyttäminen.
- Myhkyrinpuiston säilyttäminen luonnonmukaisena. Katkeamattoman vihreän yhteyden säilyttäminen ja korostaminen.
- Kehitetään alueen pieniä puistoja, kuten Rullapuisto tai Miilutorin puistikko.
  - Miilutorin metsikön ja erityisesti Rullapuiston siistiminen: lahot koivut pois ja männikön ennallistaminen.
  - Sopiva kohde KKP-linnunpöntöille, hyönteishotelleille tms.
  - Vanhojen mäntyjen valaiseminen, esim. Miilutorin puistikossa.
  - Rullapuisto takaisin leikkipuistokäyttöön. Olemassa olevan kivispiraalin kunnostaminen.
  - Miilutorin puistikko voisi olla sopiva paikka kaupunkiviljelyyn / kaupunkilaisten kunnossapitämäksi yhteisölliseksi puutarhaksi. Miilutorin puistikoon asukasyhdistyksen ilmoitustaulu.
- Niittyjen määrän lisäämistä alueella tulisi tarkastella.

Saavutettavuus: liikkuminen ja yhteydet

- Parannetaan olemassa olevia ja tehdään uusia jalankulun ja / tai pyöräilyn reittejä.
  - Selvitetään tarve ja mahdollisuudet Kuopionlahtea kiertävän rantareitin leventämisestä ja talvikunnossapidosta.

- Kehitetään käveltävä ja lenkkeiltävä yhteys Valkeisenlammen ja Aarneenpuiston välille Mölymäen kautta viherkäytävää pitkin.
- Saastamoisenkadulle jalkakäytävä
- Katujen kunnostuksen yhteydessä tulisi kiinnittää erityishuomiota miljöökokonaisuuteen.

Palvelut ja virkistys

- Lisätään / parannetaan yleisö-WC:itä, Kuopionlahden puistoalueella erityisesti.
- Kehitetään Maria Jotunin puistoa piknikpuistona mm. tuomalla sähkö / kaasugrillejä ja runsaasti piknikpöytiä. Tutkitaan myös mahdollisuutta kelluvien piknik-paviljonkien käytöstä Kuopionlahdella.
- Kuopionlahden puistoihin sopivat puistojummat, puistotanssit, laituritanssit ja muut pienet tapahtumat, puistofestivaalit.
- Järjestetään Wanhan Haapaniemen ravintolapäivä ja kirpputori -tapahtuma vuosittain elokuussa.
- Kaupunginosajoulukuusi, mahdollisuus viritellä jouluvaloja Wanhan Haapaniemen alueelle.
- Skeittipaikkaa on toivottu Kuopionlahden ja Haapaniemen alueelle. Skeittipaikka voi olla pienimuotoinen ja osa muuta julkista ulkotilaa (Skeittipaikkojen tarveselvitys 2021).

Laaditut suunnitelmat ja selvitykset

- Aarneenpuisto, istutettavat havupuut ja alueen käyttö. Kuopion kaupunki, tekninen virasto, kunn.tekn.osasto, puistotoimi. 24.10.2006.
- Kuopion seudun kulttuuriympäristö seutukunnan vahvuudeksi. Kulttuuriympäristöselvitys Kuopion seudun maakuntakaavaa varten. Pohjois-Savon liitto. 2006.
- Kuopion kulttuuriympäristö – Strategia ja hoito-ohjeet. Kuopion kaupunki. 2007.
- Aarneenpuiston, Myhkyrinpuiston ja Martti Merenmaan puiston hulevesirakenteiden ja raittien yleissuunnitelma. 2022.
- Aarneenpuisto,istutussuunnitelma. 2006.
- Aarneenpuisto, kasvien menestymisvyöhyketutkimuksen kasvit. 2012 – 2016.
- Brahenpuiston peruskunnostus vaihe I / Keskusleikkipaikka. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristön palvelualue, viher- ja virkistysalue. Ei vuosilukua.
- Brahenpuisto, puiston peruskunnostuksen II vaiheen asemakuva. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristön palvelualue, viher- ja virkistysalue. 2.7.2012.

Kansallisen kaupunkipuiston alueelle kuuluvat puisto- ja katumiljöösuunnitelmat on arkistoitu viher- ja virkistysalue suunnittelun sähköiseen arkistoon suunnitelmanumerolla VIH 2622.

5.4 Vanhat kaupunkikorttelit

5.4.1 Osa-alueen kuvaus

Kuopion tori ja kävelykeskusta ympäristöineen

Nykyisellä paikallaan tori on ollut jo vuodesta 1818 lähtien, toritoiminta siirtyi sille vasta vuoden 1856 jälkeen. Se on ainutlaatuinen kokonaisuus, joka muodostuu avoimesta toritalasta, rakennuksista, istutuksista ja muusta rakennetusta ympäristöstä. Kauppatori ympäristöineen on valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

Tori on kaupungin olohuone, jossa kaupunkilaisten kokoontuminen ja viihtyvyys on taatava. Kuopion tori on säilyttänyt keskeisen asemansa kaupunkikuvassa, vaikka uudisrakentaminen sen varsilla on muuttanut torin ilmettä eivätkä puutalot enää reunusta toria. Torikaupalla ja markkinoilla on Kuopiossa vahva ja vanha perinne. Toria ympäröivistä arvoraakennuksista Kuopion lyseon vanhin osa valmistui triviaalikouluksi vuonna 1826 (Carl Ludvig Engel). Myöhemmin lyseota on useaan otteeseen laajennettu. Rakennuksen seinässä on Kuopion lyseon muistolaatta vuodelta 1966, August Ahlqvist-Oksasen muistomerkki vuodelta 1982 (Erkki Korhonen) sekä Juhani Ahon muistoreliefi vuodelta 1983 (Olli Halonen). Torin pohjoissivulle valmistui kivistä rakennettu kaupungintalo vuosina 1882 - 1885 (F. A. Sjöström). Kaupungintalon puistikolle laadittiin istutussuunnitelma jo vuonna 1933 Bengt Schalinin toimesta, mutta sitä on muutettu 1950- ja 1960-luvulla, jolloin toteutettiin kuvanveistäjä Kalervo Kallion Raivaajat / Pellervo-patsas (1962) ja allasaihe istutuksineen. Nykyisin suurin osa kaupungintalon pohjoispuolella olevasta puistikosta on pysäköintialuetta. Kaupungintalon takakulmalla nykyisin kaupungin käytössä oleva entinen linja-autoasema on vuodelta 1934 (Juho Nykänen). Länsipuolella on myös Väinö Lätin veistos Korkoa korolle, Kansalliskauppa 100 vuotta (1990), Tülay Schakirin teos Muuntamo No 149 / Valopiä (2006) sekä Kuopion ensimmäisen kirkon muistokivi (1952). Torin eteläpäässä lyseon edessä on torikaupan sydän, vuonna 1902 valmistunut kauppahalli (J. V. Strömberg). Lihantarkastuslaitoksena ja kalahallina toiminut laajennus vuodelta 1914 (Arne Sirelius) ja katokset vuodelta 1936 (Juho Nykänen) purettiin vuoden 2010 toriremontin yhteydessä ja korvattiin lasipaviljongilla. Torin länsireunalla sijaitseva Carlsonin kulma, hotelli Atlas on vuodelta 1929 (Eino Pitkänen). Kauppakadun puolella sen yläosaa koristavat Uno Aron tekemät reliefit (1930).

Torialueen isoimmista patsaista kaksi on kansallisen kaupunkipuiston alueella: Veljmies-patsas vuodelta 1959 (Heikki Konttinen) ja kauppahallin toisessa päädyssä Siskotyttö vuodelta 1984 (Taru Mäntynen). Lisäksi alueella on viisi osaa Pekka Kauhasen kävelykeskustaan toteutetusta seitsenosaisesta veistossarjasta: Juhani Ahon virsut (2013), Kuutar ja Päivätär (2014), Pullopostia (2014), Reikäleipä (2014), Siskon lisko (2014).

Siirrettävä esiintymislava on uusittu 2013 torin ja kävelykeskustan rakentamisen yhteydessä, grillikioski (1993) ja taksin taukotupa (1997) ovat eri suunnittelijoiden suunnittelemat. Torin viheralueet oli nimetty vuonna 1975 asemakaavassa Veljmies-, Halli- ja Tori-

puistoksi. Keskustaan vuonna 2008 vahvistunut uusi asemakaava muutti puistot katuauki-oiksi. Torin eteläpuolen porrashuoneet ja torin valaistus on myös uusittu, pohjoisosan porrashuoneet on toteutettu arkkitehtikilpailun pohjalta.

Torin ympäristössä maisema- ja kaupunkikuvallisia erityispiirteitä on torialue merkittävänä avoimena kaupunkitilana tiiviillä ruutukaava-alueella, kaupungintalo alueen maamerkkinä, näkymiltään merkittävät pääkadut sekä rännikadut ja niiden päätenäkymät, kuten kauppahalli.

Kauppakadun liiketalot

Kokonaisuus on valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä. Kauppakadun varrella, osoitteissa Kauppakatu 16, 18 ja 20 sijaitsee useita Kuopion vanhimpiin kuuluvia kivisiä liike- ja asuintaloja, jotka valmistuivat Kuopion puurakennuksia tuhonneiden tulipalojen jälkeen 1870- ja 1880-luvun taitteessa. Kauppakadun ja Vuorikadun kulmauksessa on vuodelta 1882 peräisin oleva liikerakennus (F. A. Sjöström), jonka rakennutti kauppaneuvos Gustav Ranin. Viereinen talo Kauppakadun ja Käsityökadun kulmauksessa on (Jac Ahrenberg) 1879 valmistunut tehtailija C. G. Svahnille, 1800-luvun loppupuolella se siirtyi apteekkari A. E. Piispasen omistukseen ja on tullut tunnetuksi Vanhan apteekin talona. Kauppakatu 20:een valmistui Pohjoismaiden Yhdyspankin kivitalo 1921 (J. V. Strömberg).

Kauppakadun ja Vuorikadun kulmauksessa osoitteessa Vuorikatu 22 oleva asuin- ja liiketalo on vuosina 1930 - 1931 valmistunut entinen Maatalousosakepankki ns. Rehutorni (Jussi ja Toivo Paatela).

Puijonkadun asuintalot

Rakennusten ryhmä rajautuu Minna Canthin katuun, Puijonkatuun ja Käsityökatuun sekä Lapinlinnankadun varren taloihin. Vuosina 1842, 1848 ja 1862 on rakennettu puisten empirehenkisten asuintalojen ryhmä, jota täydentää kaksi ulkorakennusta (hirsinen aitta ja tiilirakennus). Pelkistettyä puuempiretyyliä edustavat asuinrakennukset muodostavat yhtenäisen suljetun pihapiirin. Minna Canthin kadun puolisen puutalon julkisivussa on N. R. Ursinin muistolaatta vuodelta 1991 (Väinö Lähti). Puijonkadun varrella on myös kaksi muuta 1910-luvulta peräisin olevaa, asemakaavassa suojeltua asuin- ja liiketaloa. Lapinlinnankadun ja Käsityökadun risteyksessä sijaitsevan rakennuksen seinässä on Hannes Kolehmainen muistolaatta vuodelta 1958.

Tuomiokirkko ja Snellmanipuisto ympäristöineen

Kirkonmäki

Tuomiokirkkoon, kirkonmäkeen ja Snellmanipuistoon sekä niitä ympäröiviin katuihin ja rakennuksiin liittyy paljon kulttuurihistoriaa ja rakennushistoriaa. Tuomiokirkko kirkonmäki-alueen on edelleen maamerkki ja kirkonmäeltä avautuu kaupunkilainen kaukomaisema. Valkokylkinen kirkko on hallinnut Kuopion kaupunkikuvaa jo 200 vuoden ajan. Kirkko torneineen näkyy ylimpänä, kun kaupungin keskustaa katsoo Kallavedeltä. Myös kirkon kaavallinen sijainti on mielenkiintoinen kaupungin neljän pääkadun välissä ja neljän ruutukaavaa halkovan rännikadun näyttävänä päätteenä. Yhdessä Snellmanipuiston kanssa kirkonmäki

muodostaa valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin ympäristöihin kuuluvan kokonaisuuden, jota ympäröivä rakennuskanta täydentää.

Kirkonmäki on muotoutunut nykyiselleen pääosin 1800-luvun kuluessa. Järjestyksessään viides Kuopion kirkko, Tuomiokirkko rakennettiin muinoin maastollisesti korkeimmalle asemalle - myös Lapinlinnana tunnetulle ja sittemmin Vahtivuoreksi nimetylle mäelle - 1800-luvun alussa, jolloin mäellä ollut vartiopaikka ja tuulimylly siirrettiin muualle. Tuomiokirkko oli Kuopion ensimmäinen kivirakennus ja valmistuessaan suhteessa 1800-luvun alun muuhun rakennuskantaan nähden kookas. Vuonna 1806 alkaneita rakennustöitä jatkettiin Jacob Rijfin ja Pehr Grandstedtin johdolla Suomen sodan jälkeen ja kirkko valmistui vuonna 1815. P. W. Palmrothin 1795 suunnittelema kirkko on muodoltaan tasavartinen ristikirkko, jonka kellotorni on poikkeuksellisesti itäpäädyssä, johtuen tuon ajan kaupunkirakenteen painopisteestä. Vuonna 1823 Kirkonmäelle valmistui holvattu kellari Kauppakadun puolelle. Puita istutettiin ensimmäisen kerran kirkon ympärille sekä torille vuonna 1842. Puut kirkonmäelle oli istutettu alkusyksystä 1855, kun Krimin sodan ajaksi Kuopioon Sveaborgin linnoituksen vankilasta "majoitetut västingien vangit" tekivät työn. Kirkonmäkeä kiertävä jyhkeä kivimuuri portaineen pystytettiin 1800-luvun lopulla, jolloin tehtiin myös käytävät ja istutettiin mäkeä reunustavat puut, koivut ja pihlajat sekä komeat porttikuuset. Kivistä ladotun muurin pystytys aloitettiin vuonna 1889 ja lopullisesti muuri kaikkine portaineen oli valmis vuonna 1899. 1900-luvun kuluessa kirkkoa ympäröivää puistoa on täydennetty erityisesti pensas- ja kukkaistutuksin (1914 Bengt Schalin ja 1961 Väinö Saarinen). Kirkkopiha on kokenut muodonmuutoksen, kun uudistunut kirkko ja piha-alue otettiin käyttöön 2016 kirkon 200-vuotisen taipaleen kunniaksi ja komeat porttikuuset sekä suurin osa kirkkopihan puustosta on uusittu. Kuopion ilmapommitusten uhrien muistolaatta Kuninkaankadun puoleisessa muurissa on vuodelta 2010.

Snellmanipuisto

Myös kaupungin vanhimpana puistona tunnettu Snellmanipuisto kuuluu kaupungin historian avainalueisiin: se on samalta ajalta kuin Väinölänniemi mutta luonteeltaan erilainen. Snellmanipuisto on kaupungin entinen päätori ja markkinapaikka kaupungin perustamisen ajoilta: alue on tunnettu useilla eri nimillä - Iso tori, Suurtori, Kirkkotori, Kustaa Aadolfin tori tai Kustaantori. Se muuttui Kirkkopuistikoksi vähin erin sen jälkeen, kun torikauppa vuonna 1856 siirrettiin nykyiseen paikkaansa. Snellmanipuisto siitä tuli sen jälkeen, kun Johannes Takasen veistämä Johan Vilhelm Snellmanin muistomerkki heinäkuun 3. päivänä vuonna 1886 paljastettiin.

Leimallisena tekijänä ovat keskikäytävää reunustavat kukkapenkit punaisine kannoineen ja kirkolta alas Maaherrankadulle viettävässä keskiakselissa salmiakkikuvioiset kukkaistutukset. Kirkonmäeltä satamaan avautuvaa näkymää täydentää 1950-luvulla rakennettu suihkukaivo vesialtaineen, joka toimii paitsi kaupunkikuvaa rikastuttavana elementtinä myös virkistävänä keitaana kesäisen kaupungin paahteessa. Snellmanipuisto on kaupungin puistoista keskeisin sekä sijainniltaan että liikenteellisesti osana kaupungin läpi kulkevaa kevyen

liikenteen verkostoa. Aiemmin se on ollut myös merkittävä tapahtumapaikka kesäisine konsertteineen ja musiikkipaviljonkeineen. Talvella puistoon on tuonut eloa Minna Canthin kadun puoleisessa kulmauksessa ollut liukumäki.

Puiston viihtyisyyttä lisäämään rakennettiin soittolava 1889 (Ricardo Björnberg). Soittolava purettiin puistoa uudelleen kohennettaessa rakentamalla sinne suihkulähde vuonna 1953. Samoihin aikoihin hävitettiin myös koristeelliset soittolavan ajalta peräisin olleet puiset vesimyymlät (Leander Ikonen). Snellmanipuistossa oli kioskki vuodelta 1957 (Seppo Ruotsalainen). Snellmanipuiston peruskorjaukseen liittyvä yleissuunnitelma valmistui vuonna 2016. Rakennussuunnitelma valmistui 2019 ja puiston peruskorjaus samana vuonna.

Peruskunnostus noudattelee 1950-luvulla muokkautunutta puistosommitelmaa. Peruskorjaus keskittyi vanhan puuston uudistamiseen niille tehtyjen tutkimustulosten perusteella. Peruskorjauksen yhteydessä uusittiin myös maanalaista kunnallistekniikkaa kuten kuivatusjärjestelmiä ja kaapelointeja. Peruskorjauksen lähtökohtana oli uudistaa puisto niin, että sen vuosikymmenten aikana rakentunut historia ja rakenne säilyvät perinteitä noudattavana, mutta kasvillisuus, tekniikka ja rakenteet uudistetaan kestäväksi kauas tulevaisuuteen.

Kirkonmäen ympäristö

Kaupungin perustamisen alkua ajoilta periytyneet kustavilaisajan taitekattoiset ja empirekauden aumakattoiset puutalot ovat pääosin vaihtuneet 1900-luvun eri vuosikymmenillä rakennettuihin kivitaloihin, jotka ovat asuin- ja liiketaloja sekä pankkirakennuksia.

Vanhinta rakennuskantaa edustaa Minna Canthin kortteli 1800-luvulta periytyvine puutaloineen, joista Piispankadun ja Minna Canthin kadun kulmassa sijaitseva rakennus Piispankatua reunustavine pitkin julkisivuineen on muodostanut vaikuttavan kokonaisuuden.

Snellmanipuistoa reunustava Kanttilana tunnettu Minna Canthin asuin- ja liiketalo on alun perin 1800-luvulta. Sen seinässä on Minna Canthin muistolaatta vuodelta 1977. Vieressä on entinen työväentalo vuodelta 1837 ja sen seinässä muistolaatta vuodelta 1969. Työväentalosta on osa purettu pois tilalle kohonneen kaksikerroksisen asuinrakennuksen tieltä. Samalla tontilla sijaitsee myös asuinkerrostalo vuodelta 1927 (J. V. Strömberg) - talo rakennettiin alun perin Minna Canthin Perilliset Oy:lle.

Tuomiokirkon ympäristöön kuuluu myös 3-kerroksinen asuin- ja liiketalo (K. A. Honkavaara), joka tunnetaan myös Barsonkulmana, vuodelta 1928. Samassa korttelissa toimii päiväkotit Minna Canthin kadun varrella olevassa puurakennuksessa, joka aiemmin oli postin rakennus. Päiväkodin käytössä ovat myös korttelin muut puurakennukset VB-valokuvakeskusta lukuun ottamatta.

Vuonna 1920 valmistunut tiilinen Konttisen liiketalo (Oiva Kallio) kohoaa maamerkiksi tuomiokirkon alapuolella rännikadun ja Minna Canthin kadun kulmauksessa. Matalampi osa rännikadun varrella on vuodelta 1916 (Antti Koponen). Kohde on nykyään asuinkäytössä. Rakennuksen julkisivussa on paikalla vuosina 1940–1968 toimineen Viipurin hovioikeuden / Itä-Suomen hovioikeuden muistolaatta.

Kirkonmäen luoteiskulmaa vastapäätä on vuonna 1904 valmistunut entinen KOP:n talo, jossa toimii nykyisin Kuopion taidemuseo (Vilho Penttilä 1904; laajennus Kauno S. Kallio 1924 - 25, muutokset K. A. Pinomaa 1958 sekä muutos taidemuseoksi Pertti Pakkala 1980, uudistus Eero Koivisto 2005).

Snellmaninpuiston pohjoispuolella on entinen Suomen Pankki, nykyisin rakennuksessa toimii ravintola (J. V. Strömberg 1912, korotus 1947 Harry W. Schreck). Pankkikäytöstä rakennus jäi pois 1993, jolloin Suomen Pankin laajemmat tilat valmistuivat Päivärinteentielle. Rakennuksen julkisivussa on paikalla vuonna 1889 perustetun Kuopion pursiyhdistyksen muistolaatta vuodelta 2009.

Entisen Suomen pankin takana, Kuninkaankadun ja Kirjastokadun varrella sijaitsee funkistyylinen postitalo, joka on rakennettu vuosina 1936 - 1937 Kuopion posti- ja lennätintaloksi (Yleisten rakennusten ylihallitus, Otto Flodin). Nykyisen kellertävän värityksen sijaan rakennus oli aiemmin 1930-luvun funkiksen mukaan valkoinen.

Toteuttamatta jääneen raatihuoneen paikalla kohoaa katunäkymää arkkitehtuurillaan hallitseva Kuopion museo (J. V. Strömberg), joka rajaa Snellmaninpuistoa pohjoispuolelta. Alun perin se rakennettiin museo-, kirjasto- ja vapaapalokuntaa varten vuonna 1907. Rakennusta on korotettu Museokadun puolelta vuonna 1960. Kuopion museon rakennuksessa sijaitsevat sekä kulttuurihistoriallisen että luonnontieteellisen museon näyttelytilat.

Museorakennuksen kanssa samalla tontilla on aikoinaan rännikatuyhteyden katkaissut Kuopion kaupunginkirjasto ja Pohjois-Savon maakuntakirjasto vuodelta 1967. Kirjasto rakennettiin vuonna 1962 järjestetyn suunnittelukilpailun tuloksena. Rakennuksen edustalla on Eemil Halosen vuonna 1940 tekemästä Pohjolan emäntä -veistoksesta jälkivaluna toteutettu patsas vuodelta 1985.

Kulmittain museon kanssa, osoitteessa Maaherrankatu 13 on kaupunkihallintoa palvelleena yläalkeiskoulun ja reaalilyseon tilalle rakennettu entinen Teollisuuskoulu, nykyinen Snellmanin koulu (ent. Vahtivuoren koulu), vuodelta 1904 (Werner Polón - Sebastian Gripenberg). Teknillinen koulu toimi rakennuksessa vuoteen 1966. Koulun pihapiirissä on voimistelusaliksi 1850 valmistunut kahdeksankulmainen rakennus, ns. Mutteri (E. B. Lohrmann). Sen julkisivussa on J. V. Snellmanin muistolaatta vuodelta 2006. Rapatun piharakennuksen runkona on teollisuuskoulun ulkorakennus vuodelta 1906 (Sigismund von Nandelstadh). Rakennus peruskorjattiin ja laajennettiin asuinkäyttöön 1940-luvulla.

Kauppakadun varrella sijaitsee vuodelta 1923 (Paavo Makkonen, muutokset 1926 K. Korhonen, 1987 Kauhanen, Tegelman) oleva Galleria talo (toisissa lähteissä mainittu Lintu-Räsänen-talona), jossa on toiminut myös Satama-apteekki. Arvokasta korttelia täydentää myös Snellmaninkadun ja Vahtivuorenkadun kulmassa olevat entisen Savo-Karjalan tukku-kaupan rakennukset, jotka ovat Kuopion Energian toimitiloina.

Maaherrankadun ja Minna Canthin kadun kulmauksessa on Kuopion osuusliikkeen rauta- ja taloustavaramyymälä (Valde Aulanko). Vuonna 1939 valmistunut, funkista edustava rakennus tunnetaan myös nimellä Vitriini ja se on nykyisin toimistotiloina.

Maaherrankadun varrella on jugendvaikutteinen puinen kaupunginhotelli ”Renkku” vuodelta 1902 (Eskil Hindersson). Nykyisin rakennus on hotellin kokoustiloina.

Snellmanipuiston laidalla on liiketalo vuodelta 1915 (Paavo Makkonen), joka on osa Puijonsarven hotellia. Minna Canthin kadun suuntainen laajennus on vuodelta 1968 (Anna-Liisa Mertaaja-Nylund).

Tuomiokirkon ja Snellmanipuiston ympäristössä kaupunki- ja maisemakuvallisia erityispiirteitä ovat:

- Tuomiokirkko ja kirkkomäki hierarkkisena pisteenä ja maamerkinä lähi- ja kauko- maisemassa, kirkon kaavallinen sijainti on mielenkiintoinen kaupungin neljän pääkadun välissä ja neljän ruutukaavaa halkovan rännikadun näyttävänä päätteenä.
- Kirkkomäeltä avautuvat kaupunkimaisemat.
- Snellmanipuiston istutukset ja suihkukaivo leimallisena tekijänä.
- Näyttävät katujulkisivut, umpikorttelit.
- Katunäkymää hallitseva Kuopion museo vuodelta 1907.

Piispanpuisto ympäristöineen

Alue on ollut Pohjois-Savon keskus 1500-luvulta lähtien. Kuopio perustettiin vuonna 1549 Tavisalmi-nimisenä kappelina Juvan emäseurakuntaan. Itsenäiseksi kirkkopitäjäksi se muodostettiin vuonna 1552 ja samana vuonna ensimmäinen kirkko valmistui Kuopionniemelle. Piispanpuiston ympäristö on vanhaa Kuopion keskustaa edustava alue, joka muodostaa puiston ja sitä ympäröivien rakennusten kanssa monen aikatazon muovaaman kerroksellisen miljöökokonaisuuden ja kulttuuriympäristön niin hallinnollisesti kuin rakennushistoriallisestikin. Piispanpuisto ympäristöineen on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä ja Piispanpuisto lähes kokonaan kiinteä muinaisjäännös (tunnus 1000027652).

Piispanpuisto

Piispanpuisto on istutettu metsälehmusvaltainen arvopuisto ja kaupunkikuvallisesti merkittävä Maaherrankadun päätteenä. Piispanpuisto liittyy lääninhallituksen puistopihan kautta Väinölänniemeen ja Kuopionlahden rantaa reunustavaan puistoketjuun.

Piispanpuistolla on historiallista merkitystä alueen hallinnolliseen keskukseen liittyvänä ja aivan erityistä merkitystä Kuopion aiempien kirkkojen sijaintipaikkana ja vanhana kirkkona. Nykyisen Piispanpuiston alueella on sijainnut varmuudella kolme, mutta todennäköisesti neljä kirkkoa. Vanhimpien kirkkojen rakenteesta ei ole tarkkaa tietoa, mutta oletettavasti ne olivat suhteellisen yksinkertaisia suorakaiteen muotoisia hirsirakenteita. Ensimmäiset kaksi tai kolme kirkkoa ovat palaneet. Vuosina 1730 - 1817 alueella sijainnut kirkko on ollut rakenteeltaan tasavartinen hirsirakenteinen ristikirkko. Tämän viimeisin Piispanpuistossa sijainneista kirkoista purettiin vuonna 1817 sen jälkeen, kun nykyinen Tuo-

miokirkko valmistui 1815. Koekaivauksissa vuonna 2021 todettiin, että koko puiston alueella aivan reuna-alueita lukuun ottamatta on säilynyt hautauksia. Kirkkojen ympärillä olleeseen kirkkomaahan hautaaminen on lopetettu jo 1770-luvulla. Koetutkimuksissa saatiin havaintoja rakenteista, jotka saattavat liittyä kirkkorakennuksiin ja kirkkomaan aitoihin.

Paikka tunnettiin 1800-luvun alussa Hallitustorin nimellä ja muutettiin puistoksi 1880-luvun puolivälissä lääninhallituksen rakennusten valmistuttua. Puistossa on siinä aiemmin sijainneiden kirkkojen ja hautausmaiden muistoksi kivinen muistomerkki. Puiston toinen muistomerkki viittaa Pietari Braheen ja hänen vuonna 1653 perustamaansa kaupunkiin, jonka kaavallisen keskuksen muodosti paikalla sijainnut kirkko. Brahen perustama Kuopio kuitenkin kuihtui ja menetti kaupunkioikeutensa.

Puistossa sijaitsee Kuopion toisen ja kolmannen kirkon muistokivi (1952) sekä Pietari Brahen muistomerkki (Olli Halonen, 1985). Piispanpuiston keskellä oleva pyöreä alue on alkuperäisessä puistosuunnitelmassa varattu Emil Halosen Pojat ja hauki -veistokselle, joka kuitenkin jäi toteuttamatta.

Piispantalo

Läheinen puisto on saanut nimensä länsireunalla Piispankadun varrella sijaitsevasta Kuopion ensimmäisen hiippakunnan aikaisesta piispantalosta, jonka piispa Frosterus rakennutti vuonna 1854 (Carl Ziegler). Piispantalossa on 1900-luvun alkuvuosilta alkaen toiminut käsityökoulu ja nykyisin siellä on toiminut Rouvasväen yhdistyksen toimistotilat. Nykyisin muualle siirtyneen Muotoiluakatemian koulutus on suunnattu lapsille, nuorille, aikuisille ja eläkeläisille. Yhdistyksellä on meneillään monenlaisia hankkeita ja työpajoja sekä kansainvälistä residenssitoimintaa. Lisäksi yhdistys vuokraa Piispantalon tiloja myös ulkopuolisille luento- ja juhlatilaisuuksiin.

Maanmittauslaitos / Karjatalousopisto

Ympäristön vanhimpiin rakennuksiin kuuluu Piispantalon ohella sitä vastapäätä puiston toisella puolella sijaitseva Maanmittauslaitoksen talo, joka tunnetaan Kuopiossa parhaiten siinä suurimman osan 1900-lukua toimineesta Karjatalousopistosta. Tämän alkuaan kaksikerroksisen kivitalon rakennutti maanmittari Carl Rehnström 1870-luvulla. Alun perin kaksikerroksinen kivitalo on vaiheittain rakennettu vuosina 1851 - 1852 ja korotus vuonna 1922 (Kerttu Rytönen). Kohde piharakennuksineen on lakisuojeeltu.

Pyhän Nikolaoksen katedraali

Puiston itäreunalla, Sepänkadun varrella, on ortodoksisen seurakunnan kirkko, Kuopion Pyhän Nikolaoksen katedraali, joka valmistui vuonna 1904 (Aleksander Isaksson). Kuopiosta tuli Suomen ortodoksisen kirkkokunnan keskuspaikka vuonna 1944 ja samalla kirkosta tuli katedraali eli kirkkokunnan piispankirkko. Katedraalin ulkoseinä on rapattu tiiliseinä, jonka ulkopintaan on maalattu tiilikuviointi. Samalla tontilla katedraalin kanssa on 1950-luvulla rakennettu Suomen ortodoksisen kirkkokunnan toimistotalo (Toivo Paatela). Taloa on muutettu ja laajennettu.

1920-luvun rakennukset

Piispanpuistoa reunustavat sekä pohjois- että itäreunalla 1920-luvun rakennukset. Kallaveden lukio ja aikuislukio, entinen tyttölyseo, Kirkkokadun ja Maaherrankadun kulmassa, rajaa punatiilisenä kookkaana rakennuksena puistoa pohjoisesta. Tyyliiltään klassistinen rakennus valmistui alun perin tyttölyseon käyttöön nelikerroksisena rakennuksena vuonna 1924 (M. Schjerfbeck). Kuopioon vuonna 1879 perustetun yksityisen tyttökoulun jatkajana toiminut tyttölyseo toimi rakennuksessa vuoteen 1973 saakka. Koulu sai nykyisen korkeutensa 1950-luvulla.

Kirkkokadun ja Sepänkadun kulmauksessa sijaitsee samoin klassismia edustava viisikerroksinen asuinkerrostalo Ilmarinen vuodelta 1926 (Antti Pitkänen), jonka pihapiirissä Sepänkadun varrella on säilynyt, yleisenä saunanakin toiminut, kivinen piharakennus.

Kolmas 1920-luvun kerrostalo sijoittuu Karjatalousopiston taakse Venemiehenkadulle. Asuinrakennus Vellamo valmistui vuonna 1923 (Antti Pitkänen).

Vellamon tapaan, ei aivan puiston laidalla, sijaitsee Piispankadun varrella valkoinen, funkista edustava rakennus vuodelta 1932 (Jussi Paatela). Maakuntatalona ja Metsäkeskukseksi tunnettu rakennus tehtiin alun perin Itä-Suomen karjanjalostusyhdistystä varten.

Lääninhallituksen ja kuuromyökkäinkoulun ympäristö

Jo vuonna 1775 suoritetussa koko maan lääninjaon uudelleenjärjestelyssä kuningas Kustaa III:n määräysten mukaan muodostettiin Kymenkartanon pohjoisesta osasta ja Hämeen lääniin kuuluneesta Rautalammista Savon ja Karjalan lääni, jonka keskuspaikkana oli Kuopio. Lääninhallituksen päärakennus on uusrenessanssia edustava kaksikerroksinen kivitalo (yleisten rakennusten ylihallitus, Constantin Kiseleff), joka valmistui vuonna 1885. Virastot tehtiin rakennuksen ensimmäiseen kerrokseen ja kuvernöörin (myöh. maaherra) asunto toiseen kerrokseen. Päärakennuksen viimeisin korjaus on tehty vuonna 2002. Korjauksessa ennallistettiin huonetiloja ja niiden koristemaalauksia. Lääninhallituksen päärakennuksen molempiin päihin, tontin sivulle tehtiin rakennukset maanmittauskonttorille ja talousrakennukselle. Sivurakennukset korotettiin kaksikerroksisiksi vuonna 1914 (Ricardo Björnberg). Lisäksi maanmittauskonttoria laajennettiin lisäosalla vuonna 1931.

Lääninhallituksen lehtevä puistomainen pihapiiri komeine vanhoine puineen ja kalliolla sijaitsevine huvimajoineen on syntynyt vuonna 1885 valmistuneen lääninhallituksen päärakennuksen myötä. Kaariaiheelle rakentuva pihasuunnitelma toteutui vaiheittain 1800- ja 1900-luvun taitteessa. Siitä on jäljellä kalliolla oleva huvimaja ja puustoa, lehtipuita ja pihatoja. Lääninhallituksen kortteliin kuuluvat Väinölänniemen puolella myös 1950-luvun virastotalot sekä maaherran asuintalo.

Viereisessä korttelissa on myös kaksi vuosina 1897 - 1898 valmistunutta kuuromyökkäin koulun entistä rakennusta (Theodor Grandstedt). Rakennukset ovat kaksikerroksisia; ensimmäinen kerros on kivistä, toinen puuta. Kuuromyökkäin koulu perustettiin Kuopioon vuonna 1862. Rakennukset ovat nykyisin virastokäytössä Pohjois-Savon liitolla (Sepänkadun puoleinen rakennus) sekä neuvottelu-, kokous- ja ravintolatiloina (Snellmaninkadun puoleinen rakennus). Pihapiirin vanhin rakennus, everstiluutnantti Lennart Forsténin huvila

vuodelta 1862 korjattiin kuuromykkäin koulun johtajan asunnoksi. Nykyisin rakennus on Senaatti-kiinteistöjen toimistona. Tiilinen piharakennus on samalta ajalta. Kuuromykkäin-koulun ja lääninhallituksen rakennukset ovat lakisuojeitua kohteita.

Maisema- ja kaupunkikuvallisia erityispiirteitä Piispanpuistossa ympäristöineen ovat:

- Piispanpuisto on istutettu metsälehmusvaltainen arvopuisto ja kaupunkikuvallisesti merkittävä Maaherrankadun päätteenä.
- Lääninhallituksen lehtevä puistomainen pihapiiri komeine vanhoine puineen ja kalliolla sijaitsevina huvimajoineen on syntynyt vuonna 1885 valmistuneen lääninhallituksen päärakennuksen myötä. Selkeästi rajattu pihapiiri ja yhtenäinen kokonaisuus.

Rännikadut

Valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin ympäristöihin kuuluva rännikatuverkko on Suomessa ainutlaatuinen. Yhtä laajaa lähes koko ruutukaava-alueen kattavaa kahden erilevyisen kadun hierarkiaa ei ole säilynyt muissa suomalaisissa kaupungeissa. Rännikadut esiintyivät ensimmäisen kerran maanmittari Pehr Kjellmanin vuonna 1775 Kuopion perustamisen puitteissa laatimassa asemakaavaluonnoksessa. Rännikatujen alkuperäisestä funktiosta palokujina tai kaupunkihierarkkisesti pääkatuja (14,5 m) kapeampina kujakatuina (7,2 m) on erilaisia näkemyksiä. Todennäköisimmin rännikadut rakennettiin palosoliksi useiden puukaupunkeja kohdanneiden tulipalojen leviämisen esteeksi. Tulipalojen leviämisen esteeksi ehdotettiin useissa suunnitelmissa lehtipuiden istuttamista rännikatualueelle, mitä ei kuitenkaan koskaan toteutettu. Rännikadut rakentuivat 1700- ja 1800-luvuilla ruutukaava-alueen korttelien rakentumisen myötä vaihteittain. Puukaupunkiajan rännikatutila oli askeettinen, pelkistetty hiekkapäällysteinen kulkuväylä. Rakennusten pitkät julkisivut, päädyt tai puuaidat ja portit rajasivat katutilan tiiviisti. Puut, pensaat ja muut istutukset sijaitsivat tonttien puolella aitojen takana. 1800-luvun puutalokorttelin ja rännikatutiljoon piirteitä on nykyään parhaiten nähtävissä Sorvarinkadun museokorttelissa.

1960-luvulla pihat, rännikadut ja kadut täyttyivät autoista ja korttelirakenne hajosi, kun katuja levitettiin ja pihot asfaltoitiin. Autokaupungin liikenne heikensi kaupunkiympäristön viihtyisyyttä, mutta suunta muuttui, kun torin alle tehtiin pysäköintilaitos ja kävelykeskustan ensimmäinen vaihe valmistui. Alkoi jalankulkukaupungin elpyminen. (Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma, Apoli, Kuopion kaupunki, s. 40).

Jalankulkukaupunki on alkanut elpyä myös kävelykeskustan ympärillä, ja katuverkon liikennettä on rauhoitettu. Rännikadut on muutettu koko ruutukaava-alueen kattavaksi kävelykujien verkostoksi. Uudet pintamateriaalit, istutukset ja portteina toimivat graniittiset tolpat viestivät kujien erityisluonteesta. Korttelirakennetta, asuntopihoja ja katutiloja on eheytetty. (Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma, Apoli, Kuopion kaupunki, s. 40).

Maisema- ja kaupunkikuvallisia erityispiirteitä rännikaduilla ovat:

- Kapea katutila, osittain säilynyt matala ja tiivis, katulinjaan rakentaminen.

- Mm. Tuomiokirkko muodostaa osalle rännikatuja merkittävän kaupunkikuvallisen päätteen.

Rännikatuverkostolle on laadittu kehittämissuunnitelma: vuoden 2006 jälkeen on säännöllisesti peruskorjattu kerralla yhteen suurkortteliin sijoittuvat katuosuudet (yksi ristikko / vuosi).

Vanhat puutalokorttelit

Kuopio oli vanha puukaupunki, jonka puutalot purettiin pääosin 1960- ja 1970-luvuilla. Korttelimuseon ja Tuomiokirkon välisiin kortteleihin mahtuu laajin säilynyt puu-Kuopio, joka on usean korttelin muodostama alue sisältäen monia yksittäisiä arvokkaita kohteita puukaupungin ajalta. Alue on merkittävä kaupunkikuvallinen kokonaisuus, jossa näkyy kerroksellisuus, eri aikojen rakennukset ja rakenteet tasapainoisena kaupunkikuvana.

Museokorttelin pohjoispuolisessa korttelissa, osoitteessa Kuninkaankatu 12, sijaitsee erityisen merkittävä, kaupunkialueen vanhin rakennus, vuonna 1780 rakennettu mansardikatoinen tuomiorovastin pappila, joka alun perin rakennettiin lääninhallituksen virkamiehille. Rakennus muutettiin pappilaksi vuonna 1919 (Juho Nykänen).

Samassa korttelissa Tuomiorovastin pappilan kanssa, sen eteläpuolella Kuninkaankadun ja Kirkkokadun kulmassa, sijaitsee Kuopion Klubi, entinen asuinrakennus, joka on vuodelta 1880 (Ferdinand Öhmann). Taloa on laajennettu vuonna 1900. Samalla asuintalo on muutettu ravintolakäyttöön ja tunnetaan Kuopion Klubina.

Victor Barsokevitsch-valokuvakeskus sijaitsee osoitteessa Kuninkaankatu 14. Pihapiirissä sijainneessa aiemmassa rakennuksessa sekä myöhemmin nykyisessä, vuonna 1894 (P. J. Pitkänen) valmistuneessa rakennuksessa toimi vuosina 1887 - 1926 valokuvaaja Victor Barsokevitschin ateljee. Rakennuksen seinässä on Väinö Lätin tekemä Victor Barsokevitschin muistomerkki vuodelta 1983.

VB-valokuvakeskuksen vieressä oleva pieni puutalo on osa vuonna 1800 valmistunutta kulumataloa. Minna Canthin kadun puoleinen osa rakennusta purettiin paikalle valmistuneen kivitalon (Barsonkulma) tieltä (ja purettu osa siirrettiin osaksi korttelin 1-2 rakennuksia). Puutalossa on nykyisin päiväkotitiloja.

Vuorikadun korttelit

Kirkkokadun ja Vuorikadun kulmassa on 1800-luvun koulurakennusten ja asuinrakennusten muodostama kokonaisuus. Korttelissa sijaitsevat Maria Jotunin koulun rakennukset. Koulun vanhempi osa on vuodelta 1851 ja tyyliltään empireä. Talo rakennettiin Köyhien tyttöjen kouluksi. Koulun uudempi osa, Kirkkokadun ja Sorvarinkadun kulmaukseen valmistunut koulutalo, on vuodelta 1895 (P. J. Pitkänen); siinä oli voimistelusalii, viisi luokkahuonetta ja opettajainhuone. Punamullattu piharakennus on vuodelta 1851 ja pystytetty alun perin tontilla olleen Lappeteläisen taloa varten. Vuorikatu 9 tiloissa toimii nykyisin Kuopion käsityöyhdistys.

Osoitteessa Koljonniemenkatu 34 on rakennusmestari P. J. Pitkäsen vuonna 1899 suunnittelema asuinrakennus, joka on muutettu toimistokäyttöön vuonna 1986. Koljonniemenkadun varrella on myös 1920- ja 30-luvulla valmistuneita, nykyisin asuinkäytössä olevia rakennuksia.

Kuopion korttelimuseo

Museokortteli sijaitsee alueella, jolla Kuopion vanhin kaupunkimainen asutus sijaitsi. Kuninkaankadun, Kirkkokadun, Sorvarinkadun ja Kuopionlahdenkadun rajaama kortteli muodostaa Kuopion korttelimuseon, joka on osa Pohjois-Savon alueellisena vastuumuseona toimivaa Kuopion kulttuurihistoriallista museota.

Korttelin tunnettu historia alkaa 1650-luvulta, jolloin paikalle rakennettiin Kuopion ensimmäinen käräjätupa. Museokorttelissa on kaikkiaan 11 puutaloa vehreässä pihapiirissä, niistä vanhin on peräisin 1700-luvun lopulta ja nuorin 1800-luvun lopulta. Kaikki korttelin Kuninkaankadun ja Kirkkokadun varrella olevat puurakennukset ovat korttelin alkuperäistä rakennuskantaa ja sijaitsevat alkuperäisillä paikoillaan muodostaen yhtenäisen katunäkymän ja ovat siten erityisen edustavia. Rännikadun (Sorvarinkatu) puoleista sivustaa on puolestaan täydennetty kuudella kaupungin keskusta-alueelta eri kortteleista siirretyillä rakennuksella. Kokonaisuus on valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

Kuninkaankadun varren rakennukset: Kuninkaankatu 6 - Vinkkelitalo (P. J. Pitkänen); rakennuksessa on kokous- ja näyttelytilaa sekä konservointitilat. Kuninkaankatu 8 - rakennus on tehty vuonna 1849, mutta siinä on osia paikalla jo aiemmin olleesta talosta. Rakennuksessa on museon lipunmyynti ja yhtenä interiörinä on mm. Minna Canthin työhuone. Kirkkokatu 22 - Käräjätupa: vuonna 1849 rakennetussa talossa on ilmeisesti osia samalle paikalle jo 1600-luvun puolivälissä rakennetusta vanhasta käräjätuvasta. Rapatussa rakennuksessa on toiminut museokahvila. Kirkkokatu 24 - hirsinen ulkorakennus on vuodelta 1849.

Sorvarinkadun varrella on vuonna 1862 rakennettu aittarivi ja hirsinen aittarakennus, joka on alun perin ollut Raninin kauppiassuvun omistuksessa. Kyseisen rännikadun varrella on 1800-luvun alkupuolen parituparakennus ja Apteekkitalo 1700-luvun lopulta. Museokorttelin keskellä on pieni asuintalo 1800-luvun puolivälistä. Kuopionlahdenkadun varrella oleva talo on tehty alun perin puusepän verstaaksi noin vuonna 1830.

Rakennusten entisöinti toteutettiin vaiheittain 1970-luvulta 1990-luvulle. Museo avattiin yleisölle vuonna 1982, mutta koko kortteli tuli museoalueeksi vuonna 1997. Korttelin rakennusten kunnostustyöt tehtiin perinteisin materiaalein ja vanhoja työtapoja mukailen. Tämä on tärkeää autenttisuuden takia, mutta perinteiset korjaustavat ovat lisäksi osoittautuneet vanhojen puutalojen kohdalla myös rakennuksen säilymisen kannalta parhaaksi ratkaisuksi.

Asukkaina korttelissa on ollut aikojen saatossa monenlaisia ihmisiä. Luonteenomaista korttelille on ollut se, että siinä on asunut niin kaupungin varakkainta kuin köyhempääkin väkeä, mikä on antanut luontevan lähtökohdan monipuolisen museokohteen luomiselle.

Vanhojen puutalokorttelien maisema- ja kaupunkikuvallisia erityispiirteitä ovat:

- Alue on merkittävä kaupunkikuvallinen kokonaisuus, jossa näkyy kerroksellisuus, eri aikojen rakennukset ja rakenteet tasapainoisena kokonaisuutena.
- Kuninkaankadun ja Kirkkokadun varrella olevat puurakennukset muodostavat historiallisen, eheän ja kaupunkikuvassa merkittävän kokonaisuuden.
- Sorvarinkadulta näkymät Tuomiokirkolle ja Kuopionlahden rantaan.

5.4.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus

Alueet on asemakaavoitettu. Lääninhallituksen kortteli on varattu hallinto- ja virastorakennusten alueeksi YH (korttelissa on käyttämätöntä rakennusoikeutta 2 900 m²). Piispanpuisto on varattu kaavassa istutettavaksi puistoalueeksi PI. Snellmanipuiston kaavamerkintä on istutettava puistoalue PI. Kirkonmäen kaavamerkintä on Yk1 kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialue.

Keskustan alueella on vireillä useita asemakaavahankkeita.

Alueet ovat kaupungin, valtion ja seurakunnan omistamia.

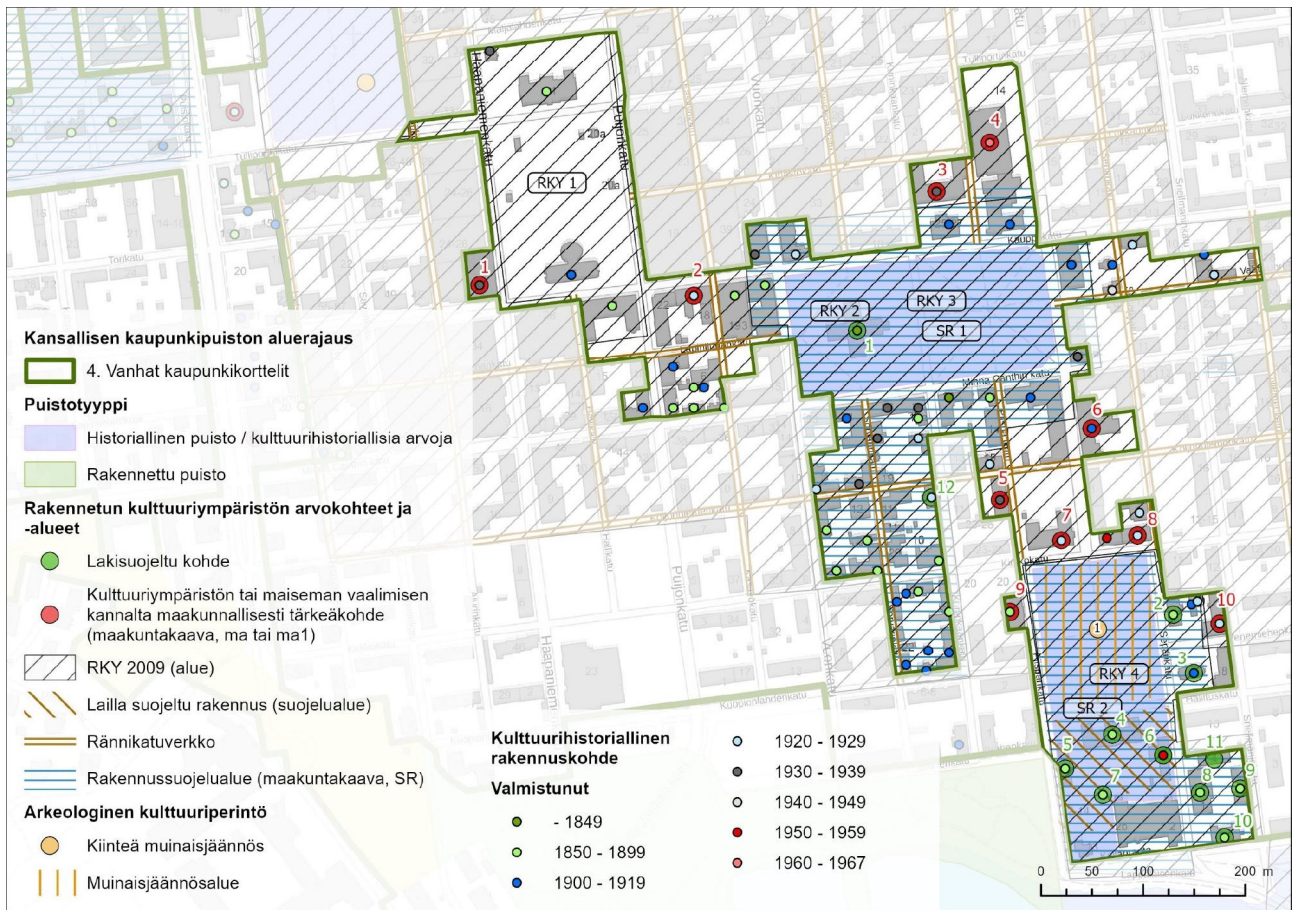
5.4.3 Suojelu- ja arvokohteet

Kulttuuriympäristön suojelu- ja arvokohteet

Puistoilla ei ole suojelumerkintää asemakaavoissa. Lähes koko Piispanpuisto on muinaismuistolain suojelemaa kiinteää muinaisjäännösalueita. Lääninhallituksen pihapuiston rakennuksista neljä vanhinta on asemakaavassa suojelumerkinnällä sr-21. Nämä lääninhallituksen kolme kohdetta sekä huvimaja sisältyvät valtion suojelupäätökseen (1/562/94). Piispanpuistoa reunustaa Pyhän Nikolaoksen katedraali, joka on suojeltu lailla ortodoksisesta kirkosta sekä asemakaavassa merkinnällä sr-1. Puiston vastapäisellä reunalla sijaitseva piispantalo on maakuntakaavassa merkitty kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeäksi kohteeksi ja sillä on asemakaavassa merkintä sr-15. Tuomiokirkko on suojeltu kirkkolailloilla sekä asemakaavassa merkinnällä his 1. Snellmanipuiston reunalla sijaitseva entinen Suomen Pankki on suojelumerkinnällä sr-1 ja funkkisrakennus Vitriini sr-4. Rännikatujen varteen sijoittuu useita suojeltuja tai säilytettäviä kohteita. Kuopion ainoa rakennussuojelulailloilla suojeltu Pappila sijoittuu Koljonniemen rännikadun varteen. Empiretalot; Kuopion yleiskaava, keskeinen kaupunkialue (YK 2001:4) SR-2, asemakaava (Kv 16.12.2004): empiretalot (sr-9) ja kaksi piharakennusta (sr-1).

Osa-alueen asema- ja yleiskaavojen kulttuuriympäristön suojelumerkinnät on esitetty liitteen 1 kartoilla ja kohdeluettelossa. Seuraavassa taulukossa ja kartalla (Kuva 5-5) on osoitettu osa-alueen kulttuuriympäristön arvokohteet perustuen Museoviraston rekisteritietoihin ja maakuntakaavan aineistoihin.

Kulttuuriympäristön arvokohde (Museovirasto ja maakuntakaava)	Kohde kartalla: Numero ja / tai nimi
Arkeologinen kulttuuriperintö	Kiinteä muinaisjäännös 1: Piispanpuisto, historiallinen, kirkkorakenteet, hautapaikat (1000027652)
Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	RKY 1: Kuopion tori RKY 2: Kuopion rännikatuverkko RKY 3: Kuopion Snellmanin puisto, tuomiokirkko ja puukorttelit RKY 4: Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu
Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeä kohde	1: Hotelli Atlas 2: Entinen SYP 3: Postitalo 4: Pohjois-Savon maakuntakirjasto 5: Metsäkeskus, entinen Maakuntatalo 6: Entinen kaupunginhotelli 7: Kallaveden lukio ja aikuislukio 8: Asuinrakennus Ilmarinen 9: Piispantalo 10: Asuinrakennus Vellamo
Rakennussuojelualue (maakuntakaava)	SR 1: Piispanpuiston ympäristö SR 2: Snellmanin puisto
Lakisuojeltu kohde	1: Kuopion tuomiokirkko 2: Kuopion lääninhallitus (Maaherran residenssin talousrakennus) 3: Kuopion lääninhallitus (Huvimaja) 4: Kuopion lääninhallitus (Lääninhallitus) 5: Kuopion lääninhallitus (Maanmittauskonttori) 6: Sepänkatu 9, virastotalo 7: Kuopion ortodoksinen kirkko 8: Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu (Koulu (nyk. virastorakennus I)) 9: Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu (Johtajan asunto (nyk. virastorakennus III)) 10: Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu (Asuntola (nyk. virastorakennus II)) 11. Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu (Sauna- ja pesularakennus) 12. Pappila

Kuva 5-5. Vanhojen kaupunkikortteleiden osa-alueen rajausta, puistotyypit ja kulttuuriympäristön arvokohteet sekä -alueet (rakennetun kulttuuriympäristön lakisuojeillut kohteet sekä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat alueet ja kohteet, arkeologinen kulttuuriperintö). Rakennusten valmistumisajankohta on merkitty kartalle, mikäli se on ollut rekisteritiedoissa.

Luonnonympäristön suojele- ja arvokohteet

Lääninhallituksen pihapuisto, Piispanpuisto ja Snellmanipuisto yhdistyvät rännikatujen välityksellä ruutukaavakeskustan historiallisten vanhojen puistojen verkostoksi, jonka kautta pääsee torille saakka ja sieltä edelleen Sankaripuistoon ja Kasarminpuistoon.

Vanhojen historiallisten puistojen ekologisesti arvokkain osa on iäkäs, monilajinen puusto. Kuopion puistoille erityisen tunnusomaisia ovat järeät, vanhat metsälehmukset. Myös kaupunkikuvallisesti puistoilla on suuri merkitys. Ne pehmentävät kaupunkikuvaa ja toimivat maamerkkeinä säännöllisessä ruutukaavaristikossa.

5.4.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen

Vanhojen kaupunkikortteleiden alueelta tunnistettiin seuraavia alueprofiilin eli identiteetin osatekijöitä alueen hoidon, käytön ja kehittämisen tavoitteiden määrittelemiseksi:

- Historialliset kaupunkikorttelit, historialliset arvorakennukset, historialliset puistot
- Tapahtumat, palvelut, kohtaaminen
- Matkailun vetovoimakohteet

Vanhojen kaupunkikortteleiden hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät tärkeimmät tavoitteet

- Tiedon jakaminen opasteilla ja digitaalisesti
- Kohteiden esteettömyyden saavuttavuuden kiinnitetään huomiota ja kehitetään kohteen arvot huomioivalla tavalla
- Varmistetaan hyvät kävely- ja pyöräilymahdollisuudet
- Tärkeiden näkymien kartoittaminen ja avaamisia kohteen erityispiirteet huomioiden
- Turvataan kulttuuriympäristön arvot
- Luonnon monimuotoisuuden sekä ekologisen verkoston ylläpitäminen ja kehittäminen

Vanhojen kaupunkikortteleiden hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät toimenpiteet teemoittain

Yleiset

- Asemakaavojen päivitys, suojelumerkinnot ajan tasalle
- Osayleiskaavaan suojelumerkintöjä lisää keskustan vanhoille ja nuoremmillekin puistoille

Kulttuuriympäristön arvot

- Huomioidaan kaavoituksessa: Alueen yleisilme, kortteliluonne ja katujulkisivut säilytetään. Mahdollinen täydennysrakentaminen sopeutetaan vanhan rakennuskannan mittakaavaan ja ulkoasuun. Asemakaavat muutetaan vastaamaan säilytystavoitteita.
- Rännikatuohjelman päivittäminen: Rännikatuverkko on ainutlaatuinen Suomessa ja voi olla yksi kaupungin markkinoinnin kärkiteema. Varmistetaan, että rännikatuverkostolla on laadukas ilme; historialliseen ympäristöön sopivat pinnat, kadunkalusteet ja valaistus. Rännikatujen hyödyntäminen nykyistä enemmän esim. peleihin, leikkeihin, katutaiteeseen ja pieniin tapahtumiin. Kahvilatoimintaa kesäisin. Tavoitteena avoimuus asukkaille, ei vain läpikulku.
- Torikauppa säilytetään. Toritila pidetään avonaisena eikä sitä supisteta. Kiinteitä ja tilapäisiä rakennelmia sijoitetaan mahdollisimman vähän.

- Opastetaan korttelipihoilla kulttuuriympäristöön sopivien hyötykasvien viljelyyn. Kehitetään kuopiolainen malli kaupunkiviljelystä ja lajeista (marjapensaat, ruusut jne.) Perinnekasvit ja kestävät kannat kunniaan korttelipihoilla. Kannustetaan yhteisöllisyyteen.
- Tiedostetaan nykytaiteen merkitys kaupunkien vetovoimaisuuden lisäämisessä ja edistetään sen lisäämistä.
- Tuotetaan ja hyödynnetään aineistoa alueen historiasta ja kulttuuriympäristön arvokohteista: opastetut kierrokset, infokyltit, sovellukset.
- Tuotetaan taidetta sähkökaappeihin (yhteistyö asukasyhdistys, Urbaani ry ja Kuopion Energia).
- Kuopion Apolissa linjattuja tavoitteita ja toimenpidesuosituksia:
  - Rännikatujen uudistamista jatketaan vuosittain. Rännikatuihin liittyvää täydennysrakentamista ja uusien toimitilojen avaamista edistetään.
  - Keskustan vanhojen puistojen ja viherverkoston arvo huomioidaan kunnossapidossa ja uudistuksissa. Rännikatuihin liittyvät korttelipuistot uudistetaan oleskeluun houkutteleviksi kaupunkitiloiksi.
  - Huomioidaan esteettömyys ja historialliset lähtökohdat suunnittelussa ja toteutuksessa.

Viheralueet, maisema- ja luontoarvot

- Pidetään historialliset puistot osin myös avoimina, ei liikaa puustoa.
- Ylläpidetään kävelykeskustan vihreyttä kasvien hoidolla ja siirrettävillä kausi-istutuksilla. Huomioidaan hulevesien mahdolliset imeytyspaikat ja ohjaaminen entistä enemmän kasvillisuudelle.
- Muutetaan kaupungintalon takapiha vihreäksi keitaaksi ja tuodaan sinne piknikpöytiä ja esimerkiksi vesiaihe lapsien riemuksi.
- Ketomaisuutta vahvistetaan / palautetaan luontaisilla paikoilla.
- Piispanpuiston suunnittelu on tarpeen: mm. materiaalit ja kasvillisuus. Mietitään Piispanpuiston keskusaukion korostamista esimerkiksi taideteoksella sekä kesäkkien palauttamista puistoon.

Saavutettavuus: liikkuminen ja yhteydet

- Kehitetään edelleen toriparkin saavutettavuutta, jotta muuta kaupunkitilaa vapautuu muuhun käyttöön.

Palvelut ja virkistys

- Hyödynnetään puistoja tapahtumapaikkoina.
- Lisätään kävelykaduille siirrettäviä kuntovälineitä.
- Skeittipaikkaa on toivottu keskustan alueelle. Skeittipaikka voi olla pienimuotoinen ja osa muuta julkista ulkotilaa (Skeittipaikkojen tarveselvitys 2021).

- Torin elävöittäminen tapahtumilla kaikkina vuodenaikoina.

Laaditut suunnitelmat ja selvitykset

- Piispanpuiston hautausten tarkastus. Jouko Aroaho. 1985.
- Rännikatujen kehittämissuunnitelma. Kuopion kaupunki. 20.9.2005.
- Kuopion seudun kulttuuriympäristö seutukunnan vahvuudeksi. Kulttuuriympäristöselvitys Kuopion seudun maakuntakaavaa varten. Pohjois-Savon liitto. 2006.
- Kuopion kulttuuriympäristö – Strategia ja hoito-ohjeet. Kuopion kaupunki. 2007.
- Koivupuisto. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristön palvelualue, viher- ja virkistysalue. 25.6.2015.
- Piispanpuisto täydennysistutussuunnitelma, rakennussuunnitelma. Kuopion kaupunki, kaupunkisuunnittelupalvelut, kunnallistekninen suunnittelu. 14.10.2019.
- Snellmanipuiston peruskunnostussuunnitelma, rakennussuunnitelma. Kuopion kaupunki, kaupunkisuunnittelupalvelut, kunnallistekninen suunnittelu. 11.4.2019.
- Arkeologinen koekaivaus Piispanpuisto-muinaisjäännöksen alueella. Maanala Oy 29.4.2021.

Kansallisen kaupunkipuiston alueelle kuuluvat puisto- ja katumiljöösuunnitelmat on arkistoitu viher- ja virkistysaluesuunnittelun sähköiseen arkistoon suunnitelmanumerolla VIH 2622.

5.5 Maljalahti (puistot, puutalokorttelit, vankila)

5.5.1 Osa-alueen kuvaus

Kaupungista katsoen Maljalahden takana sijainnut alue on vanhastaan tunnettu Lahdentakana. Lahden pohjoisrannalle rakennettiin 1800-luvun alkukymmeninä kaksikin merkittävää julkisen vallan rakennusta: sairaala ja vankila. Alue tunnetaan 1900-luvun kartoissa Joutsenlammen nimellä, jonka mukaan suunnitelmissakin on puhuttu Joutsenlammen puistosta.

Samoihin aikoihin Satamapuiston suunnittelun kanssa Bengt Schalin teki puistosuunnitelman myös Maljapuron varteen, kun tästä siihen asti Maljalahtena lainehtineesta alueesta ryhdyttiin 1930-luvun alussa tekemään puistoa.

Vankila-alue edustaa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä ja on myös maakuntakaavassa merkitty rakennussuojelualueeksi.

Ruutukaava-alueen reunalla oleva satama-alue on nykyisin asunto-, liike-, puisto- ja matkustajasatama-alueita (asuminen, hotelli, ravintolat, huvi- ja matkustajaveneily, satamapuisto, kävely, pyöräily).

Minna Canthin puisto ja Puropuisto

Maljapuroa reunustavaa Minna Canthin puistoa hallitsee Eemil Halosen veistämä Minna Canthin patsas, joka on paljastettu Minna Canthin kuoleman 40-vuotismuistopäivänä 12.5.1937. Samoihin aikoihin valmistui maamme tunnetuimpiin puutarha-arkkitehteihin kuuluneen Bengt Schalinin puistosuunnitelma. Schalin teki puistoa varten kaksikin suunnitelmaa, joista toisen hän oli laatinut vuonna 1933 ennen kuin oli tietoa siihen sijoitettavasta veistoksesta ja toisen sittemmin toteutetun vuonna 1937. Schalinille tyypillinen symmetriaratkaisu on ollut esikuvana myös joitakin vuosia sitten toteutetulle puiston saneeraukselle. Schalinin ensimmäistä suunnitelmaa noudattavan keskusviheriön kulmia koristavat pylväshaavat. Unkarinsyreenin reunustamissa perennapenkeissä kukkivat vuorollaan esikot, liljat, pikkusydämet, syysleimukukat ja punatähkät. Museokadun puoleista sivua reunustavat vanhempaa perua olevat puistolehmut ja sembramännyt. Puron toista puolta varjostavat vanhat koivut ja puroon viettävää rinnettä peittävät punapaju- ja ruusuangervoistutukset. Minnan Canthin puisto on saneerattu yli 20 vuotta sitten.

Minna Canthin puiston ja eteläpuolelle sijoittuvan Puropuiston erottaa Hapelähteenkatu. Puropuistoa reunustaa etelässä vuonna 1906 valmistunut Maljapuron koulu (entinen Kauppakoulu), jossa toimii nykyisin päiväkotit. Näillä paikkeilla on sijainnut 1700-luvun lopulla rakennettu ensimmäinen lääninlasaretti. Puropuiston keskeisimpänä toimintona on aiemmin ollut lasten leikki puisto. Suurin osa Puropuistosta on nykyisin liitetty aidalla eteläpuolella toimivan päiväkodin pihaan.

Hapelähteenpuisto

Hapelähteenpuisto on saneerattu 2010-luvulla varustelultaan ja kasvillisuudeltaan monipuoliseksi lähiliikuntapuistoksi.

Asemakadun itäpään korttelit

Alue muodostuu kolmesta pihakokonaisuudesta: vankila-alueesta, talouskoulun pihapiiristä sekä asuinkortteleista. Kokonaisuus on merkittävä sairaala-, vankila- ja koulumiljö, jossa on tiilirakentamisen sekä Kuopion puukaupunkiin liittyvää puurakentamista edustavia rakennuksia yhtenäisenä kokonaisuutena.

Asuinkorttelit

Yhtenäinen puutalokortteli, joka on täydentynyt 1950-luvun kerrostalorakentamisella. Hapelähteenkadun varrella on kaksi pitkää ja vaikuttavaa puuasuinrakennusta: Rauhala ja Joutsen-nimiset asunto-osakeyhtiöt (K. H. Penttinen). Rauhala on vuosilta 1909 - 1910 ja Joutsen vuosilta 1926 - 1927. Näiden puutalojen pohjoispuolella on viisi pientaloa vuosilta 1927, 1928 ja 1930. Kaksi näistä on saman rakennusmestari Penttisen käsialaa. Hapelähteen- ja Snellmaninkadun kulmassa sijaitseva, keltaiseksi maalattu puinen asuinrakennus, As. Oy. Joutsen muistuttaa alueen vanhasta nimestä. Yhdessä Rauhalan kanssa ne ovat maakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

Talouskoulu

Asemakadun varrella, vankila-alueen länsipuolella on yhtenäinen asuinkortteli, talouskoulun pihapiiri. Pihapiirin vanhin rakennus on olut tehtailija C. A. Claréukselle vuonna 1898

valmistunut asuintalo (Eskil Hindersson). Talouskoulun käyttöön rakennus hankittiin vuonna 1925. Rakennuksen julkisivussa on valtiopäivämiesten muistomerkki vuodelta 2001 (Taru Mäntynen). Talouskoulu on osa maakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

Vankila

Pietari Brahen aikana vuonna 1656 rakennettiin Kuopioon vankien säilytyspaikaksi vankikistu. Kruunun- eli lääninvankila aloitti toimintansa Kuopiossa vuonna 1780 eli samoihin aikoihin kun Kuopion kaupunki perustettiin. Nykyisellä paikallaan Kallaveden rannalla vankila on sijainnut vuodesta 1829 lähtien. Kuopion vankila on toiminut ennen Suomen itsenäistymistä niin Ruotsin kuin Venäjänkin vallan alaisuudessa. Se on kokenut monet yhteiskunnalliset kehitysvaiheet sekä täyttäneet ne tehtävät ja vaatimukset, jotka yhteiskunta on vankienhoidolta kulloisellakin aikakaudella edellyttänyt. 120 toimintavuotensa aikana se on ollut hyvin keskeinen osa kaupunkikuvaa muokaten monen sukupolven ajan kaupunkilaisten ja ympäröivän maakunnan asukkaiden käsityksiä vankilasta.

Ensimmäinen ja toinen vankilarakennus valmistuivat samalle paikalle 50 vuoden välein. Ensimmäinen rakennettiin kolmikerroksinen kivinen rakennus, nykyisen Kuopion lääninvankilan ydinosa (Suomen intendentinkonttori, C. L. Engel), jonka keisari Aleksanteri I oli määrännyt rakennettavaksi käydessään Kuopiossa vuonna 1819. Rakennus oli historiallinen jo valmistuessaan, koska tuolloin Suomi sai ensimmäisen arkkitehtonista identiteettiä ja vallitsevaa vankeinhoitoideologiaa vastaavan vankilarakennuksensa. Ydinosa hyödynnettiin Kuopion lääninvankilaa 1880-luvulla toteutettaessa: nykyistä vankilaa rakennettaessa punatiilinen rakennus laajennettiin ristinmuotoiseksi ja korotettiin nelikerroksiseksi sellivankilaksi vuonna 1889 (Theodor Decker ja L. I. Lindqvist). Sellivankilassa oli peruskorjaus vuosina 1991 - 1995. Korjauksen yhteydessä rakennettiin pääportin sisäpuolelle uusi porttirakennus. Kolmas peruskorjaus toteutettiin pääasiassa kahdessa vaiheessa vuosina 2009 - 2010.

Edellä mainittujen pihapiirien ja rakennusten lisäksi vankila-alueella on vuonna 1908 alun perin Käsiteollisuusyhdistyksen kouluksi valmistunut rakennus (J. V. Strömberg), joka peruskorjattiin 1990-luvun alkuvuosina vankilaa varten. Lisäksi vankilan muurien ulkopuolella on 1900-luvulla rakentunut lisäalue, jossa on ollut työhuonerakennus, autotalli, varastorakennus ja purusiilo. Näiden rakennusten paikalle on vuonna 2010 valmistunut uusi vankilan toimintarakennus.

Korttelin vanhimmat rakennukset sijoittuvat kuitenkin puutalojen muodostamaan kokonaisuuteen. Lääninsairaala on maamme vanhimpia säilyneitä puurakenteisia sairaalarakennuksia: Asemakadun varressa oleva, Lahdentaan sairaalana tunnettu lääninsairaala on vuodelta 1822 (Charles Bassi). Se korvasi 1700-luvun lopulla rakennetun ensimmäisen lääninlasarettin, joka sijaitsi nykyisen Maljapuron koulun paikkeilla. Rakennus on edelleenkin julkishallinnon käytössä, se toimii nykyisin Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksena. Rakennus on peruskorjattu ja kunnostettu muistuttamaan alkuperäistä "rakennusasuaan" hiukan reilut 10 vuotta sitten pääasiassa vankityönä.

Samanaikaisesti sairaalan päärakennuksen kanssa valmistuivat sivurakennus ja ulkorakennus. Tätä entistä sairaalan pihapiiriä täydentää eteläpuolelle valmistunut vankilanjohtajan

puinen asuinrakennus vuodelta 1888. Johtajan asuintalona toimimisen jälkeen rakennuksessa on saattanut asua joissain vaiheessa myös vankilan muuta henkilökuntaa. Myöhemmin siinä on ollut vankituotemyymälä ja 2000-luvun alun peruskorjauksen jälkeen rakennus on toiminut vankilan hallintorakennuksena / toimistoina. Nykyisin siinä toimii Rikosseuraamuslaitoksen valtakunnallisen täytäntöönpanoyksikön Kuopion toimipaikka. Vuodelta 1822 peräisin ollut ulkorakennus on purettu vuonna 2004 ja tilalle rakennettu uudisrakennus (Esa Piirainen).

Maisema

Maljalahden osa-alue on maisema- ja kaupunkikuvallisesti monimuotoinen: osaltaan suljettu vankilamiljöö, kaistale kehitymässä olevaa ranta-aluetta, yhtenäisiä asuinkortteleita ja erityyppisiä puistoja. Maaherrankatu on näkymiltään merkittävä pääkatu.

5.5.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus

Alue on asemakaavoitettu. Maljalahti on asemakaavassa venesatama- / venevalkama-alue (LV-2). Maljalahden rannassa on rakentamaton liikerakennusten korttelialue (KL-5). Korttelin uudisrakentamisessa on erityistä huomiota kiinnitettävä rakennusten sopeuttamiseen muodoiltaan, materiaaleiltaan ja väreiltään ympäristöönsä. Vankila-alue on asemakaavassa merkinnällä E-2, vankilarakennusten korttelialue.

Hapelähteenpuiston merkintä on puisto VP. Yhden suurkorttelin matkalla Kirkkokadun ja Minna Canthin kadun välissä on voimassa vuonna 1903 vahvistettu asemakaava. Minna Canthin puisto on istutettava puistoalue Pi, kuten Puropuisto Minnan puiston eteläpuolella.

Maljalahden alueelle on suunnitteilla liikerakennus, joka vahvistaa satama-alueen palveluja ja huomioi kaupunkipuiston asettamat sisällölliset ja laadulliset tavoitteet.

Puistoalueet ovat Kuopion kaupungin omistamia, asuinkorttelit ovat yksityisessä ja vankilan alue valtion omistuksessa.

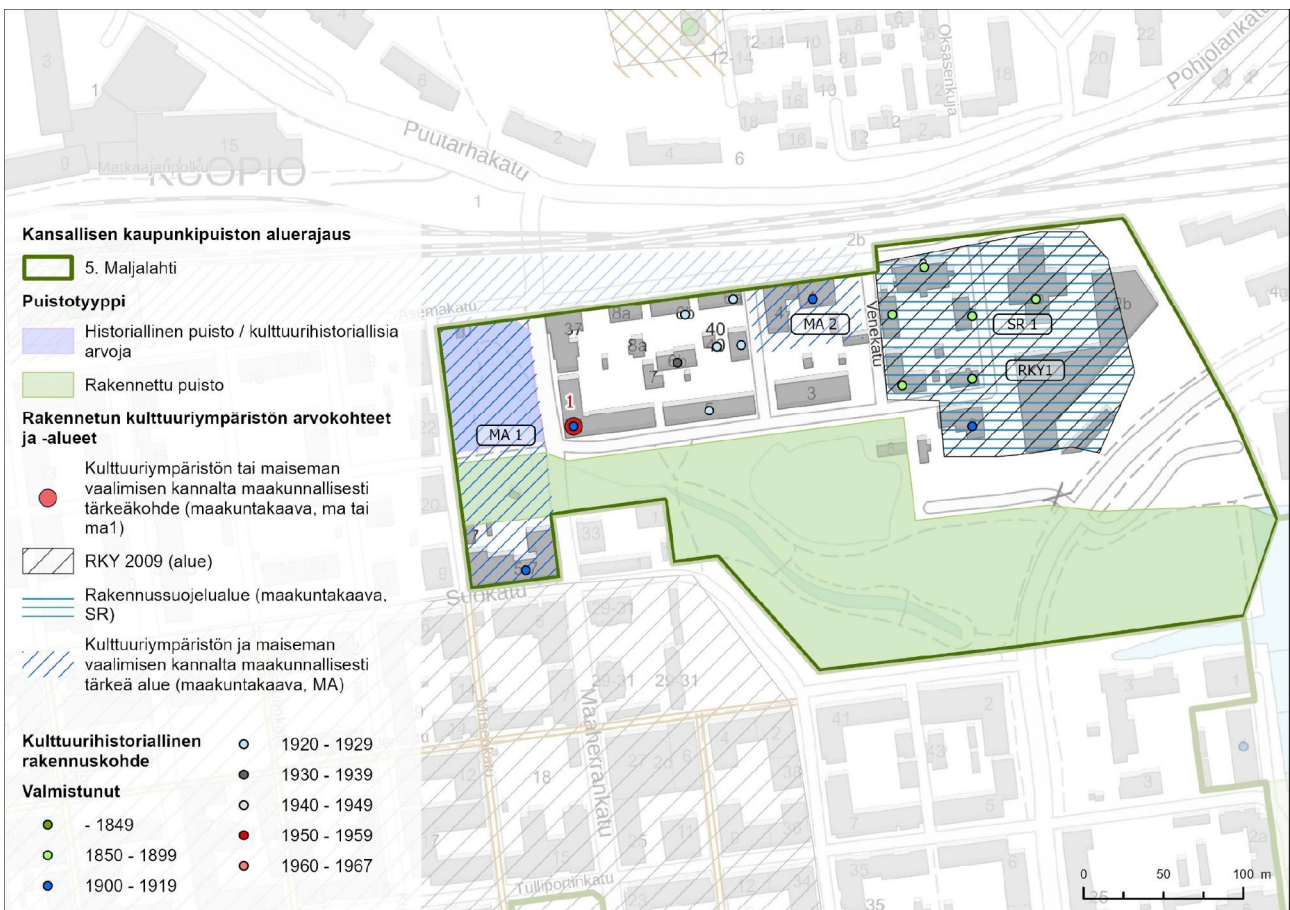
5.5.3 Suojelu- ja arvokohteet

Kulttuuriympäristön suojelu- ja arvokohteet

Hapelähteenpuiston pohjoispuolella sijaitsevassa puutalokorttelissa ovat asemakaavassa suojelumerkinnällä sr-1 asuntoyhtiöt As. Oy Rauhala sekä As. Oy Joutsen. Joutsen ja Rauhala on merkitty myös maakuntakaavassa tärkeiksi kohteiksi. Näiden lisäksi asemakaavassa sr-2 merkinnällä ovat Snellmaninkatu 40, Asemakatu 6a ja 6b. Vankilan alueen rakennuksilla on myös sr-10 suojelumerkintöjä asemakaavassa. Näillä kaikilla on myös yleiskaavassa SR-2 suojelumerkinnät, myös Clareuksen talolla, jolla ei ole asemakaavassa merkintää. Kaikki osa-alueen asema- ja yleiskaavojen rakennetun kulttuuriympäristön suojelumerkinnät on esitetty liitteen 1 kartoilla ja kohdeluettelossa. Seuraavassa taulukossa ja kartalla

(Kuva 5-6) on osoitettu osa-alueen kulttuuriympäristön arvokohteet perustuen Museoviraston rekisteritietoihin ja maakuntakaavan aineistoihin.

Kulttuuriympäristön arvokohde (Museovirasto ja maakuntakaava)	Kohde kartalla: Numero ja / tai nimi
Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	RKY 1: Kuopion vankila
Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeä kohde	1: Puutalokortteli, Maaherrank. 35, Hapelähteenkatu 5
Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeä alue	MA 1: Minna Canthin puisto MA 2: Asemakoululta vankilalle
Rakennussuojelualue (maakuntakaava)	SR 1: Kuopion lääninvankila

Kuva 5-6. Maljalahden osa-alueen rajaus, puistotyyppi ja kulttuuriympäristön arvokohteet sekä -alueet (rakennetun kulttuuriympäristön valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat alueet ja kohteet). Rakennusten valmistumisajankohta on merkitty kartalle, mikäli se on ollut rekisteritiedoissa.

Luonnonympäristön suojelu- ja arvokohteet

Hapelähteenpuisto on saneerattu 2010-luvulla alueen leikki- ja lähiliikuntapaikaksi. Kaupunkiluonnon monimuotoisuuden vaaliminen on ollut yhtenä tavoitteena puiston saneeraus-suunnitelmassa. Monimuotoisuus ilmenee muun muassa useiden perhoskasvien, kuten nauhusten ja punalatvojen, käyttämisessä puistoistutuksissa. Minna Canthin puistossa on jäljellä vanhoja hienoja poppeleita. Puistojen läpi Maljalahteen laskee Puijon rinteiltä vetensä keräävä Maljapuro, jossa on viime vuosina talvehtinut paljon sinisorsia.

5.5.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen

Maljalahdelta tunnistettiin seuraavia alueprofiilin eli identiteetin osatekijöitä alueen hoidon, käytön ja kehittämisen tavoitteiden määrittelemiseksi:

- Vankilan ja sairaalan historia 1820-luvulta alkaen, koulumiljöö
- Historialliset puistot: Minna Canthin puisto ja Puropuisto
- Hapelähteenpuiston monimuotoiset istutukset ja virkistyskäyttö

Maljalahden hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät tärkeimmät tavoitteet

- Tiedon jakaminen opasteilla ja digitaalisesti
- Kohteiden esteettömyyden saavuttavuuden kiinnitetään huomiota ja kehitetään kohteen arvot huomioivalla tavalla
- Varmistetaan hyvät kävely- ja pyöräilymahdollisuudet
- Turvataan ja kehitetään vesillä liikkumisen palveluita
- Luonnon monimuotoisuuden sekä ekologisen verkoston ylläpitäminen ja kehittäminen
- Turvataan kulttuuriympäristön arvot

Maljalahden hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät toimenpiteet teemoittain

Kulttuuriympäristön arvot

- Alueen yleisilme, umpikortteliluonne ja katujulkisivut säilytetään. Rakennusten korjaukset toteutetaan rakennusten kulttuurihistoriallinen arvo huomioon ottaen. Piharakennukset säilytetään ja otetaan hyötykäyttöön.
- Laaditaan ohjeet kulttuuriympäristön hoito-, korjaus- ja kunnostustyöhön.

Viheralueet, maisema- ja luontoarvot

- Minna Canthin puisto säilytetään istutettuna ja hoidossa otetaan huomioon sen historiallinen luonne. Huomioidaan hoidossa mm. Minnan patsaan näkyminen.
- Hapelähteen puiston kunnossapidossa ja kehittämisessä huomioitava:

- Perhoskasvien suosiminen istutuksissa.
- Kehitetään puronvarren perennaistutuksia dynaamisen istutusalueen periaatteilla.
- Ratkaistaan Maljapuron virtauksen parantaminen.
- Puron ennallistaminen: Voisivatko nahkaiset palata? (Lajistohavainto ei perustu vahvistettuun faktaan)

Saavutettavuus: liikkuminen ja yhteydet

- Rakennetaan kestävämmäksi nykyinen epävirallinen polku Minna Canthin puiston koillisnurkasta kadulle.

Palvelut ja virkistys

- Huomioidaan alueen palveluiden kehittäminen nuorten tarpeisiin. Skeittipaikkaa on toivottu Hapenlähteenpuiston alueelle. Skeittipaikka voi olla pienimuotoinen ja osa muuta julkista ulkotilaa (Skeittipaikkojen tarveselvitys 2021).

Laaditut suunnitelmat ja selvitykset:

- Kuopion seudun kulttuuriympäristö seutukunnan vahvuudeksi. Kulttuuriympäristöselvitys Kuopion seudun maakuntakaavaa varten. Pohjois-Savon liitto. 2006.
- Kuopion kulttuuriympäristö – Strategia ja hoito-ohjeet. Kuopion kaupunki. 2007.
- Minna Canthin puisto, rakentamissuunnitelmat, 7 kpl. 1994.
- Hapenlähteenpuisto, lähiliikuntapaikka hankesuunnitelma ja yleissuunnitelma. 2008.
- Hapenlähteenpuisto, rakennussuunnitelmat, 21 kpl. 2009 – 2011.

Kansallisen kaupunkipuiston alueelle kuuluvat puisto- ja katumiljöösuunnitelmat on arkistoitu viher- ja virkistysaluesuunnittelun sähköiseen arkistoon suunnitelmanumerolla VIH 2622.

5.6 Valkeisenlammen ympäristö

5.6.1 Osa-alueen kuvaus

Valkeisenlammen ympäristö on laaja kokonaisuus, joka rajautuu pohjoisessa Huhhan- ja Niiralankatuun, idässä Sairaalakatuun ja Alavanhovintiehen. Etelässä alue rajautuu Valkeisenkatuun ja lännessä rajausta reunustaa Niiralan omakoti- ja kerrostaloalueet. Lännessä rajauksen sisällä on entinen vanhainkoti, nykyisin asuinkäytössä oleva Ukkokoti. Rajaus sisältää useita muitakin vanhoja julkisia rakennuksia: Niiralan koulun sekä Kuopion lääninsairaalan rakennuksia. Kaupunginteatteri edustaa modernin ajan rakennusperintöä.

Valkeisenpuisto

Valkeisenpuisto on rakennettu Valkeisenlammen ympärille useassa vaiheessa 1950- ja 1960-luvun taitteessa. Vanhastaan lammen itäranta kuului Hatsalan maihin ja länsiranta Harjulan maihin. Lammen eteläpäähän vuonna 1969 valmistuneen kirkon paikalla oli Alavan hovi, jonka maanmittari Gustaf Thilén rakennutti asuintalokseen 1840-luvulla vuokraamilleen Harjulan torpan maille. Sekä Hatsalan että Harjulan maat siirtyivät kaupungille kohta 1800-luvun puolivälin jälkeen. Lammen kaupunginpuoleiselle rannalle nousivat sen jälkeen sekä lääninsairaalan että kaupunginsairaalan rakennukset. Vanhoissa valokuvissa näkyvät vesipumput ja pyykkilaiturit kertovat lammen tärkeydestä sekä kummankin sairaalan vesihuollolle että hygienialle. Lampi oli tärkeä myös viereiselle kasarmille. Varuskuntavaiheen Kuopiossa eläneet muistavat, miten hevoset tuotiin kasarmilta juomaan lammelle, rannalla sijainneelle hevostenjuotto- ja uittolaitureille. Laitureita oli myös Niiralan puoleisella rannalla 1900-luvun alussa syntyneen asutuksen myötä. Ne ovat hävinneet kun Valkeisenkadun pientalojen tilalle rakennettiin kerrostalot 1950- ja 60-luvun kuluessa.

Minna Canthin kadun puoleiseen poukamaan on siirretty kaupunginsairaalan puistossa ollut veistos Primavera (Kevät) vuodelta 1954 (Heikki Nieminen). Puiston toinen veistos on Kuopion venäläiseen ystävyyskaupunkiin, Pihkovaan, liittyvä kirjailija Aleksandr Pushkinin rintakuva vuodelta 1986 (Oleg Komov). Lisäksi puiston länsirannalla on 2004 valmistunut Antti Immosen ruostumattomasta teräksestä tehty Mökit ja Mäet-veistos. Lammessa vuosikymmenet ollut näyttävä vesisuihku liittyi puolestaan teatterin valmistumiseen kesällä 1963.

Valkeisenlammen itäreunaa reunustaa kallioinen maasto. Alueen pohjoisosassa on Niiralan liikennepuisto. Liikennepuistoa ja Valkeisen puistoa on uudistettu 2000-luvulla. Mittavien muutostöiden tuloksena on syntynyt monipuolinen kaupunkilaisten virkistysalue.

Teatteriaukio

Teatteriaukio on hyvä esimerkki epämääräisen aukion muuttamisesta laatoituksin ja istu- tuksin jäsennellyksi aukioksi. Tätä vuonna 1963 valmistuneen teatteritalon (Luukkonen, Stenroos, Uudistus 2012: Antti Nousjoki) ja muiden rakennusten rajaama kaupunkitilaa korostaa keskeltä kohoava Maria Jotunin muistomerkki, seitsemän metrin korkuinen alumiinisäleveistos vuodelta 1982 (Raimo Utriainen). Aiemmin jo uusitun aukion istutusten äärellä teatteritalo on saneerattu ja laajennettu vuonna 2014.

Sairaala

Alueella on valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä. Valkeisenlammen rannalla sijaitsevat niin entiset lääninsairaalan kuin kansallisen kaupunkipuiston rajauksen ulkopuolelle jäävät kaupunginsairaalan sekä lähistöllä myös Alavan sairaalan rakennusryhmät todistavat Kuopion asemaa merkittävänä sairaalakaupunkina.

Valkeisenlammen miljööseen liittyy kiinteästi ympäristön rakennetut alueet, joista arvokaimmat ovat lammen itärannalla oleva entisen lääninsairaalan rakennusryhmä ja lammen pohjoispäässä olevat entinen vanhainkoti, Niiralan koulu ja teatteri sekä "Ukkokoti" Valkeisenlammen länsirannalla.

Lääninsairaalan rakennuksista ensimmäinen, punatiilinen sairaala valmistui syksyllä 1877 (E. B. Lohrman). Kauppakadun päähän rakennettiin vuonna 1910 uusi sairaalarakennus (Florentin Granholm ja Magnus Schjerfbeck). Talouskellari ja uusi ulkorakennus valmistuivat vuonna 1911. Samalla kymmenluvulla valmistui vielä (E. A. Kranck) sauna- ja pesutuparakennus. Samoihin aikoihin suunniteltiin myös talousrakennus ja kaksikerroksinen taloudenhoitajan ja lääkärin asuinrakennus. Entisen lääninsairaalan viimeisin laajennus on Kuopion terveydenhuolto-oppilaitoksen ajalta 1990-luvun alusta, jolloin Valkeisenkadun varteen valmistui funkishenkinen rakennus (Pekka Pitkänen), mikä on sittemmin purettu.

Vastapäätä kirkkoa, lammen pohjoispäässä ovat vuodelta 1927 vanhainkoti (Oiva Kallio) ja Niiralan koulu 1926 (Armas Lindgren ja Bertel Liljeqvist). Valkeisenlammen länsirannalla on 1915 - 1917 valmistunut "Ukkokoti" (Väinämö Killinen).

Maisema

Valkeisenlammen ympäristön maisemakuvallinen arvo muodostuu harvinaisen avoimen kaupunkitilan muodostavasta lammesta puistoineen ja sen ympäristön kerroksellisesta rakennetusta ympäristöstä. Itäosan kallioseinä rajaa puiston vilkkaasta tieympäristöstä. Valkeisen etelärannalta aukeaa näkymälinja Puijolle ja länsirannalta näkymälinja ydinkeskustan yli. Kaupunginteatteri toimii alueen maamerkinä ja hierarkkisena pisteenä.

5.6.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus

Valkeisenlammen ympärille sijoittuvat puistoalueet ovat asemakaavoissa merkinnöillä Pi istutettava puistoalue sekä VP puisto. Lammen pohjoispuolelle sijoittuu palloilukenttä Up, koilliseen teatterin huvi- ja viihdetarkoituksia palvelevien rakennusten korttelialue YV sekä Niiralan koulun opetustoimintaa palveleva korttelialue YO. Lammen itäpuolelle sijoittuu entisen lääninsairaalan kortteli, jossa on toiminut myös Savonia-ammattikorkeakoulu. Asemakaavassa koko Lääninsairaalan alue on merkinnällä ALP: Asuin-, liike-, toimisto- ja palveluasumusrakennusten korttelialue. Asemakaavan mukaisesti on korttelin vanhoja rakennuksia muutettu asuinkäyttöön ja aluetta on täydennysrakennettu.

Ainoastaan lääninsairaalan kortteli on yksityisessä omistuksessa, muut ovat Kuopion kaupungin omistuksessa.

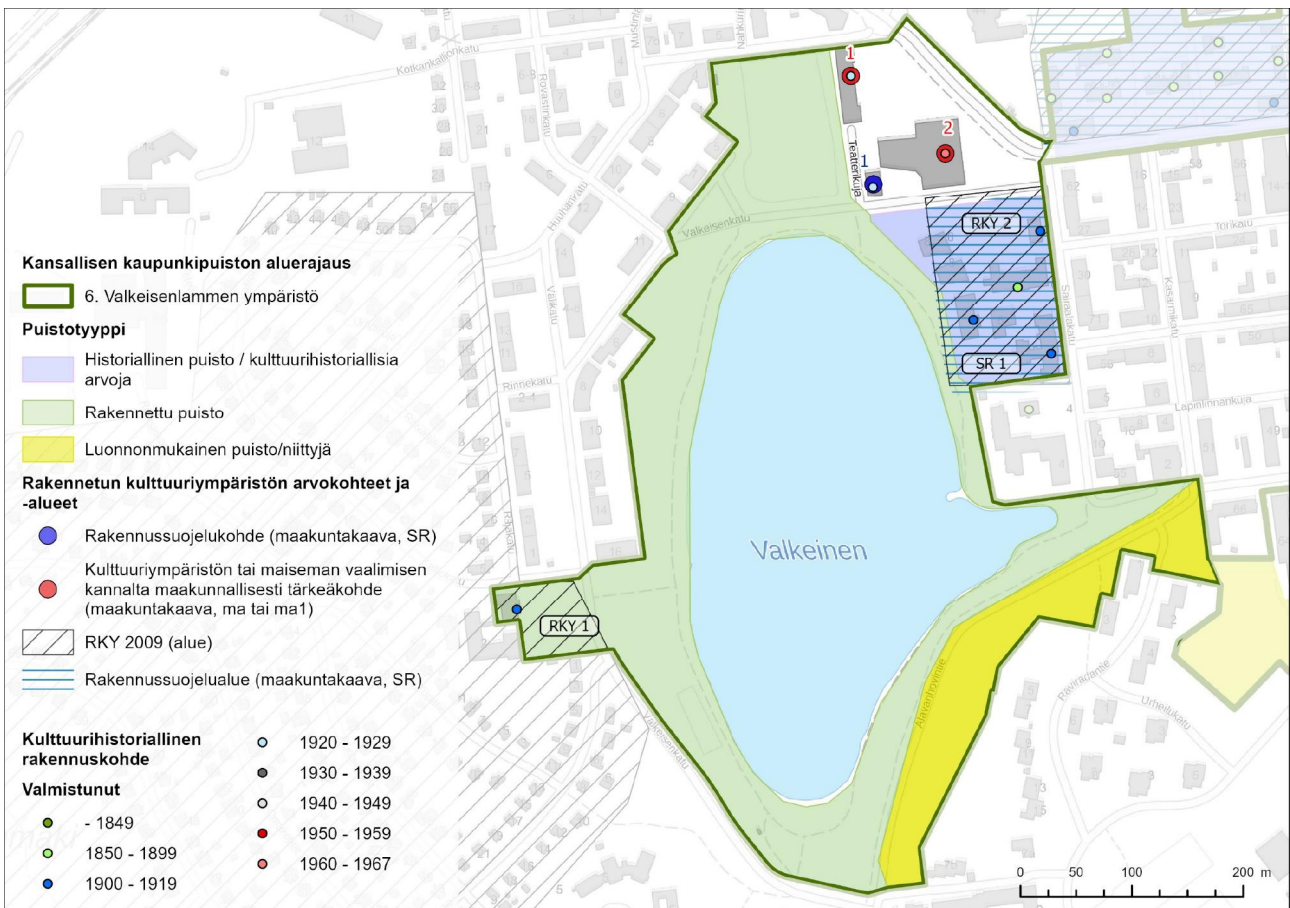
5.6.3 Suojelu- ja arvokohteet

Kulttuuriympäristön suojelu- ja arvokohteet

Maakuntakaavassa vanhainkoti on rakennussuojelukohde (sr 11.1109 Vanhainkoti, Valkeisenkatu 3) ja Lääninsairaalan alue rakennussuojelualue (SR 11.1009 Kuopion terveydenhuolto-oppilaitos). Lammen pohjoispuolella oleva Valkeisenkadun vanhainkoti ja länsilaidalla oleva "Ukkokoti" ovat asemakaavassa merkinnällä sr-1.

Kaikki osa-alueen asema- ja yleiskaavojen rakennetun kulttuuriympäristön suojelumerkin-
nät on esitetty liitteen 1 kartoilla ja kohdeluettelossa. Seuraavassa taulukossa ja kartalla
(Kuva 5-7) on osoitettu osa-alueen kulttuuriympäristön arvokohteet perustuen Museoviras-
ton rekisteritietoihin ja maakuntakaavan aineistoihin.

Kulttuuriympäristön arvokohde (Museovirasto ja maakuntakaava)	Kohde kartalla: Numero ja / tai nimi
Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	RKY 1: Niiralan tyypitaloalue RKY 2: Kuopion lääninsairaala
Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeä kohde	1: Niiralan koulu 2: Kaupunginteatteri
Rakennussuojelukohde (maakuntakaava)	1: Vanhainkoti

Kuva 5-7. Valkeisenlammen ympäristön osa-alueen rajaus, puistotyyppi ja kulttuuriympäristön arvokohteet sekä -alueet (rakennetun kulttuuriympäristön valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat alueet ja kohteet). Rakennusten valmistumisajankohta on merkitty kartalle, mikäli se on ollut rekisteritiedoissa.

Luonnonympäristön suojelu- ja arvokohteet

Valkeisenpuisto toimii viherkäytävänä Väinölänniemeltä Ison hautausmaan ja Puijon suuntaan. Puisto on saneerattu 2000-luvulla. Puistosaneerauksessa on kiinnitetty huomiota luonnon monimuotoisuuden lisäämiseen muun muassa kasvivalinnoilla. Puistoon on istutettu laaja ruusutarha ja runsaasti perhosille mieleisiä mesikasveja, joita on myös teatteriaukion uusituissa perennaryhmissä. Puiston maisemallisia ominaispiirteitä ovat kerroksellinen puusto, havu- ja lehtipuiden vuoropuhelu sekä runsas pensasto.

Puiston keskellä sijaitsevalla lammella on erittäin suuri maisema- ja virkistysarvo: lammen rannalla on uimaranta, ulkoilureitti, peli- ja leikkialueita. Valkeinen kuuluu pienvesien kunnostusohjelman prioriteetiltaan tärkeimpiin kohteisiin. Lammen veden laatu on pysynyt melko hyvänä, joskin pohjan lähellä on ajoittain ollut hapettomuutta. Veden laadun seurantaa ja hapetusta jatketaan: sedimentti saadaan pidettyä ravinteita hyvin vastaanottavana ja epämiellyttävien leväkukintojen riskiä voidaan hallita. Valkeisen kalasto on myös runsas ja tarjoaa vapakalastajille jopa Suomen mittakaavassa erityisen kohteen. Erikoisuutena ovat mm. siihen istutettu sampi ja luontaisesti lisääntyvä suutari, joita varsinkin lajikalastajat ympäri Suomea käyvät pyytämässä. Valkeisella järjestetään useita kalastustapahtumia, joista suurimpana on Kalastuspäivä toukokuussa, joka kokoaa alueen koululaisia (esim. vuonna 2016 50 bussilastillista + lähikoulujen omakyytiläiset) alueelle istutetun kirjolohen kalastukseen.

5.6.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen

Valkeisenlammen ympäristössä tunnistettiin seuraavia alueprofiilin eli identiteetin osatekijöitä alueen hoidon, käytön ja kehittämisen tavoitteiden määrittelemiseksi:

- Näyttävät, historialliset (julkiset) rakennukset lampimaisemassa
- 1950-luvulta alkaen rakentunut puisto on monipuolinen viherrakenteeltaan ja toiminnoiltaan
- Viherkäytävä Väinölänniemeltä Valkeisenlammelle ja siitä edelleen Ison hautausmaan ja Puijon suuntaan

Valkeisenlammen hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät tärkeimmät tavoitteet

Kulttuuriympäristön arvot

- Alueen nykyisten arvorakennusten säilyttäminen.
- Kulakalle ja liikennepuisto säilytettävä

Viheralueet, maisema- ja luontoarvot

- Kunnossapidetään monimuotoista kasvillisuutta suosien kotimaisia taimia ja perhoskasvillisuutta.

- Valkeisenlammen suihkulähteen palauttaminen; Muailman hienoin suihkulähde.
- Tehostetaan roskien sekä koirien jätösten keräämistä lisäämällä roska-astioiden kokoa ja / tai tyhjennysväliä.
- Kasvillisuuden uusimisen yhteydessä valitaan nykyisiä katemuoveja ekologisempi katemateriaali. Nykyiset katemuovit voisi peittää kuorikatteella.
- Valaistuksen kehittäminen puistoalueella:
  - Kunnostetaan alueen erikoisvalaistus.
  - Esteettömän alueen reitin valaiseminen
  - Valaistuksella taideteokset esiin

Saavutettavuus: liikkuminen ja yhteydet

- Kehitetään esteetöntä puistoa ja lähikalastuskohdetta: turvallisesti pyörätuolilla laiturille, inva-WC.
- Kehitetään käveltävä ja lenkkeiltävä yhteys Valkeisenlammen ja Aarneenpuiston välille Mölymäen kautta viherkäytävää pitkin.

Palvelut ja virkistys

- Mahdollistetaan alueelle kioskin / kahvilan / ravintolan rakentaminen. Toivottuja sijainteja: kahvila / kioski lasten leikkipuiston läheisyyteen, teatterin ulkopuolelle ravintola, entiselle sairaala-alueelle.
- Kehitetään liikennepuiston ja Valkeisenpuiston välistä kenttää: mm. kuntoilu, pumptrack, pelikenttä.
- Palautetaan mahdollisuuksien mukaan lammelle luistinrata ja jääteokset. Huomioitava, että lammessa on hapetus käynnissä, mikä heikentää jäätä hapettimen lähialueella.

Laaditut suunnitelmat ja selvitykset

- Valkeisenpuisto, yleissuunnitelma. 1997.
- Valkeisenpuisto, rakentamissuunnitelma n. 80 kpl. 1997 - 2005.
- Valkeisenpuisto, leikkipaikan rakentamissuunnitelma, 8kpl. 2017.
- Valkeisenpuisto, yleisövesi rakentamissuunnitelma, 7 kpl. 2018.
- Valkeisenpuisto, uimarannan auringonotto patio rakennesuunnitelma, 7kpl. 2020.
- Valkeisenkadun katusuunnitelma. 2004 - 2005.
- Liikennepuiston rakentamissuunnitelma, 15 kpl. 2017.

Kansallisen kaupunkipuiston alueelle kuuluvat puisto- ja katumiljöösuunnitelmat on arkistoitu viher- ja virkistysaluesuunnittelun sähköiseen arkistoon suunnitelmanumerolla VIH 2622.

5.7 Kasarmi, entinen paloasema, Sankaripuisto ja Puistokatu

5.7.1 Osa-alueen kuvaus

Kasarmi

Kasarmialue kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin ja on myös maakuntakaavassa suojelualueena (SR 11.1008). Se koostuu sekä 1880-luvun alussa silloisten läänien pääkaupunkeihin samanlaisilla piirustuksilla (A. Boman / L. I. Lindqvist) rakennetuista puisista tarkk'ampuja -pataljoonien että 1910-luvun puolivälin aikana Venäjän armeijan lisääntyneille joukoilleen rakennuttamista, rakennuskantaa täydentävistä, venäläisten insinöörien suunnittelemissa punatiilisistä asuin- ja kasarmirakennuksista. Kasarmialueen erikoisuutena onkin sen pitkä sotilaskäyttö Ruotsin vallan ajalta alkaen aina Suomen itsenäisyyden jälkeiseen sotilaskäyttöön. Kasarmialueen runsas vanha puusto täydentää rakennuskantaa.

Kansallisen kaupunkipuiston aluerajaukseen sisältyy Niiralankadun, Tulliportinkadun, Puistokadun ja Suokadun välissä sijaitseva puukasarmirakennusten muodostama kokonaisuus, johon sisältyy kaksi tiilirakennusta. Alueelle alun perin rakennetuista lähes 30 puisesta asuin- ja kasarmirakennuksesta on jäljellä kymmenen.

Alueen sotilashistoria ulottuu vuoteen 1695, jolloin 1550-luvulta lähtien tunnettu Hatsalan tila hankittiin Savon jalkaväkirykmentin haltuun. Erytystä merkitystä alueelle antaa sen pitkä historia sotilaskäytössä, joka alkaa vuodesta 1718, jolloin alueella oli Savon Kuopion komppanian kapteenin virkatalo. Myös Ruotsin vallan jälkeisen autonomian ajan Kuopion 5. tarkk'ampujapataljoona oli majoitettu Hatsalan nummelle. Sen rakennuksista näyttävin, 700 henkeä vetäväksi teatteriksi muutettu maneesi Tulliportinkadun kohdalla, purettiin 1870-luvun lopulla, kun Kuopion tarkk'ampujapataljoonan kasarmialueen rakentaminen alkoi.

Alueen nykyinen puisto perustuu August Bomanin Suomen intendentinkonttorissa Kuopion 5. tarkk'ampujapataljoonan aluetta varten laatimiin piirustuksiin, joihin sisältyvät myös rakennuksia ympäröivät nurmikentät puuistutuksineen. Itsenäisen Suomen käytössä kasarmialue oli vuoteen 1963, jolloin varuskunta siirtyi pois Kuopiosta Kajaaniin ja pääosa rakennuksista jäi tyhjilleen. Kasarminpuisto on avautunut kaupunkilaisille vasta tuolloin. Savon rykmentin Kuopion komppanian rakennuksista viimeiset purettiin vasta 1960-luvulla uimahallin rakennustöiden yhteydessä. Vuonna 1972 kaupungin ja valtion välillä toteutuneen maanvaihdon jälkeen pääosa kasarmialueesta siirtyi kaupungille ja sen virastojen käyttöön.

Kasarmpuiston keskiviheriön puiden katveeseen, siinä aiemmin sijainneen soittopaviljongin tuntumaan on vuonna 1963 pystytetty muistomerkki kertomaan alueella toimineesta varuskunnasta ja sen joukko-osastoista. Sen läheisyydessä on Kuopiota talvi- ja jatkosodassa puolustaneiden muistomerkkinä ilmatorjuntatykki ja muistolaatta (1997). Väinö Lätin tekemä sotien 1939 - 1945 muistomerkki on vuodelta 1987 ja entisen upseerikerhon julkisi-

vussa on upseerikerhon muistolaatta vuodelta 1985. Tulliportinkadun ja Puistokadun kulmauksessa sijaitsevan punatiilisen kasarmirakennuksen päätyseinässä on Mannerheim-ristin ritarin, kenraalimajuri Einar Vihman pronssinen muistoreliefi (Erkki Korhonen, 1992). Toisen kasarmialueella sijaitsevan tiilirakennuksen Tulliportinkadun puoleisessa seinässä on talossa asuneen everstiluutnantti ja Mannerheim-ristin ritarin Eino Hjalmar Kuvajan muistolaatta vuodelta 2003.

Multimäki / Hatsalan hautausmaa / Sankaripuisto

Alueen vanha nimi on Multimäki / Multamäki ja se oli tarkoitettu toriksi vuoden 1787 asemakaavassa. Hatsalan hautausmaa perustettiin 1811 ruutukaava-alueen luoteiskulmaan kaupunki- ja maaseurakunnan yhteiseksi hautausmaaksi ja oli käytössä 1860-luvulle saakka. Hatsalan hautausmaa on kiinteä muinaisjäännös. Alue on Kuopion kaupungin keskustan vanhin säilynyt hautausmaa: sinne on haudattu kaupunkilaisia aina 1860-luvulle saakka. Alueen aukiosuunnitelma on vuodelta 1873 (C. R. Dahlström). Myöhemmin alue on tunnettu myös Hatsalan hautausmaana ja puistona.

Hautausmaan halki rakennettiin pohjois-etelä -suuntainen pääkäytävä, jonka molemmiin puolin sijaitsivat hauta-alueet, sukuhaudat etelässä ja rivihaudat pohjoisessa. Tämä noin 1,5 hehtaarin hautausmaa-alue riitti seurakunnan tarpeisiin 30 vuotta. Hautausmaan rajaamisella ja pengertämisellä nykyiseen kokoonsa 1920-luvun lopulla oli suuri vaikutus kaupunkikuvaan. Aiemmin katualueet Suokadulla, Hatsalankadulla ja Tulliportinkadulla olivat olleet kapeammat, eikä Ajurinkatua ollut avattu hautausmaan kohdalla.

Nimi Sankaripuisto on alueelle annettu hautausmaan lounaiskulmaan haudattujen talvi- ja jatkosodan sankarivainajien johdosta; tie Hatsalan hautausmaasta sankaripuistoksi syntyi seurakunnan päätöksellä talvisodan syttymisen jälkeen. Talvi- ja jatkosodan sankarivainajia, kentälle jääneitä sekä Kuopion pommituksissa kuolleita on sankarihautoihin siunattu 630. Viimeinen sankarihautaus tapahtui vuonna 1961. Sankarihauta-alueen suunnitelman laati arkkitehti Seppo Ruotsalainen ja Haavoittunut sotilas -muistopatsaan (1951) teki kuvanveistäjä Essi Renvall. Puistossa on myös muistomerkki Karjalaan jääneille vainajille (1960).

Puistossa on edelleen vanhoja hautoja takorautaisine aitauksineen ja risteineen, jotka luovat ajallista syvyyttä kookkaiden mäntyjen ja sankarimuistomerkkien ohella ja kertovat maakunnallisesti merkittävästä kulttuurihistoriasta. Muinaisjäännökseksi katsotaan ainakin torin kaakkoiskulma, jossa pääosa 1800-luvun hautamuistomerkeistä sijaitsee. Hautausmaa-alue on myös valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Paikan nimen historiallinen asu näkyy edelleen kaupunginosan nimessä.

Tulliportinkadun puistikot

Aapelin- ja Lehmuspuidon asemakaavallinen historia ulottuu 1920-luvulle. Aiemmin puistoja on nimetty yhteisesti Hatsalanpuistikoksi (asemakaava 1949), paikalliset nimittävät sitä Ollinpuistikoksi. Puiston reunassa olevat puistolehmuksiset ovat noin 70-vuotiaita. Puiston

asemakaavallinen nimi on muutettu 1990-luvulla, kun puistoon asennettiin Kuopion kaupungin tilaama kirjailija Simo Puupposen - taiteilijanimeltään Aapeli - muistomerkki. Teos on nimeltään "Hyvän tuulen voima" (Kari Juva 1989).

Puistokatu

Puistokadun itäreunalla on yksi harvoista vielä jäljellä olevista laajemmista vanhojen puutalojen muodostamista katunäkymistä: puutalovaltaiset korttelit muodostavat yhtenäisen vanhan puukaupunkimiljöön. Arvokas rakennuskanta ulottuu myös Torikadun, Kauppakadun ja Minna Canthin kadun suuntaan. Miljöötä täydentävät Minna Canthin kadun ja Hatsalankadun varrelle sijoittuvat Kukkosen leipomon rakennukset vuosilta 1850 ja 1902. Puistokadun ja Minna Canthin kadun risteyksessä sijaitsee maakunnallisesti merkittävä Puistokoulu piharakennuksineen 1800-luvun lopusta (Eskil Hindersson). Puistokadun varrella on vierekkäin Vinkkelinä (1913) ja Järjestötalona (1800- ja 1900-lukujen vaihe) tunnetut kaksi puutaloa (Hannes Väänänen), jotka nykyisin ovat nuorisokeskuksen käytössä. Kauppakadun ja Puistokadun rajaamalla tontilla sijaitsevat puutalot vuodelta 1895 ja 1900 ovat päiväkotikäytössä. Torikadun varrella sijaitsevat vuonna 1898 valmistunut kulmatalo (Henrik Vepsäläinen) sekä Hatsalankatuun rajautuva kulmatalo on vuodelta 1902 (Sampo Kokkonen). Tontin takaosassa on Torikujana tunnettu aittarivi (Henrik Vepsäläinen).

Puurakennusten muodostaman kokonaisuuden jatkeena on 1920-luvun rakentamista edustava miljöö: matalat kivitalot muodostavat merkittävän kulmauksen vilkkaasti liikennöidylle Puistokadulle ja Tulliportinkadulle. Entinen paloasema ja poliisilaitos on valmistunut vuonna 1928 (Juho Nykänen). Maakunnallisesti merkittävässä rakennuksessa kuvastuu 1920-luvun klassismi julkisivuissa, symmetrisyydessä ja tornissa. Sen edessä on Pauno Pohjolaisen teos Keko (2014).

Puistokadun ja Tulliportinkadun kulmaukseen vuonna 1927 valmistunut Voiporttina tunnettu rakennus (Hannes Väänänen) tuli aluksi Kuopion autokeskuksen käyttöön ja edelleen vuonna 1930 Kuopion karjanmyyntiosuuskunnalle toimien lihanjalostuslaitoksena aina 1950-luvulle saakka.

Myllykallionpuisto ja Hovioikeus

Puistokadun varteen jäävän Myllykallionpuiston 1960-luvun lopulla laaditun puistosuunnitelman mukaisia istutuksia on täydennetty 1980-luvulla uusien istutuksien Itä-Suomen hovioikeuden yläpuoliseen rinteeseen rakennuksen valmistuessa.

Julkisten rakennusten huomionarvoista, modernimpaa betoniarkkitehtuuria edustaa osoitteessa Minna Canthin katu 64 vuodelta 1968 oleva Itä-Suomen hovioikeus (Heikki Castrén & Co, puolikaaren muotoinen laajennusosa Juhani Pallasmaa, 1991). Rakennus on peruskorjattu 2016.

Maisema

Maisema- ja kaupunkikuvallisena erityispiirteenä on esimerkiksi Puistokadun itäreunan vanhojen puutalojen rajaama katutila. Myös Tulliportinkatu ja Kauppakatu ovat näkymiltään merkittäviä pääkatuja. Puistokadun puukujanne on kaupunkikuvallisesti merkittävä.

5.7.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus

Kasarmialueen puutalot sijoittuvat asemakaavassa Y-5/s yleisten rakennusten korttelialueelle, jolla ympäristö säilytetään. Sankaripuiston alue on asemakaavassa EH-merkinnällä (hautausmaa-alue). Entinen poliisi- ja paloasema sijoittuvat asemakaavassa hallinto- ja vi-rastorakennusten korttelialueelle (YH-2). Tulliportinkadun eteläpuoliset Aapelinpuisto ja Lehmuspuisto ovat asemakaavassa VP- ja Pi-merkinnöin (VP = puisto ja Pi = istutettava puistoalue). Myllykallionpuisto on asemakaavassa merkinnällä VP.

Tulliportinkadun ja Kauppakadun väliset kaksi kortteliä saivat vuonna 2018 voimaantul-leessa asemakaavassa ALY-6 -merkinnät: Asuin-, liike- ja toimistorakennusten sekä yleisten rakennusten korttelialue. Voiportin kivinen rakennus 1920-luvulta muutettiin asuinkäyttöön ja suojeltiin, ja sen vieressä sijainneen huoltoaseman paikalle rakennettiin asuinkerrostalo. Myös eteläisemmästä korttelista purettujen 1950-luvun asuintalojen ja pysäköintialueen ti-lalle rakennettiin uudisrakennukset.

Kauppakadun ja Lapinlennankadun välinen nuorisokeskuksen kortteli on asemakaavassa merkinnällä Y-3: Yleisten rakennusten korttelialue kaupungin tarpeisiin. Puistokoulun kort-telilla on asemakaavamerkintä YO-4: Opetustoimintaa palvelevien rakennusten kortteli-alue. Kukkosen leipomon rakennukset Minna Canthin kadun varrella kuuluvat asemakaa-vassa AL-40 -alueeseen: Asuin-, liike- ja toimistorakennusten korttelialue.

Alue on pääosin kaupungin, osittain valtion (poliisilaitos-paloasema, hovioikeus) ja kuntayh-tymän omistama (hautausmaa).

5.7.3 Suojelu- ja arvokohteet

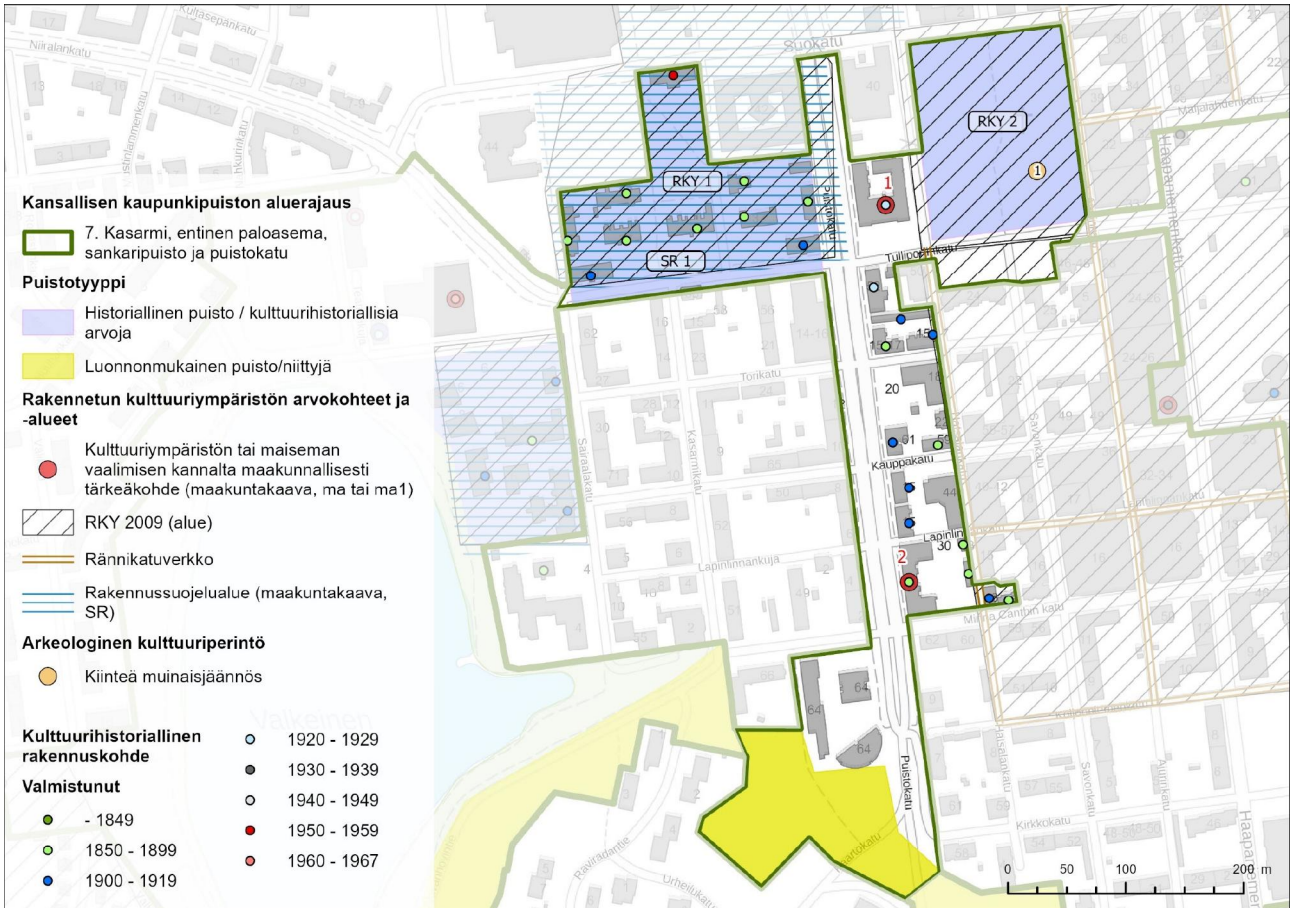
Kulttuuriympäristön suojelu- ja arvokohteet

Puistoilla ei ole suojelumerkintää asemakaavoissa. Entisen kasarmialueen puurakennukset kuuluvat asemakaavan korttelialueeseen, jolla ympäristö säilytetään. Maakuntakaavassa Kuopion kasarmialue on rakennussuojelualue.

Kaikki osa-alueen asema- ja yleiskaavojen rakennetun kulttuuriympäristön suojelumerkin-nät on esitetty liitteen 1 kartoilla ja kohdeluettelossa. Seuraavassa taulukossa ja kartalla (Kuva 5-8) on osoitettu osa-alueen kulttuuriympäristön arvokohteet perustuen Museoviras-ton rekisteritietoihin ja maakuntakaavan aineistoihin.

Kulttuuriympäristön arvokohde (Museovirasto ja maakuntakaava)	Kohde kartalla: Numero ja / tai nimi
Arkeologinen kulttuuriperintö	Kiinteä muinaisjäännös 1: Hatsalan hautausmaa, historiallinen, hautapaikat (1000030431)
Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	RKY 1: Kuopion kasarmialue RKY 2: Kuopion Iso hautausmaa (sis. Sankari-puisto)

Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeä kohde	1: Verotoimisto, entinen palo- ja poliisilaitos 2: Puistokoulu
Rakennussuojelualue (maakuntakaava)	SR 1: Kuopion kasarmialue

Kuva 5-8. Kasarmin ym. osa-alueen rajaus, puistotyyppi ja kulttuuriympäristön arvokohteet sekä -alueet (rakennetun kulttuuriympäristön valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat alueet ja kohteet, arkeologinen kulttuuriperintö). Rakennusten valmistusajankohta on merkitty kartalle, mikäli se on ollut rekisteritiedoissa.

Luonnonympäristön suojele- ja arvokohteet

Ydinkeskustan ruutukaava-aluetta reunustava Kasarmipuisto on osa virkistys- ja ulkoilukäytössä olevaa viherkäytävää, joka ulottuu Väinölänniemeltä ja Kuopionlahdelta asti Ison hautausmaan ja Puijon suuntaan. Alue on viherrakenteeltaan yhtenäinen, laaja puisto- ja virkistysympäristö, joka sisältää puistoarkkitehtonisesti ja esteettisesti merkittäviä viheralueita.

Kasarmipuistossa on vielä jäljellä jonkin verran vanhoja puita, jotka monipuolistavat aluetta. Yli sata vuotta rakentamisen jälkeen Kasarminpuistoa hallitsevat vanhat lehtikuusiryhmittä. Tulliportinkadun puoleisella reunalla huomio kiinnittyy Suomen suurimpaan berliinipoppeliin. Kolmihaarainen puujättiläinen on yli 35 metriä korkea ja tyvestä mitattuna rungon ympärysmitta on yli 700 cm.

5.7.4 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen

Kasarmilta ympäristöineen tunnistettiin seuraavia alueprofiilin eli identiteetin osatekijöitä alueen hoidon, käytön ja kehittämisen tavoitteiden määrittelemiseksi:

- Hatsalan hautausmaa (perustettu 1811) on keskustan vanhin säilynyt hautausmaa, nykyään tunnettu nimellä Sankaripuisto
- Historialliset arvorakennukset Kasarmialueella sekä Puistokadun varressa, jossa myös vanhojen puutalojen korttelit
- Hautausmaan ja kasarmialueen vanhat puut ja Myhkyrinpuiston luonnonmukaiset alueet tärkeitä viherverkoston osia

Kasarmin ympäristöineen hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät tärkeimmät tavoitteet

- Tiedon jakaminen opasteilla ja digitaalisesti
- Kohteiden esteettömyyden saavuttavuuden kiinnitetään huomiota ja kehitetään kohteen arvot huomioivalla tavalla
- Varmistetaan hyvät kävely- ja pyöräilymahdollisuudet
- Luonnon monimuotoisuuden sekä ekologisen verkoston ylläpitäminen ja kehittäminen
- Turvataan kulttuuriympäristön arvot

Kasarmin ympäristöineen hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät toimenpiteet teemoittain

Yleiset

- Puistokadun varren asemakaavojen tarkistaminen. Kaavamuuostarpeiden ilmeessä huomioidaan erityisesti rakennetun kulttuuriympäristön säilytystavoitteet.

Kulttuuriympäristön arvot

- Laaditaan ohjeet kulttuuriympäristön hoito-, korjaus- ja kunnostustyöhön. Huomioidaan kasarmialueen kehittämiseen liittyvät opinnäytetyö ja diplomityö.

- Täydennysrakentamisen mahdollisuus tutkitaan kaavassa. Kaavassa kiinnitetään erityistä huomiota mahdollisen täydennysrakentamisen yhteensovittamiseen suhteessa ympäristöön, mm. materiaalien ja värien käytön osalta.

Viheralueet, maisema- ja luontoarvot

- Vanhojen puiden suojelu, katupuiden / kujanteiden säilymisen varmistaminen mm. Puistokadulla.

Saavutettavuus: liikkuminen ja yhteydet

- Kehitetään käveltävä ja lenkkeiltävä yhteys Valkeisenlammen ja Aarneenpuiston välille Mölymäen kautta viherkäytävää pitkin. Parannetaan olevia reittejä ja varmistetaan Myllykallion katojen säilyminen.

Palvelut ja virkistys

- Kehitetään levähtämistä kadulla lisäämällä penkkejä tai muita istumispaikkoja.
- Kasarmialueen kehittäminen kokonaisuutena, kulttuurihistoriaan perustuen ja kulttuuriympäristön arvoja säilyttäen:
  - Kulttuuriympäristöarvot tutkitaan ja tunnistetut arvot huomioidaan päätöksenteossa.
  - Kasarmirakennusten jatkokäytön varmistaminen, etenkin kun kaupunki on niistä luopumassa.
  - Kehitetään kasarmialueesta Kuopion Verkatehdas tai tallipiha, jossa on mahdollisuus yritystoiminnalle.
  - Vossikkahevososen jaloittelualue
  - Olemassa olevan rakennuskannan uusiokäyttö: Kasarmin päiväkodille uusi live-musiikin tila kuopiolaisille, sinne sopii myös ulkolava, myös treenitiloja bändeille kaivataan.
  - Mahdollinen yhteistyö viereisen teatterin kanssa

Laaditut suunnitelmat ja selvitykset

- Ollinpuisto, istutussuunnitelma. Kuopion kaupungin teknisen viraston rakennusosaston puistotoimisto. 6.8.1985.
- Kuopion seudun kulttuuriympäristö seutukunnan vahvuudeksi. Kulttuuriympäristöselvitys Kuopion seudun maakuntakaavaa varten. Pohjois-Savon liitto. 2006.
- Kuopion kulttuuriympäristö – Strategia ja hoito-ohjeet. Kuopion kaupunki. 2007.
- 'Leipomosta loftiksi'. Suunnitelma kasarmirakennuksen muuttamisesta asuinkäyttöön. Petteri Rintamäki. Oulun yliopisto, arkkitehtuurin tiedekunta, diplomityö. 10.5.2016.
- Kuopion kasarmialue. Kasarmialueen eteläosan kehittäminen ja rakennusten käyttötarkoitusten muutoksien tutkiminen. Kati Ukkonen. Savonia-ammattikorkeakoulu, tekniikan ja liikenteen ala, opinnäytetyö. 28.4.2019.

- Kuopion kasarmialueen ympäristön suunnittelun lähtökohdat ja kehityisperiaatteet. Maija Pelkonen. Oulun yliopisto, teknillinen tiedekunta, arkkitehtuuri, diplomityö. 23.11.2020.
- Kasarmipuiston yleissuunnitelma ja selostus, 3 kpl. 2017.
- Kasarmipuiston rakentamissuunnitelma, 7 kpl. 2018.

Kansallisen kaupunkipuiston alueelle kuuluvat puisto- ja katumiljöösuunnitelmat on arkistoitu viher- ja virkistysaluesuunnittelun sähköiseen arkistoon suunnitelmanumerolla VIH 2622.

5.8 Saaristo

5.8.1 Osa-alueen kuvaus

Kuopion kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvassa Keski-Kallaveden saaristossa luonteenomaista on maanpäällinen ja osittain vedenalainen harjujakso, joka ulottuu Ritoniemestä Papinsalon ja Iivarinsalon kautta Väinölänniemelle ja jatkuu edelleen kohti Kuopion toria ja edelleen Pohjois-Kallavedelle aina Reposaareen asti. Harju on paikallisesti merkittävä geologinen kokonaisuus.

Kuopion kansallisen kaupunkipuiston alueella Keski-Kallaveden saaristossa on arkeologisen kulttuuriperintöön kuuluen kolme tunnettua, kiinteää muinaisjäännöstä, jotka ovat Iivarinsalon ja Luukonsaaren varhaismetallikautiset (ajalta 1900 eKr. - 300 jKr.) asuinpaikat ja Hukkasen varhaismetallikautinen lapinraunio: kallioiseen maastoon rakennettu hautaröykkiö. Kaupunkipuiston alueella on myös kaksi muuta kulttuuriperintökohdetta: Tiilisaaren ja Säyneensalon edustoilla on historialliset alusten hylät. Varvisaaren edustalla tunnetaan mahdollinen muinaisjäännös, joka lienee aluksen hylky.

Keski-Kallaveden saariston alue oli Ruotsin vallan ajan lahja uudelle kaupungille: ajan saatossa se on mahdollistanut alueen ottamisen laajaan virkistyskäyttöön ja luonut pohjan Natura-alueen muodostumiselle. Saaristolla oli hevoskyydin aikaan suuri merkitys Kuopiosta Vehmersalmen kautta Heinävedelle vieneen talvitien suojana.

Kansallisen kaupunkipuiston alueen saaristo on keskeisiltä osiltaan laajalti rakentamaton ja sikäli se on myös arvokas luonto- ja virkistysalue. Hietasalonsaaren virkistyskäytön historia ulottuu yli sadan vuoden taakse. 1900-luvun puolella välissä maanomistajista niin kaupunki kuin seurakuntakin ryhtyivät vuokraamaan joistakin saarista mökkitontteja. Näitä mökkikäytössä olevia saaria ovat mm. Ollinsaaret, Pajuluodot ja osa Hietasalosta. Mökkisaarista osa on kansallisen kaupunkipuiston rajauksen sisäpuolella. Saariston mökit ovat luonteeltaan perin vaatimattomia, mutta lähempänä kaupunkia on joitakin saaria, missä vapaa-ajan asutuksen rakennuksissa on jo vahvasti huvilamaisia piirteitä. Vesistömaisemassa tyypillisiä ovat rantaviivan vanhat (punaiset) saunat. Erikoisuutena tulee mainita, että Kuopion kaupungin toinen päävedenotto sijoittuu Hietasalonsaareen.

Kallaveden suurimpia saaria edustaa Iivarinsalo, jonka nykyinen asutus tunnetaan viime vuosisadoilta. Hauto-Koistissa oleva vanha kalamaja on toiminut mm. metsänvartijan asuntona. Kuusi-Koistin kalamaja on peräisin 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta. Kallaveden vesistöjen kalamajoilla on pitkät historialliset perinteet lähtien kalasaunoista, joita kaupunkilaiset luvattomasti rakensivat 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Vasta vuonna 1926 kaupungin puolesta suhtauduttiin myönteisesti kalamajojen rakentamiseen, ”koska sen kautta kalastajat saivat tilaisuuden keittämiseen ja lämmittämiseen ja tällä tavalla vältettäisiin avotulien teko”.

Kallaveden suurimmissa saarissa on pystynyt harjoittamaan myös maanviljelystä. Keski-Kallaveden isoimmat saaret ovat olleet ympäri vuoden asuttuja, ensin Kuopion kirkkoherran pappilan eli Iso-Pappilan vuokratiloina sekä 1920 - 1930-lukujen taitteessa tapahtuneen torppien itsenäistymisen jälkeen yksityisinä tiloina. Hietasalonsa torpalla (päärakennus valmistunut vuonna 1947) harjoitettiin maanviljelystä aina 1960 - 1970 -luvulle asti. Saaren koillisosassa sijaitsevaa maatilaa laajaa pihapiiriä nurmikenttineen on edelleen pidetty yllä (maastotarkistus tehty viimeksi 2016). Iivarinsalonsa torppa (päärakennus vuodelta 1945) on nykyään Pursiseuran käytössä (tiedot vuodelta 2015). Tällä hetkellä maatalous on lähes lakannut saaristossa ja perinnebiotoopit ovat luontotyypinä saaristossa uhanalaisia.

Saaristo on paikallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä kalastukseen liittyvine ominaisuuksineen ja perinteineen, jotka jatkuvat nykyäänkin ulkoilu-, virkistys- ja vapaa-ajan käytön merkeissä (hyötyliikunta, veneily). Alueella on rakennettuja rantautumispaikkoja laavuineen ja nuotiopaikkoineen. Kaupunki on jatkanut 1990-luvun lopulta lähtien vanhojen kalasaunojen ja -majojen perinnettä rakentamalla uusia, vapaasti käytettävissä olevia kalamajoja Vataseen, Kakssalmiseen ja Kipansaloon. Näitä saariston retkeilypalveluita kuopiolaiset ja pidemmältäkin tulevat retkeilijät voivat käyttää retkeilyyn jokamiehenoikeudella niin kesällä kuin talvellakin. Kallaveden saariston virkistyskäytöllä on suuri merkitys kuopiolaisille. Kallavedellä kalastuksen merkitys kuopiolaisille on ollut eri aikoina hyvin suuri. 1800-luvulla kalastus oli pääasiassa kotitarvekalastuksen luonteista. Ammattikalastus alkoi Kuopion ympäristössä vasta 1900-luvun alkupuolella, jolloin sille alkoi kehittyä markkinoita. Kalastustavat ovat koko ajan muuttuneet teknisen kehityksen myötä. Aiemmin kalaa pyydettiin paljon verkoilla ja muilla seisovilla pyydyksillä, kun taas tänä päivänä virkistyskalastuksen pääpaino on viehekalastuksessa, mutta alueella on myös aktiivista pyydyskalastusta. Aikanaan ammattikalastusta harjoitettiin pääosin nuotalla. Pääpaino on sen jälkeen siirtynyt verkkokalastukseen. Nykyisin merkittävä osa kaupallisesta kalastuksesta tapahtuu troolilla tai isorysällä. Myös kalalajit ja niiden merkitys on eri aikoina vaihdellut johtuen kalalajien runsaudesta tapahtuneista muutoksista sekä kalastusmenetelmien kehityksestä. Kaupallisesti tärkeimmät kalalajit ovat muikku ja kuha, mutta myös muilla lajeilla (hauki, ahven ja made) on merkitystä sekä vapaa-ajan, että ammattikalastuksen osalta. Istutettua järvitämentä tavataan kaupunkipuiston alueella säännöllisesti.

Kallaveden saariston metsiä on hoidettu aina 1800-luvulta lähtien metsäteollisuuden synnyttyä Kallaveden rannoille. Metsänhoidon tavoitteet olivat aluksi puuntuotannollisempia

kuin nykyään: nykyisin saariston metsänhoidon päätavoitteena on virkistyskäyttömahdollisuuksien parantaminen. Metsien hoidolla edistetään mm. marjojen ja sienten elinmahdollisuuksia ja metsänhoidossa otetaan keskeisimpänä tekijänä huomioon maisemanhoidolliset tekijät. Väheksyä ei sovi edelleenkaan puiden myynnistä vuosittain saatavia merkittäviä hakkuutuloja, millä hyvin pitkälle pystytään myös rahoittamaan saarten virkistyspalveluiden tuottamisen menot. Luonnon monimuotoisuusarvot otetaan huomioon saariston metsien hoidossa ja metsänhoidon suunnittelussa.

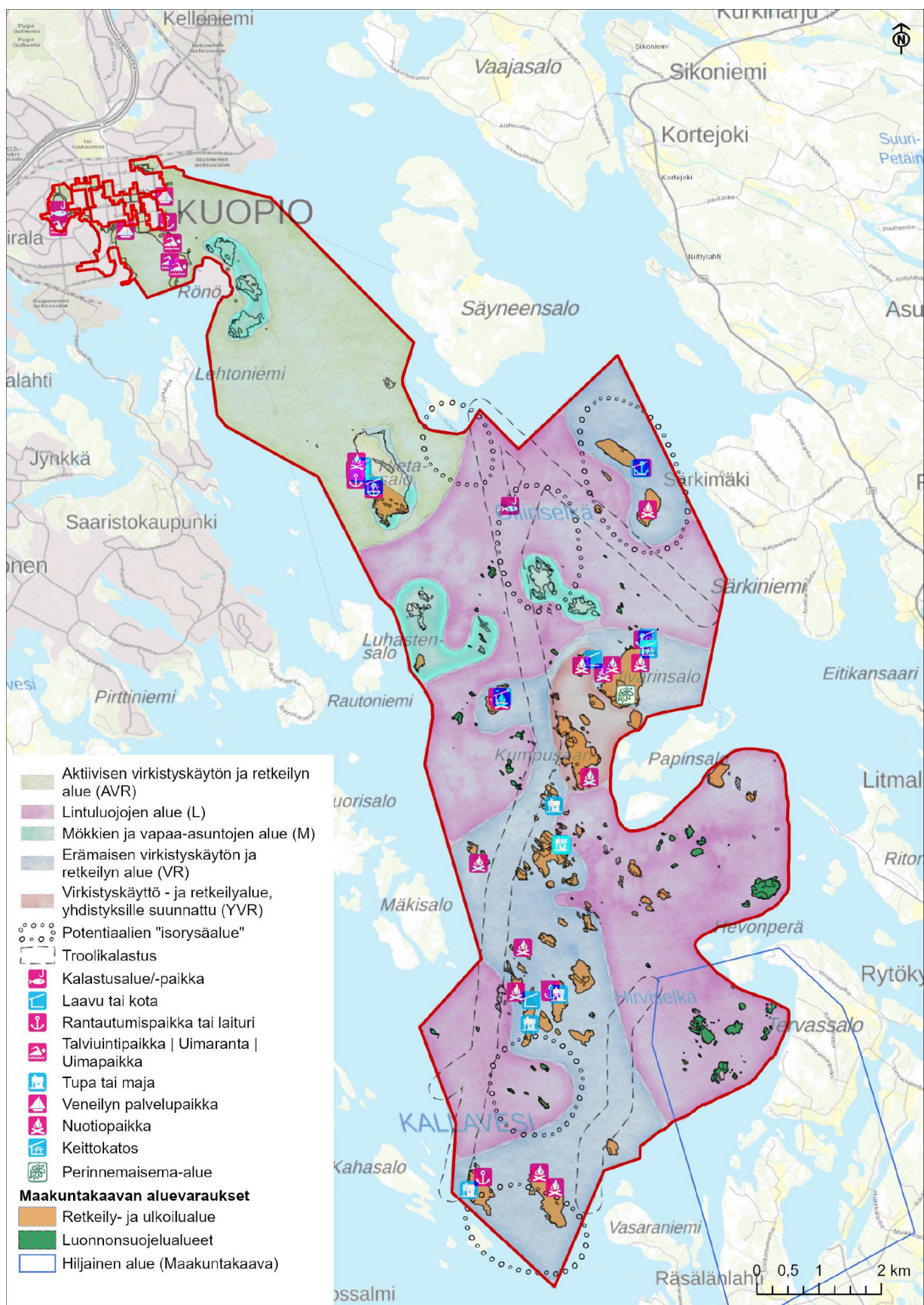
Maisema

Saariston maisemarakenteen erityispiirteenä on harjumuodostumat, jotka näkyvät erityisesti pitkinä hiekkarantoina. Saaristo on maisemakuvaltaan toisaalta laajoja järvenselkiä ja toisaalta pienipiirteisesti vaihteleva saaristomosaiikki. Maisemallisesti arvokkaat kalliomänniköt ovat yleisiä.

5.8.2 Alueen kaavatilanne ja maanomistus

Maakuntakaavassa luonnonsuojelualueina Keski-Kallaveden saaristossa ovat Korppiluoto, Piippuluodot, Ollinkari, Murhit, Pajuluodot, Pasko-Juosot, Läpijuostavat sekä Ruunaluoto. Retkeily- ja ulkoilualueita ovat Vatanen, Honkasalo sekä Koistinsaaret. Iivarinsalon varhaisen metallikauden asuinpaikka on luokiteltu muinaismuistokohteeksi. Alue on yleiskaavassa pääosin retkeilyaluetta VR tai virkistysaluetta V. Muutama saari; Pieni- ja Suuri-Olli, Pieni-Hukkanen sekä kaksi Pajuluodoista ovat olevaa loma-asuntoaluetta RA-1. Useita saari- ja luotoryhmiä (17) on osoitettu luonnonsuojelualueiksi SL, näiden lisäksi kuusi luotoryhmää on rauhoitettavia luonnonsuojelualueita SL-1.

Suurin osa saariston osa-alueesta on Kuopion kaupungin omistamaa. Osa saarista on yksityisessä omistuksessa. Vesialueesta osa on myös osakaskuntien omistuksessa.

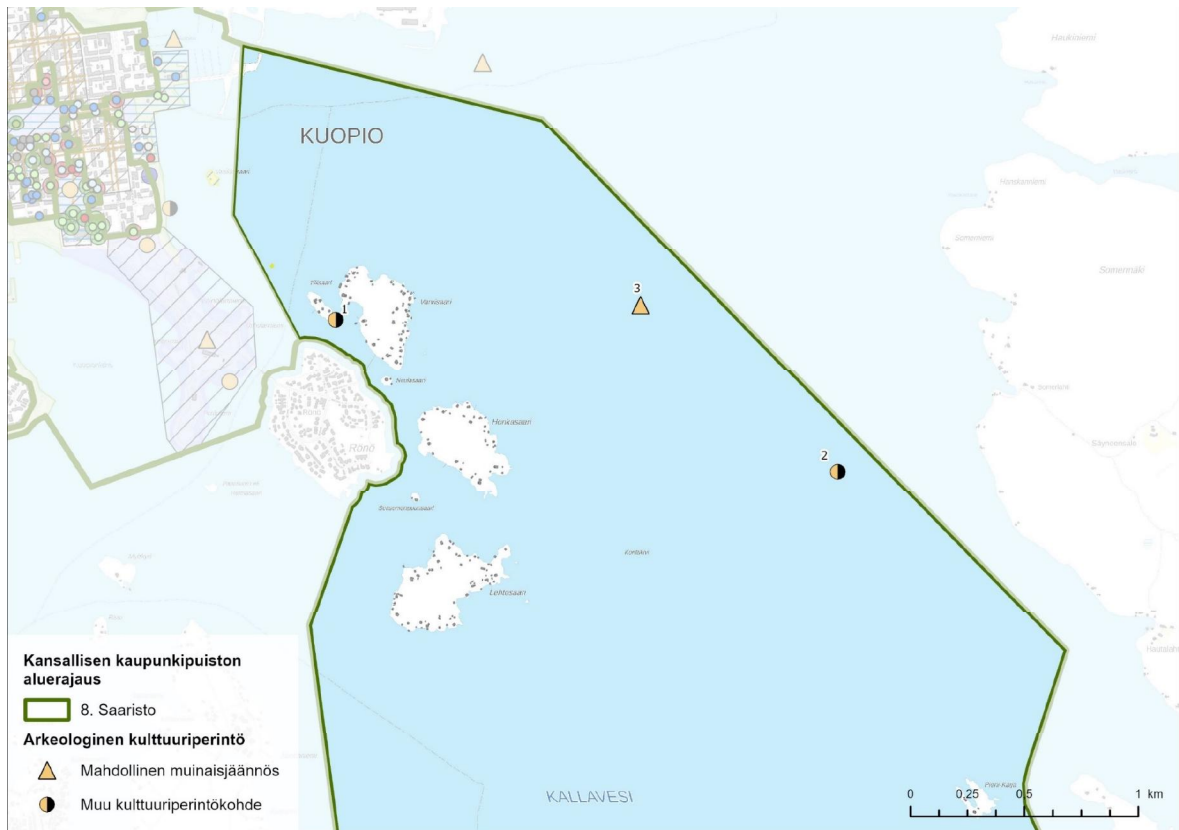
Kuva 5-9. Saariston maankäyttöalueet ja rekreatiivisuusrakenteet. Tarkemmat karttaotteet on esitetty liitteessä 2.

5.8.3 Suojelu- ja arvokohteet

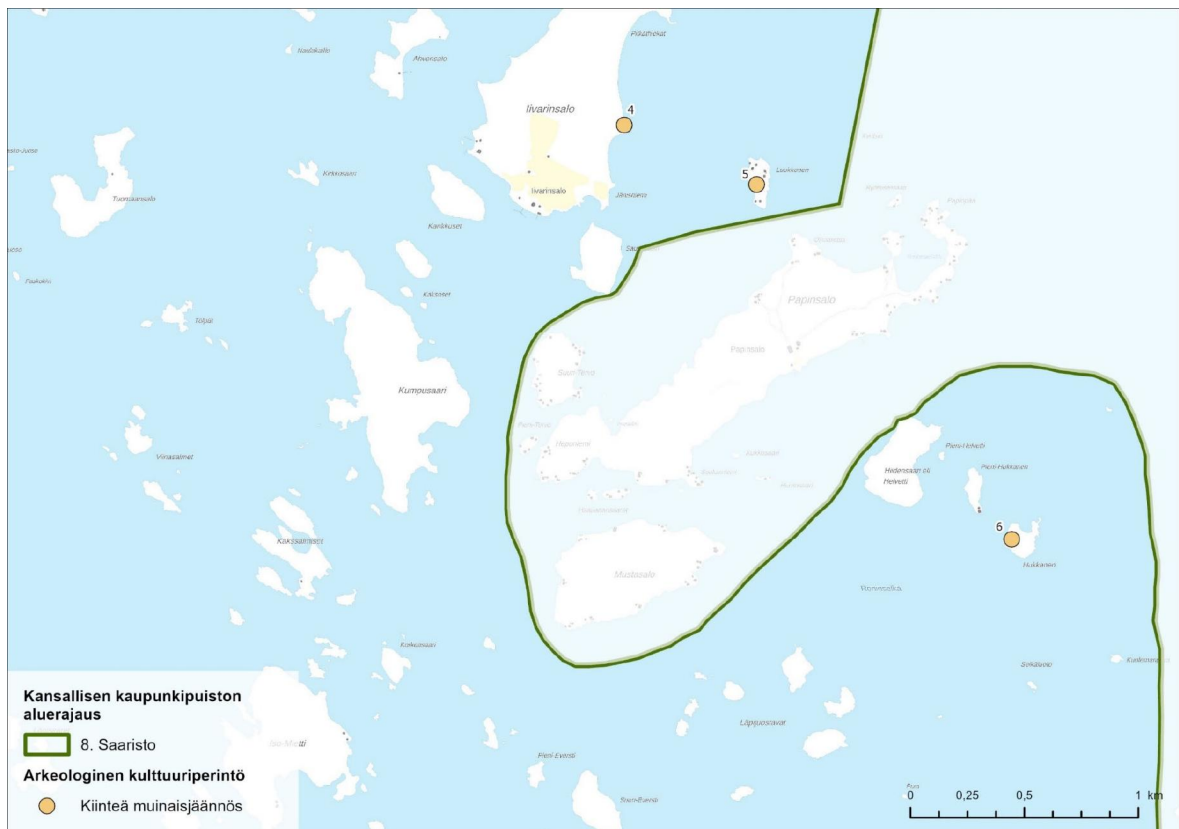
Kulttuuriympäristön suojelu- ja arvokohteet

Osa-alueen yleiskaavojen kulttuuriympäristön suojelumerkinnät on esitetty liitteen 1 kartoilla ja kohdeluettelossa. Seuraavassa taulukossa ja kartoilla (Kuva 5-10 ja Kuva 5-11) on osoitettu osa-alueen arkeologinen kulttuuriperintö Museoviraston aineistoihin perustuen (tarkastettu 2/2022).

Kulttuuriympäristön arvokohde (Museovirasto ja maakuntakaava)	Kohde kartalla: Numero ja / tai nimi
Arkeologinen kulttuuriperintö	Muu kulttuuriperintökohde 1: Tiilisaari, historiallinen, alusten hylät (2003) Muu kulttuuriperintökohde 2: Säyneensalo, historiallinen, alusten hylät, puu (2413) Mahdollinen muinaisjäännös 3: Varvisaari, alusten hylät (2590) Kiinteä muinaisjäännös 4: Iivarinsalo, varhaismetallikautinen, asuinpaikat (1000000220) Kiinteä muinaisjäännös 5: Luukonsaari, varhaismetallikautinen, asuinpaikat (297010001) Kiinteä muinaisjäännös 6: Hukkanen, varhaismetallikautinen, hautapaikat, lapinrauniot (297010020)

Kuva 5-10. Ote saariston osa-alueesta ja arkeologisen kulttuuriperinnön sijainti.

Kuva 5-11. Ote saariston osa-alueesta ja arkeologisen kulttuuriperinnön sijainti.

Luonnonympäristön suojelu- ja arvokohteet

Etelä-Kallaveden sisävesisaaristo on kansainvälisestikin ainutlaatuinen, maisemallisesti ja ekologisesti arvokas luonnonalue, jolle on leimallista hienopiirteinen ja laaja-alainen rikkonaisuus – kallioisten metsäsaarien ja luotojen suuri määrä. Tämä tekee Etelä-Kallavedestä omanlaisensa selkäveden koko Järvi-Suomessa. Keskeisten osien rakentamattomuus lisää sen arvoa luonnonympäristönä merkittävästi.

Saaristo on muokkautunut nykyiselleen jääkauden toiminnan tuloksena ja vedenkorkeuden hiljalleen tapahtuneiden muutosten myötä. Jääkauden jälkiä on myös topografialtaan vaatimatonta hiekkainen harjumuodostuma, joka kulkee Kuopion keskustan ja Väinölänniemen kautta Hietasaloon, sieltä Iivarinsaloon ja edelleen Kallaveden toiselle rannalle Ritoniemeen. Maisemassa muodostuma näkyy erityisesti pitkänä hiekkarantoina. Saaristo on pääosin ohuen pohjamaan peittämä ja kalliopaljastumat ovat yleisiä. Pääosa rannoista on kalliisia ja kivikkoisia.

Keski-Kallavesi on ruokojärvityyppiä. Selkäsaariston kasvillisuus on kuitenkin pääosin karua ja niukkakasvustoista, ja saarten rannat ovat pääasiassa karuja kallio- ja kivikkorantoja, joilla kasvaa vain niukalti järviruokoa. Saarten valtapuuna on mänty, ja useilla saarilla on maisemallisesti arvokkaita kalliomänniköitä. Saarten ja pienten luotojen kasvillisuus on varpuvaltaista. Muutamien saarten sisäosissa kasvaa myös hieman kuusta, joillakin on tiheitä lehtipuuvesakoita. Osa luodoista on kokonaan puuttomia. Hietasalon erikoisuudet ovat varsin laajat ja järeämäntyiset hietamaiden tuoreet lehdot. Kenttäkerroksen lehtokasvillisuus on edustavaa ja lehtoja juhlistavat kymmenet hyvänkokoiset metsälehmukset. Kakkoisosan Sikosaarissa on kallioperässä paikoin dolomiittikalkkia ja kalkkikivijuonteilla kasvaa puolestaan muutamia putkilokasvi-, sammal- ja sienilajiston erikoisuuksia.

Etelä-Kallaveden rikkonaisen saariston merkitys vesi- ja lokkilinnustolle on suuri valtakunnan tasollakin. Alueella on tehty lintulaskentoja pitkään vuosittain (kaupungin teettämät selvitykset vuonna 1982 ja 2018). Siellä pesivät suojellisesti merkittävistä lajeista mm. kuikka (n. 20 paria), härkälintu (n. 5 paria), selkälokki (n. 50 paria), kalatiira (n. 80 paria), naurulokki (n. 800 paria) ja sääksi (5 paria). Yksittäisillä, pienilläkin luodoilla ja saarilla voi olla suuri merkitys lintujen pesimäpaikkoina. Tällaisia ovat mm. Selkäluoto, Hirviluoto, Ruunaluoto, Lötjönluoto, Hietasalon luoto, Kuolemanpura ja Vasikkasaari. Lintujen kannalta on erityistä arvoa sillä, että yhdyskunnille on useita vaihtoehtoisia pesimäpaikkoja.

Luonnonsuojelualueiksi on koko saaristoalueella rauhoitettu noin 85 saarta ja luotoa (54 ha). Lintuluodot kuuluvat osana Natura 2000-alueeseen, jonka kokonaispinta-ala on 4378 ha, mistä suurin osa on vesilain nojalla suojeltavaa vesialuetta. Luonnonsuojelualueita on saariston osa-alueella yhteensä 6 (alueisiin kuuluu useita saaria ja luotoja):

- Honkasalo
- Keski-Kallaveden saaristo 1
- Keski-Kallaveden saaristo 2
- Saunasaari
- Sikosaaret
- Sikosaaret 2

Ympäristöministeriön Suomi 100 haastekampanjan merkeissä rauhoitettiin Kuopion kaupungin omistamia lintuluotoja ja saaria.

Kansallisen kaupunkipuiston linnuston suojelualueet, Natura-alueet ja luonnonsuojelualueet on esitetty kartalla (Kuva 2-4).

Natura-alueen kuvaus

Saaristo kuuluu Natura 2000-verkoston kohteeseen Keski-Kallaveden saaristo (FI0600036) luonto- ja lintudirektiivin mukaisena kohteena (SCI ja SPA). Kallaveden saaristo on arvokas linnustonsuojelukohde, saaristossa on myös kasvistollisesti edustavia kalkkikallioita ja luonnontilaisia vanhoja metsiä. Keski-Kallavesi on maakunnan selvästi paras selkälökin pesimäjärvi, alueella on myös vahva kuikkakanta.

Suojelun perusteina olevat luontotyypit

- Kasvipeitteiset kalkkikalliot 0,3 ha
- Kallioiden pioneerikasvillisuus (*Sedo-Scleranthion* tai *Sedo albi-Vernicion dillenii*) 40 ha
- Boreaaliset luonnonmetsät 10 ha
- Boreaaliset lehdot 1,7 ha
- Fennoskandian metsäluhdat 0,3 ha

Suojelun perusteina olevat lajit

- pyy *Bonasa bonasia*
- nuolihaukka *Falco subbuteo*
- tuulihaukka *Falco tinnunculus*
- kuikka *Gavia arctica*
- selkälökki *Larus fuscus fuscus*
- mehiläishaukka *Pernis apivorus*
- kalatiira *Sterna hirundo*
- lapintiira *Sterna paradisaea*

Alueella on lisäksi yksi uhanalainen laji.

Kaikki luontotyypit ja lajit kuuluvat alueen suojeluperusteisiin ja kaikkien niiden suojelutavoitteena on vähintäänkin alueen merkityksen säilyttäminen osana verkostoa. Lisäksi alueen suojelussa painotetaan seuraavia tavoitteita:

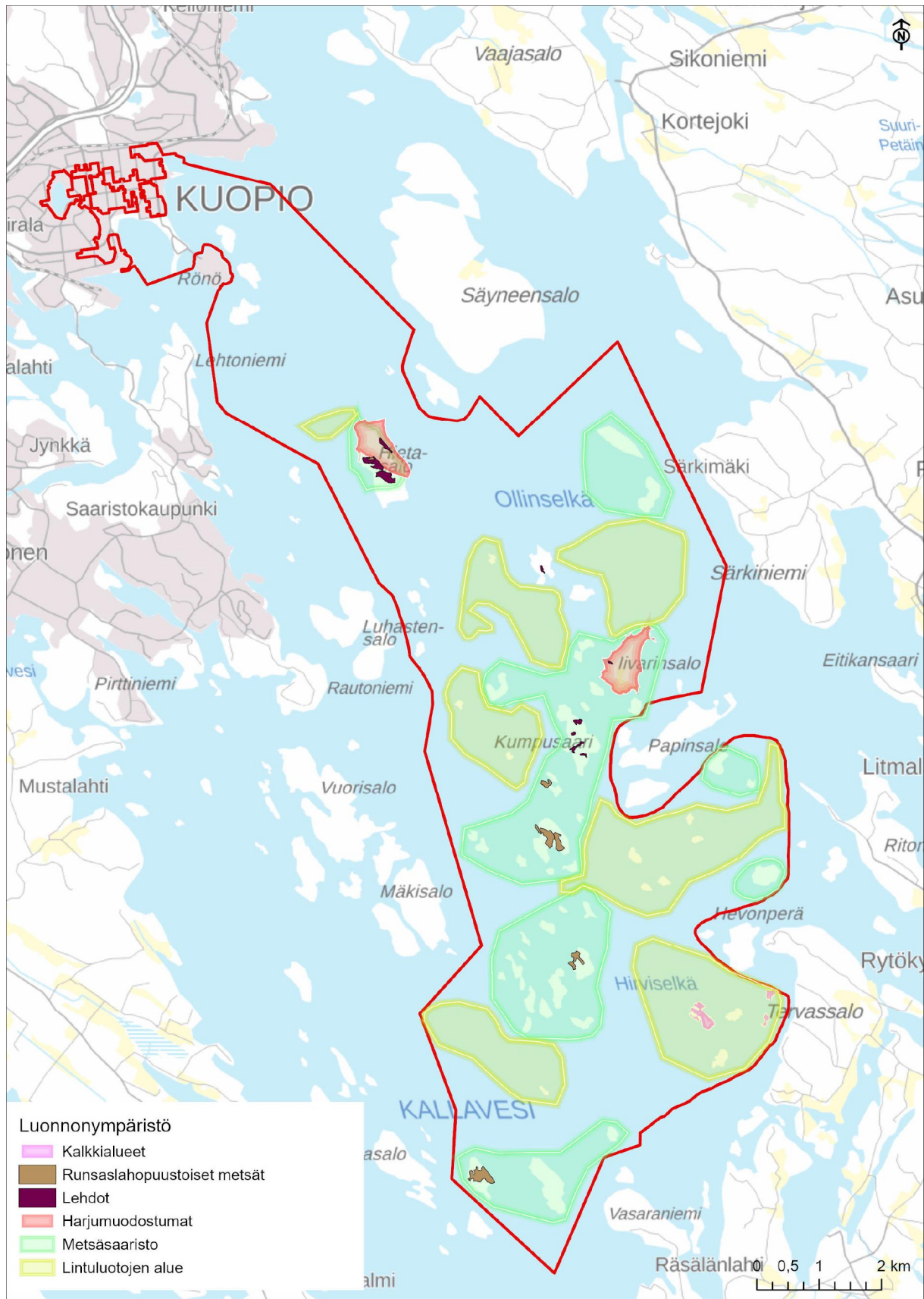
- alueella vallitsevien luontotyyppien ja lajien sekä niiden elinympäristöjen tila säilytetään turvaamalla luonnon omien prosessien mukainen kehitys
- alueella vallitseva luontotyyppien, lajien sekä niiden elinympäristöjen tila säilytetään alueen käyttöä ohjaamalla
- alueella vallitseva luontotyyppien ja lajien sekä niiden elinympäristöjen tila säilytetään hoitotoimenpiteillä.

Natura-alueen käytössä on huomioitava, että retkeily, tallaus ja veneliikenne saattavat häiritä pesimälinnustoa.

Natura-alueen suojelun toteuttaminen:

- Luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettavat uudet maa-alueet muutamaa pientä lintuluotoa lukuun ottamatta joko rantojensuojeluohjelman kohteita tai Kuopion kaupungin yleiskaavan suojelualuevarauksia.
- Muut maa-alueet toteutus maankäyttö- ja rakennuslailla; Kuopion kaupungin osalta olemassa vahvistetun yleiskaavan mukaisesti.
- Vesialueilla toteuttamiskeinona vesilaki.

Alueen Natura-luontotyyppit on kartoitettu alueella vain osittain. ELY-keskus kartoittaa lähivuosina Natura-luontotyyppit myös muilla kuin luonnonsuojelulailla toteutettavilla kohteilla. Tämän jälkeen voidaan arvioida, miten Natura-luontotyyppit voidaan Natura-alueella turvata.

Kuva 5-12. Saariston luonnonympäristön erityispiirteitä. Lintulootojen alueen karttarajaus on tehty lintulaskentojen tulosten perusteella.

5.8.1 Osa-alueen hoito, käyttö ja kehittäminen

Saariston osa-alueelta tunnistettiin seuraavia alueprofiilin eli identiteetin osatekijöitä alueen hoidon, käytön ja kehittämisen tavoitteiden määrittelemiseksi:

- Arkeologinen kulttuuriperintö ja kalamajat kulttuurikohteina, Kallavesi historiallinen kulkureitti, kalastuksella pitkät perinteet
- Kallioiset metsäsaaret ja harjumuodostuman hiekkarannat, merkittävät linnusto-alueet
- Virkistyskäyttö luonnonrauhassa, lähellä kaupunkia, talkoohenki

Saariston hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät tärkeimmät tavoitteet

- Tiedon jakaminen opasteilla ja digitaalisesti
- Kohteiden esteettömyyden saavuttavuuden kiinnitetään huomiota ja kehitetään kohteen arvot huomioivalla tavalla
- Turvataan ja kehitetään vesillä liikkumisen palveluita.
- Mahdollistetaan laituripalvelut.
- Hoidetaan peruspalvelut kuntoon.
- Luonnon monimuotoisuuden sekä ekologisen verkoston ylläpitäminen ja kehittäminen
- Turvataan kulttuuriympäristön arvot.
- Luontoinventointitarpeiden ja suojelutoimenpiteiden määrittely
- Vesiluonnon monimuotoisuuden ja vedenlaadun turvaaminen, vesienhoito
- Saarikohteiden teemoittelu apuna viestinnässä

Saariston metsänhoidon tavoitteet

Saariston metsänhoidon tavoitteina on hoitaa metsiä pääasiassa virkistyskäytön, luonnon monimuotoisuuden ja myös talouden lähtökohdista. Metsänhoidolla pyritään turvaamaan nyt ja tulevaisuudessa maisema, saariston virkistyskäyttö, marja- ja sienisato, riistaeläinten elinympäristöt sekä luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät alueet. Saaristossa maisemalla on erityinen merkitys metsänhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Hakkuutapojen- ja voimakkuuksien vaihtelulla vaikutetaan niin lähi- kuin kaukomaisemaan sekä luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen. Saariston alue on perinteisesti ollut kuopiolaisille suosittua marjastus- sekä myös kalastus- ja metsästysaluetta. Linnuston kannalta tärkeimmät saaret ja luodot on suojeltu, joten niillä ei tehdä metsänhoidollisia töitä lainkaan.

Pääosa saariston metsistä on mäntyvaltaisia metsiä, mitkä uudistuvat helposti luontaisesti. Luontainen uudistaminen on saariston metsien hoidossa aina etusijalla metsän istutuksen tai kylvön sijaan. Metsän uudistamisessa käytetään pienimuotoista vaiheittaista uudistamista ja/tai siemenpuuhakkuita tapauksesta riippuen. Rantavyöhykkeiden metsänhoidon

suunnitteluun kiinnitetään erityistä huomiota sekä maisemallisista että myrskytuhoriskin lähtökohdista. Nuoria metsiköitä harvennetaan puuston järeytymisen ja marjasatojen turvaamiseksi.

Luonnon monimuotoisuus otetaan saaristossa huomioon mm. lehtipuuston osuuden turvaamisella, säästöpuiden- ja eriateisen lahoppuuston säästämällä, metsän pitkällä kiertoajoilla ja jättämällä arvokkaat luontokohteet käsittelyalueiden ulkopuolelle.

Edellä lueteltujen monikäyttöisten tavoitteiden ohella saariston metsänhoidolla on myös taloudellista merkitystä. Metsänhoidosta saatavilla puunmyyntituloilla pystytään kustantamaan pääosa saariston virkistyskäytön palveluista.

Saariston hoitoon, käyttöön ja kehittämiseen liittyvät toimenpiteet teemoittain

Kulttuuriympäristön arvot

- Kunnossapidetään/ täydennetään perinteistä kalamajaverkostoa.
- Torppahistorian esilläpito: entiset Pappilan tilan torpat. Alueella ainakin Hietasalon ja Iivarinsalon torpat.
- Iivarinsalon niityn kunnostus
- Tuotetaan oppaita / vierailuohjeita saaristoalueen arkeologisen kulttuuriperinnön kohteille, turvataan näin kohteiden säilyminen ja suojeleminen.

Viheralueet, maisema- ja luontoarvot

- Alueen Natura-luontotyytit on kartoitettu alueella vain osittain. ELY-keskus kartoittaa lähivuosina Natura-luontotyytit myös muilla kuin luonnonsuojelulla toteutettavilla kohteilla. Tämän jälkeen voidaan arvioida, miten Natura-luontotyytit voidaan Natura-alueella turvata.
- Iivarinsalon avoimien alueiden / perinnemaisemien avoimena pito.
- Tarvittavien luontoselvitysten määrittely ELY-keskuksen kanssa.
- Perustetaan kalasäksen livekamera pesälle. Määritellään luonnonsuojeluun ja alueen käyttöön liittyvät toimenpiteet ja rajoitukset.
  - Paikalliset suojeluarvot selvitetään metsänhoidon toimenpidealueilla ja toimitaan lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja METSO-periaatteiden mukaisesti.
  - Vanhojen suojeltujen saarien osalta on maihinnousukiellot merkitty maastoon. Esim. Suomi 100 -suojelualueiden osalta tekemättä (merkintä ELY-keskuksen vastuulla).
  - Kaupungin karttapalveluun ominaisuustieto maihinnousukiellosta suojelualueilla.
  - Kohteiden tarkemmassa suunnittelussa arvioidaan vaikutuksia.

- Jatketaan Helmi-elinympäristöohjelman puitteissa aloitettua Iivarinsalon hiekkarantojen kunnostusta tavoitteena ruovikoitumista vähentämällä vahvistaa luonnon monimuotoisuutta. Luontotyyppi on luokiteltu uhanalaiseksi valtakunnallisesti ja ainakin sisämaassa suurin uhka on umpeenkasvu

Saavutettavuus: liikkuminen ja yhteydet

- Turvataan säännöllinen reittiliikenteen toiminta Hietasaloon. Lisätään sisävesiläivabusseja ja julkista liikennettä saaristoon kesäaikaan.
- Mahdollisuuksien mukaan järjestetään talvisin kulkureittejä myös muille kuin hiihtäjille.
- Tehdään digitaaliset esittelyt rantautumispaikoista ja muista palveluista.
- Parannetaan jokamiehen veneilyturvallisuutta: Merikortin käyttöohje kaupungin verkkosivuille. Ohjeet: Näin suunnistat saaristossa.
- Kehitetään pyöräreittien ja saaristokohteiden yhdistämistä, tarvitaan pyörien kuljetusmahdollisuus veneillä.

Palvelut ja virkistys

- Tehdään retkeilyrakenteiden kuntotarkastus ja investointisuunnitelma.
- Kehitetään Hietasaloa ja sen palveluita matkailullisesti: Selvitetään mahdollisuudet viemäriin, sähköön ja puhtaaseen veteen.
- Matkailun edellytysten parantaminen saaristossa. Tutkitaan tarvittaessa matkailuyrityksille omia paikkoja tukikohdille.
- Kartoitetaan mahdolliset uudet retkipaikat.
- Kehitetään retkimahdollisuuksia ja palveluita talviajalle.
- Huomioidaan mahdollisuuksien mukaan esteettömyys myös luontokohteissa, esim. grillipaikat.
- Määritellään retkeilyohjeet saaristoon samaan tapaan kuin kansallispuistoissa.
- Kehitetään kalastuksen sekä retkeilyn opastuspalveluita.
- Viedään huonokuntoiset rakenteet pois saaristosta.
- Lisätään / parannetaan yleisö-WC:itä kohteisiin, joissa on rantautumispaikka.
- Viestitään jätehuollosta selkeästi.
- Kehitetään karttasovellus, johon alueella liikkujat voivat merkitä roskaantuneita paikkoja / isompia roskia, jotka kootusti siivotaan aika ajoin.
- Kehitetään autiotupaverkosto, tarjotaan varaustupia ja vuokrattavia mökkejä ja saunoja sekä siirrettäviä laavuja.
  - Uusia saunoja rantautumispaikkoihin, esimerkiksi Hietasaloon
  - Lisätään autiotupia tai varaustupia saunoilla ja ilman.

Laaditut suunnitelmat ja selvitykset

- Kuopio, Iivarinsalo Hukkanen. Kiviraunion tarkastus. J. Aroaho. 1988.
- Kallaveden alueen venereitit ja rantautumispaikat. Tuulikki Miettinen ja Jukka Hasinen. Pohjois-Savon ympäristökeskus. 1996.
- Kuopion kaupungin osa-alueen muinaisjäännösinventointi. Juha Hirvilammi. 2002
- Kuopion kulttuuriympäristö – Strategia ja hoito-ohjeet. Kuopion kaupunki. 2007.
- Kuopion kaupunki, selvitys saariston linnustosta 1982, toistettu 2018. (ei julkaistu?)
- Kuopion kansallisen kaupunkipuiston Etelä-Kallaveden saariston virkistyspalveluiden perusselvitys ja kehittämissuunnitelma. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristö, metsät ja vesialueet. 29.10.2020.
- Kuopion kaupungin Etelä-Kallaveden saariston virkistyspalveluiden kunnostus ja kehittäminen osana kansallista kaupunkipuistoa. Hankesuunnitelma. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristö, metsät ja vesialueet. 19.11.2020.

6 KUOPION KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON TUNNETTUUDEN JA PROFIILIN KEHITTÄMINEN

6.1 Tunnettuuden ja profiilin kehittämisen tavoitteet

Kuopion kansallisen kaupunkipuiston tunnettuus on tärkeä osa sen saavutettavuutta ja arvojen esille tuomista. Tunnettuus syntyy vahvan, muista kansallisista kaupunkipuistoista ominaispiirteillään erottuvan profiilin ja sen jalkautuksen tuloksena. Tarkemmiksi tavoitteiksi tunnistettiin seuraavat:

- Luodaan tunnistettava brändi, jonka käyttöä on koordinoitu, kannustettu ja ohjeistettu eri osapuolien käyttöön.
- Hyödynnetään olemassa olevia markkinoinnin tapoja ja kanavia, ja linkitytään valmiiksi vahvoihin paikallisuudesta kumpuaviin mielikuviin ja brändeihin (savolaisuus, tuotteet, yritykset).
- Tuodaan kansallinen kaupunkipuisto näkyväksi sen alueella kulkiessa – ”kansalliselta kaupunkipuistolta ei voi välttyä”.
- Varmistetaan, että ajantasainen tieto on saatavilla digitaalisesti ja paikan päällä.
- Tunnistetaan kansallisen kaupunkipuiston erilaiset kohde-, saari- ja reittityypit, ja luodaan niiden ympärille tunnistettavaa imagoa ja houkuttelevia tuotteita.
- Varmistetaan kohderyhmien tavoittaminen viestintäkanavien helppokäyttöisyydellä ja kohdentamisella.
- Seurataan ja mitataan kansallisen kaupunkipuiston tunnettuutta, ja kehitetään profiilia löydösten mukaisesti.

6.2 Tunnettuuden ja profiilin kehittämisen toimenpiteet

6.2.1 Markkinointi

- Kuopion kansallisen kaupunkipuiston toimijat markkinoivat ja viestivät yhdenmukaisella tavalla
  - Viestinnälle ja markkinoinnille luodaan yhteisesti käytössä oleva, yhdenmukainen graafinen ilme ja brändi, jota mukana olevat toimijat, kuten kaupunki, yritykset ja yhdistykset hyödyntävät omassa toiminnassaan.

- Visuaalisen ilmeen ja brändin käyttö on selkeästi ohjeistettu, kannustettu ja viestitty verkostossa. Verkostossa on nimetty vastuutaho käytön koordinoitiin ja ohjeistukseen. Vastuutaholla on myös tieto verkostoon kuuluvista toiminnoista.
- Palveluiden näkyvää ilmettä yhtenäistetään ja ohjeistetaan alueen luonteeseen sopivaksi.
- Toimijoiden käytössä on yhteinen materiaalipankki, markkinoinnin kärjet ja markkinoinnin vuosikello, joita voi hyödyntää omassa viestinnässä
- Markkinoinnin vuosikellossa esitetään kansallisen kaupunkipuiston teemoihin ja osa-alueisiin linkittyvät tapahtumat sekä vuodenaikoihin liittyvät täsmäiskut.
- Markkinoinnin ja viestinnän toimenpiteet toteutetaan toimijatasolla.
- Hyödynnetään tunnistettuja markkinoinnin paikallisia kärkiä, tarinallistamista ja olemassa olevia ja uusia tuotteita tunnettuuden kehittämisessä. Valitaan ja kirkastetaan kärjet, joista on alle listattu alustavia esimerkkejä
  - Millainen on Kuopion tarina ja miten kerromme sen esim. ulkomaalaiselle? Mualiman navan tarina oli mielenkiintoinen ja hauska, siitä voi ottaa oppia.
  - Kuopiolaisuus: Murre, luonne, savolaisuus, KKP-hahmo
  - Kaupungin kasvot markkinointivideoilla: minulle merkityksellinen alue, puisto, tarina, tapahtuma... Kuopiossa -teemalla
  - Kulttuuriympäristön arvot ja luontoarvot
  - Kuopiolainen ominaispiirre rännikatuverkosto ja siihen liittyvät puistot
  - Historialliset henkilöt, keskustan kehittyminen aikojen kuluessa
  - Kallavesi, saaristo
  - Kulkeminen yhdenvertaisesti ja esteettömästi, vossikat, pyörätaksit, pyöräily
  - Green travelling / Vihreä matkailu / Ekologinen matkailu
  - Puutarhamatkailu
- Seurataan ja mitataan tunnettuutta ja kansalliseen kaupunkipuistoon liittyviä mielikuvia säännöllisesti

6.2.2 Tuotteistaminen

- Tunnistetaan kansallisen kaupunkipuiston erilaiset kohde- ja saarityypit sekä teemareitit, ja luodaan niiden ympärille tunnistettavaa imagoa ja palvelukokonaisuuksia.
- Alueella toimivien palvelujen tuotteistaminen kansallisen kaupunkipuiston brändin alle, mm. piknik-korit, KKP-takeway-eväät

- Opastettujen kävelyretkien lisääminen, kehittäminen ja tuominen KKP:n brändin alle, ml. olemassa olevat Kuopion Oppaat ry:n toteuttamat Wanhan Haapaniemen ja Valkeisenlammen kiertokävelyt sekä uudet retkikokonaisuudet kuten opastetut kävelyretket hiljaiseen kaupunkiin (esim. torin herääminen).
- Tuotetaan oppaita ja vierailuohjeita erityiskohteille, kuten saaristoalueen arkeologisen kulttuuriperinnön kohteille, turvataan näin kohteiden säilyminen ja suojelu.
- KKP-suunnistus- ja tietovisapelit
- Otetaan paikalliset ravintolat mukaan tuotteillaan

6.2.3 Tapahtumat

- Tehdään kaupunkipuistoa tunnetuksi KKP:n keskeisiä teemoja ja arvoja esille tuovien tapahtumien välityksellä, joita järjestetään ympäri vuoden.
- Tuodaan laajasti eri osapuolet mukaan tapahtumatuotantoon. Esim. puistojen käyttö pienille tapahtumille maksutta (asukkaiden siivous- ja ravintolapäivät, järjestötoiminta), soutukilpailut.
- Huomioidaan tapahtumajärjestämisen tarpeet alueiden käytön suunnittelussa
- Ideoidaan tapahtumakonsepteja, joista alustavasti on tunnistettu mm. seuraavia:
  - KKP-päivä 11.12. (arvonimen antopäivä)
  - Puistojen avaaminen vahvemmin esiintymisille, piknikille, tapahtumille tms. ihmisistä lähtevälle toiminnalle ja tarpeelle kokoontua, kaupunkipuistojuhlat teemoittain puiston ominaispiirteen mukaan
  - Järvimatkailetapahtumat, Vietä yö ulkona saaristossa, Pop-up kahvilat saaristossa, Sataman Yö -tapahtumassa saaristoinfo, Savon omat venetsialaiset "savolaiset" elokuussa.
  - Rännikatuverkoston osan ja yhden puiston valjastaminen yhteisölliseen kaupunkitapahtumaan, esim. siivouspäivä
  - Pala puutarhaparatiisia Kuopion kattojen yllä (kattopuutarhafestivaalit)
  - Luontokirkko

6.2.4 Tiedon saatavuus ja saavutettavuus digitaalisesti

- Tuodaan ja ylläpidetään tietoa kaupungin ylläpitämälle Kuopion kansallisen kaupunkipuiston verkkosivulle ja kansallisten kaupunkipuistojen verkoston sivustolle.
- Varmistetaan mm. verkkosivujen ja tiedotteiden osalta saavutettavuus ja mahdollisten uusien kanavien helppokäyttöisyys eri käyttäjäryhmille, ml. erityisryhmät, kieliversiot, viittomakieli ja selkokieli

- Hyödynnetään digitaalisia toteutusaloja esitteissä ja reiteissä (Citynomadi, Liikkuva Kuopio, satasytya.fi, Outdoors, Suoma ry.)
- Luodaan digitaalinen karttamateriaali koko alueelle
- Tarjotaan verkossa tietoa bussi-, jalankulku-, pyöräily-, ulkoilu- ja veneilyreiteistä, historiasta, kulttuuriperinnöstä, luontoarvoista ja saariston vierailuettiketistä
- Varataan resurssit tiedon ajantasaisuuden varmistamiseen
- Linkitetään verkossa sijaitseva tieto myös opasteisiin paikan päällä esim. QR-koodilla
- Selvitetään KKP:n mobiilisovelluksen tarve, ominaisuudet ja toteutusmahdollisuudet. Alla alustavia ideoita sovelluksen sisällöistä (huom. hyödynnettävissä myös muissa, mahdollisesti olemassa olevissa sovelluksissa):
  - Tarinat, tarinat, nykypäivän tapahtumat kerrottuna Kuopion merkkihenkilöiden kautta ja pelillistettynä (vrt. Taidemuseon patsaspeli)
  - Opastetut virtuaalikerrokset, mahdolliset AR-sisällöt
  - Saariliftaus, eli venekyydin varaaminen sovelluksella
  - Lapsille puistot ja kohteet tutuiksi pelillistämisen kautta
- Kehitetään digitaalista oppimateriaalia kouluille esimerkiksi saariston luontoon liittyen.
- Tuodaan esille myös Kallaveden pinnanalaista ympäristöä. Myös sukeltamiseen soveltuvia kohteita on.

6.2.5 Tiedon saatavuus paikan päällä

- Tehdään kansallinen kaupunkipuisto näkyväksi kaupungissa
  - Tuodaan KKP:n infokioski torille
  - Toteutetaan keskustaan kivistä saariston pienoismalli, jossa mm. lapset voivat hypellä "saarelta" toiselle.
- Kehitetään opastusta parantamaan löytämistä kansalliseen kaupunkipuistoon ja kansallisessa kaupunkipuistossa
  - Laaditaan opastussuunnitelma KKP:n toimijoita osallistaen
  - Tärkeimpiä sisältöjä ovat osa-alueita yhdistävät reitit, esteettömyys, ohjaaminen saaristoon (mm. kulutavat, satama), etiketti, luonto- ja kulttuuriarvot, luonnonsuojeluun liittyvät rajoitukset ja ohjeet sekä KKP:n tarinat. Opasteilla ohjataan ajankohtaisimman ja täydentävän informaation äärelle KKP:n verkkosivuille esim. QR-koodilla.
  - Mobiilisovelluksia hyödynnetään esimerkiksi teemareittien opastuksessa. Sovelluksiin mahdollista ladata eri kieli vaihtoehtoja, myös viittomakieli ja selkokieli.

- Toteutuksessa huomioidaan KKP:n graafinen ilme ja brändi, ymmärrettävyys kulttuurillisesti ja kielellisesti, saavutettavuus, sekä kuopiolaisuuden esille tuominen esim. kääntämällä osa informaatiosta savoksi.
- Sijoittelussa huomioidaan mm. liikennehubit, saaristoon opastaessa erityisesti ranta- ja satama-alueet, sekä mahdollisuuksien mukaan kiinnittäminen myös olemassa oleviin rakenteisiin.
- Lemmikkien erityisesti koirien kiinnipito korostettava opasteissa.
- Kaupunginosiin omat kaupunginosannimen kertovat kyltit.
- Määritetään vastuutaho ja annetaan resurssit opastuksen kehittämiseen, toteuttamiseen ja ajantasaisuuden varmistamiseen.
- Opastuksen tarve on ilmennyt mm. seuraavilla yhteyksillä:
  - Reitti Sataman ja Kuopionlahden välille Väinölänniemen tyven kautta.
  - Opastettu reitti tai kaksi Torilta Väinölänniemelle.
  - Opastettu reitti kansallisesta kaupunkipuistosta Puijolle.

7 YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

7.1 Yhteistyön tavoitteet

Kuopion kansallisen kaupunkipuiston hoitoa ja käyttöä, sekä niiden jatkuvaa kehittymistä toteutetaan monipuolisen ja -äänisen toimijaverkoston yhteistyössä. Yhteistyötä edistetään aktiivisesti myös muiden kansallisten kaupunkipuistojen kanssa. Tarkemmiksi tavoitteiksi tunnistettiin seuraavat:

- Varmistetaan KKP:n kohteiden hoito ja kunnossapito, sekä yritysten ja yhdistysten toiminta alueella hyvällä yhteistyöllä.
- Verkoston yhteistyötä johdetaan nimetyn neuvottelukunnan toimesta, jonka toiminta on säännöllistä, hyvin organisoitua ja läpinäkyvää.
- Varmistetaan sujuva tiedonkulku eri osapuolten välillä.
- Osallistetaan toiminnassa laajasti sidosryhmiä, kuten yhdistyksiä, museoita, asukkaita, oppilaitoksia, sekä lapsia ja nuoria
- Tehdään yhteistyötä eri kansallisten kaupunkipuistojen välillä

7.2 Toimijoiden ja sidosryhmien yhteistyöhön liittyvät toimenpiteet

Kansallinen kaupunkipuisto on laajasti eri osajien yhteinen asia ja poikii hyvää arvokeskustelua. Parhaimmillaan kansallinen kaupunkipuisto kokoaa yhteiseen keskusteluun kaa-voituksen, ympäristönsuojelun, viheralueiden rakentamisen ja kunnossapidon, kulttuurihistorian, viestinnän ja markkinoinnin, matkailun, liikunnan ja virkistyksen sekä kasvun ja oppimisen ammattilaiset.

- Perustetaan KKP:n neuvottelukunta, jossa on mukana edustus Kuopion kaupungilta, viranomaisista (mm. ELY ja alueellinen vastuumuseo) sekä KKP:n alueella toimivat ja sen teemoihin linkittyvät yritykset ja yhdistykset.
- Neuvottelukunta kokoaa yhteen Kuopion kansallisen kaupunkipuiston kaikenlaiset toimijat, keskustelee toteutettavista hankkeista ja koordinoi toimenpiteiden toteuttajia.
- Luodaan neuvottelukunnalle, yhteydenpidon, yhteistyön ja viestinnän toimintamalli, mm. toiminnan ja kokoontumisen vuosikello, keskustelufoorumi ja toiminnan kehittämisen tavat.
- Laaditaan neuvottelukunnan toimesta toiminnan harjoittamisen pelisäännöt KKP:n alueella, esim. saarikohteissa.
- Laaditaan neuvottelukunnan toimesta kohteisiin etiketit, hyödyntäen olemassa olevia ja hyväksi havaittuja retkietikettejä.
- Tehdään aktiivisesti monipuolista yhteistyötä KKP:n käyttäjien kanssa, osallistaen erilaiset käyttäjäryhmät jo varhaisessa vaiheessa käytäntöjen ja toiminnan suunnitteluun.
  - Alueella toimivat ja KKP:n teemoihin linkittyvät yritykset, mm. brändin ja arvon mukaiset tuotteet ja palvelut, osallistuminen tapahtumiin ja tempauksiin.
  - Museot, mm. hyödynnetään Kuopion museota kulttuuriympäristötiedon keskeisenä välittäjänä.
  - Oppilaitokset, mm. opinnäytetyöt, KKP-kohteet mukana mm. puutarhuriopiskelijoiden käytännön harjoittelussa, kansalaisopiston kurssit mukaan KKP-teemojen toteutukseen ja juhluvuodelle.
  - Lapset ja nuoret mm. perhetapahtumien, koulujen, harrastusseurojen ja kilpailujen kautta mukaan kehittämään KKP:n toimintaa.
  - Asukasyhdistykset, mm. tapahtumien, sisältöjen, toiminnan ja kunnossapidon kehittämiseen ja toteutukseen.
  - Muut KKP:n teemoihin liittyvät yhdistykset, mm. puistokummitoiminta, kurssit, tapahtumat.
  - Saaristossa ylläpidetään hyvää yhteistyötä virkistysalueiden vakiokäyttäjien ja kaupungin välillä.

- Varmistetaan KKP:n alueiden kehittyminen kansallisten kaupunkipuiston arvojen ja brändin mukaisesti KKP:n neuvottelukunnan ja kaupungin vuoropuhelulla.
- Rantarakentamisen ja virkistyskäytön yhteensovittaminen on huomioitava kaavoituksessa ja muussa suunnittelussa (myös rakentamismääräykset). Jätetään rakentamattomia rantoja. Mahdollistetaan aktiivinen vuoropuhelu maankäytön suunnittelusta toteutukseen ja käytännön toimijoiden tarpeisiin.
- Mitataan säännöllisesti yhteistyön toteutumista eri osapuolten näkökulmasta, niin neuvottelukunnan sisällä kuin laajemman verkoston näkökulmasta.

7.3 Kansallisten kaupunkipuistojen verkosto

Kuopio kuuluu jäsenenä kansallisten kaupunkipuistojen verkostoon, jonka muodostavat statuksen saaneet kaupungit Suomessa. Vuonna 2021 verkostoon kuuluivat Kuopion lisäksi Forssan, Hangon, Heinolan, Hämeenlinnan, Kokkolan, Kotkan, Porin, Porvoon, Savonlinnan (päättös ei vielä lainvoimainen) ja Turun kansalliset kaupunkipuistot. Verkoston toimintaa ohjaa vuonna 2016 perustettu ohjausryhmä, jossa on edustus jokaisesta statuksen saaneesta kaupungista. Ohjausryhmä kokoontuu vuosittain useita kertoja. Verkostopäivät pidetään vuosittain, kussakin kaupungissa vuorotellen. Osallistujat tulevat muista verkosto-kaupungeista sekä mahdollisista uusista hakijakaupungeista.

Verkoston jäsenkaupungit toimivat tiiviissä yhteistyössä, kohti yhdessä asetettuja tavoitteita. Hyvä esimerkki tästä on kolmella kielellä (suomi-ruotsi-englanti) toteutettu esite, joka on julkaistu [verkoston nettisivuilla](https://kansallisetkaupunkipuistot.fi/mista-on-kyse/) (<https://kansallisetkaupunkipuistot.fi/mista-on-kyse/>). Nettisivustolta löytyvät myös jokaisen verkostoon kuuluvan Kaupungin, oman kansallisen kaupunkipuiston esittelysivut.

Kuopion kansallisen kaupunkipuiston yhteistyötoimenpiteisiin liittyen linjattiin, että tehdään yhteistyötä eri kansallisten kaupunkipuistojen välillä esimerkiksi tapahtumiin liittyen. Yhteisten teemojen tunnistaminen voi auttaa hoidon ja käytön edelleen kehittämisessä. Muiden kansallisten kaupunkipuistojen käytännöistä voi tuoda uusia ideoita Kuopioon.

8 KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON JATKOTOIMENPITEET

8.1 Hoito- ja käyttösuunnitelman toimeenpano / toteutus

Kuopion kansallisen kaupunkipuiston perustaminen ja verkostoyhteistyö on ollut kaupunkisuunnitteluvetoista työryhmätyöskentelyä. Jatkossa perustettava **Neuvottelukunta** kokoaa yhteen Kuopion kansallisen kaupunkipuiston toimijat, keskustelee toteutettavista hankkeista ja koordinoi toimenpiteiden toteuttajia. Neuvottelukunnan toimintaa ohjaa **ohjausryhmä**, joka huolehtii hoito- ja käyttösuunnitelman toteutuksen seurannasta ja päätöksen teosta.

Hoito- ja käyttösuunnitelma jaetaan laajasti sekä kaupungin organisaation sisällä sekä yhteistyökumppaneille.

8.2 Hoito- ja käyttösuunnitelman vaikutusten arviointi

Kansallinen kaupunkipuisto on perustettu alueelle, jossa sitoudutaan suojelemaan ja vahvistamaan luonto-, virkistys-, historia- ja kulttuuriarvoja. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on esitetty periaatteet, joilla suojelutavoitteet saavutetaan. Suuri osa toimenpiteistä edellyttävät jatkosuunnittelua, kuten kaavojen uusiminen ja laatiminen.

Luontokohteiden säilyminen turvataan entistä paremmin ja luonnon monimuotoisuutta lisätään rakennetuilla alueilla.

Kansallisen kaupunkipuiston viheralueita hoidetaan niiden arvoja säilyttäen ja parantaen. Rakennusperinnön kunnostamista ohjataan entistä paremmin saadun arvonimen avulla ja kohteiden arvostusta parannetaan tiedon jaolla.

Hoito- ja käyttösuunnitelman myötä kansallisen kaupunkipuiston osa-alueet ja kohteet tulevat paremmin saavutettaviksi niin yhteyksien paranemisen kuin tiedon lisäämisen ja palvelujen paranemisen myötä. Kansallisen kaupunkipuiston alueen palvelujen sekä tunnettuuden kehittämisestä hyötyy niin paikallinen virkistyskäyttäjä kuin matkailijakin.

8.3 Hoito- ja käyttösuunnitelman päivittäminen

Kaupunkisuunnittelu käynnistää hoito- ja käyttösuunnitelman päivittämisen, kun asetetut tavoitteet ovat joko toteutuneet tai vanhentuneet.

8.4 Kansallisen kaupunkipuiston täydentäminen

Kaupunkisuunnittelu selvittää ja valmistelee hakemukset mahdollisista kansallisen kaupunkipuiston laajentamishankkeista. Mikäli kaupunki päättää myöhemmin hakea kansallisen kaupunkipuiston rajauksen laajenemista, osoitetaan ympäristöministeriölle perusteltu lisähakemus. Laajennettavat osat tulee olla sidottavissa perustellusti kaupungin kasvutarinaan sekä kansallisen kaupunkipuiston kriteereihin.

Ympäristöministeriö on kansallisen kaupunkipuiston arvonimen hakemisen yhteydessä määritellyt neljä kriteeriä, joiden perusteella alueita voidaan ottaa rajaukseen mukaan. Näistä laajuuden ja eheyden kriteeri on määritelty seuraavasti:

"Kansallisen kaupunkipuiston tulee olla puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön sekä viherrakenteeltaan niin yhtenäinen, että sitä pitkin on mahdollista siirtyä kaupunginosasta toiseen."

Puijon liittäminen kansalliseen kaupunkipuistoon on tullut esiin perustamisvaiheessa sekä hoito- ja käyttösuunnitelmaa laadittaessa. Prosessin aikana on todettu, että laajuuden ja eheyden kriteeri ei täyty kohdassa, jossa oleva rajausta yhtyy Puijon alueeseen. Nykyinen pitkä ja kapea betoninen alikulkutunneli ei ole riittävän vahva yhteys. Aluetta on verrattu mm. Heinolaan, jossa kansallisen kaupunkipuiston rajausta kulkee moottoritien alitse vesistön ylittävän sillan ja virkistysreitien kohdalla ja missä yhteys on leveydeltään kymmenkertainen. Kuopion kaupunkirakenteessa on tapahduttava merkittävä muutos erityisesti moottoritien kohdalla, ennen kuin alue voidaan uudella hakemuksella liittää osaksi olevaa rajausta.

9 KIRJALLISUUS

Hakemus- ja päätösasiakirjat

Kaupunginhallituksen hakemus Kuopion kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi 22.5.2017.

Ympäristöministeriön päätös (n:o YM 3/5541/2017) Kuopion kansallisen kaupunkipuiston perustaminen.

Lait ja asetukset

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>. Viitattu 24.4.2021.

Julkaisut

Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma, Apoli. Kuopion kaupunki.

Kuopion kulttuuriympäristö – Strategia ja hoito-ohjeet. Kuopion kaupunki. 2007.

Heiskanen, Markku & Hämäläinen, Mauno: Snellmanista Ahtisaareen. Henkilöt ja tapahtumat Kuopion laattoina. Omakustanne. Snellman-instituutti B-sarja 55/2013. Kuopio 2013.

Opinnäytetyöt

Kuopion kasarmialue. Kasarmialueen eteläosan kehittäminen ja rakennusten käyttötarkoitusten muutoksien tutkiminen. Kati Ukkonen. Savonia-ammattikorkeakoulu, tekniikan ja liikenteen ala, opinnäytetyö. 28.4.2019.

Kuopion kasarmialueen ympäristön suunnittelun lähtökohdat ja kehitysperiaatteet. Maija Pelkonen. Oulun yliopisto, teknillinen tiedekunta, arkkitehtuuri, diplomityö. 23.11.2020.

'Leipomosta loftiksi'. Suunnitelma kasarmirakennuksen muuttamisesta asuinkäyttöön. Petteri Rintamäki. Oulun yliopisto, arkkitehtuurin tiedekunta, diplomityö. 10.5.2016.

Suunnitelmat ja selvitykset

Aarneenpuisto, istutettavat havupuut ja alueen käyttö. Kuopion kaupunki, tekninen virasto, kunn.tekn.osasto, puistotoimi. 24.10.2006.

Aarneenpuiston, Myhkyrinpuiston ja Martti Merenmaan puiston hulevesirakenteiden ja raittien yleissuunnitelma. 2022.

Brahenpuiston peruskunnostus vaihe I / Keskusleikkipaikka. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristön palvelualue, viher- ja virkistysalue. Ei vuosilukua.

Brahenpuisto, puiston peruskunnostuksen II vaiheen asemakuva. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristön palvelualue, viher- ja virkistysalue. 2.7.2012.

Hapelähteenpuisto, puistorakentamisen 2. vaihe. Kuopion kaupungin tekninen virasto, kunnallistekninen osasto. Ei vuosilukua.

Kallaveden alueen venereitit ja rantautumispaikat. Tuulikki Miettinen ja Jukka Hassinen. Pohjois-Savon ympäristökeskus. 1996.

Koivupuisto. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristön palvelualue, viher- ja virkistysalue. 25.6.2015.

Kuopion kansallisen kaupunkipuiston Etelä-Kallaveden saariston virkistyspalveluiden perusselvitys ja kehittämissuunnitelma. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristö, metsät ja vesialueet. 29.10.2020.

Kuopion kaupungin Etelä-Kallaveden saariston virkistyspalveluiden kunnostus ja kehittäminen osana kansallista kaupunkipuistoa. Hankesuunnitelma. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristö, metsät ja vesialueet. 19.11.2020.

Kuopion seudun kulttuuriympäristö seutukunnan vahvuudeksi. Kulttuuriympäristöselvitys Kuopion seudun maakuntakaavaa varten. Pohjois-Savon liitto. 2006.

Kuopio, Iivarinsalo Hukkanen. Kiviraunion tarkastus. J. Aroalho. 1988.

Liikennepuiston rakentamissuunnitelma, 15 kpl. 2017.

Maljapuro – Matkustajasatama käyttösuunnitelma. Kuopion kaupunki. 23.11.2015.

Matkustajasatama, miljöösuunnitelmat vuonna 1998 - 2004.

Matkustajasatama ja Satamapuisto, kalusteiden ja varusteiden uusinta. 2015.

Matkustajasatama, aallonmurtaja, miljöösuunnitelmat. 2018.

Ollinpuisto, istutussuunnitelma. Kuopion kaupungin teknisen viraston rakennusosaston puistotoimisto. 6.8.1985.

Piispanpuiston hautausten tarkastus. Jouko Aroalho. 1985.

Arkeologinen koekaivaus Piispanpuisto-muinaisjäännöksen alueella. Maanala Oy 29.4.2021.

Piispanpuisto täydennysistutussuunnitelma, rakennussuunnitelma. Kuopion kaupunki, kaupunkisuunnittelupalvelut, kunnallistekninen suunnittelu. 14.10.2019.

Rännikatujen kehittämissuunnitelma. Kuopion kaupunki. 20.9.2005.

Snellmanipuiston peruskunnostussuunnitelma, rakennussuunnitelma. Kuopion kaupunki, kaupunkisuunnittelupalvelut, kunnallistekninen suunnittelu. 11.4.2019.

Tarveselvitys, skeittipaikat. Kuopion kaupunki 15.6.2021.

Kuopion kaupungin osa-alueen muinaisjäännösinventointi. Juha Hirvilampi. 2002

Valkeisenpuisto, yleissuunnitelma. 1997.

Valkeisenpuisto, rakentamissuunnitelma n. 80 kpl. 1997 - 2005.

Valkeisenpuisto, leikkipaikan rakentamissuunnitelma, 8 kpl. 2017.

Valkeisenpuisto, yleisövässä rakentamissuunnitelma, 7 kpl. 2018.

Valkeisenpuisto, uimarannan auringonotto patio rakennesuunnitelma, 7 kpl. 2020.

Valkeisenkadun katusuunnitelma. 2004 - 2005.

Väinölänniemi puiden kuntotutkimuksen tulokset. 2013.

Väinölänniemi, täydennysistutuksen periaatteet. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristön palvelualue, viher- ja virkistysalue. 8.11.2013.

Väinölänniemen käyttösuunnitelman tarkistus, Liikenneverkkovaihtoehdot. Kuopion kaupunki. 5.11.2007.

Väinölänniemen sipulikukka-alueet. 2016.

Väinölänniemen Tenniskeskus, tie- ja pysäköintialue. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristön palvelualue, viher- ja virkistysalue. 19.7.2011.

Väinölänniemen täydennysistutus vaihe 1, VIH2437. Kuopion kaupunki, kaupunkisuunnittelupalvelut, kunnallistekninen suunnittelu. 25.10.2018.

Väinölänniemen ulkokuntosali ja vanha uimalan p-alue, rakentamissuunnitelmat. Kuopion kaupunki, kaupunkisuunnittelupalvelut, kunnallistekninen suunnittelu. 2022.

Verkkosivustot

Kansalliset kaupunkipuistot. Ympäristöministeriön verkkosivut.

<https://ym.fi/kansalliset-kaupunkipuistot>. Viitattu 24.4.2021.

Kuopio. Julkiset taideteokset ja muistomerkit ulkotiloissa. Kuopion taidemuseo, 6.3.2019. <https://kuopiontaidemuseo.fi/wp-content/uploads/2019/03/Kuopion-julkiset-taideteokset-06032019.pdf>. Viitattu 21.6.2022.

10 LIITTEET

Liite 1 Kuopion kansallisen kaupunkipuiston asemakaavojen ja yleiskaavojen kulttuuriympäristön suojelumerkinnot (6.5.2022).

Liite 2 Saariston maankäyttöalueet ja retkeilyrakenteet (6.5.2022).

KUOPIO

www.kuopio.fi